

פינת הריבית נערך ע"י גמ"ח 'אושר בכבוד'

כשם שאין פרצופיהם שווים כך אין דעותיהם שוות (תנחומא פנחס). אחת התופעות המופלאות בבריאה, אחת מיני אין ספור מנפלאות הבורא, היא העובדה שאין פרצופי בני האדם שווים, ועל זה אומרים חז"ל שהדברים מתבטא לא רק בצורת הפנים אלא גם בפנימיות, כל אחד יש לו 'אופי' אחר.

"ברב עם הדרת מלך" (משלי יד כח). בפשטות היינו מבינים שכלל שיותר אנשים עושים את אותו הדבר יש בזה יותר "הדרת מלך", אולם לאור דברי חז"ל הנ"ל יש כאן עומק נוסף, כל אחד יש לו צורה אחרת איך לגרום ל"הדרת מלך", וכמו ש"רמח"ל (דרך השם ב ג) 'נמצא לכל איש ואיש מבני האדם חלק מיוחד בנסיון ובמלחמות היצר, והוא פקודתו ומשאו בעולם הזה, וצריך לעמוד בו לפי מה שהוא, והנה זה כעבדי המלך שכולם עומדים למשמעתו, ובין כולם צריך שתשלם עבודת מלכותו, והנה הוא מחלק לכל אחד מהם חלק מה, עד שבין כולם ישתלמו כל החלקים המצטרפים לו'.

גם ימות השנה מתחלקים לצורות שונות של "הדרת מלך", אינו דומה עבודת 'תלתא דפורענותא' בהם אנו מחזקים את הרגשי הלב בחסרון ה"הדרת מלך" בחורבן בית המקדש וגלות השכינה, ל"שבעה דנחמא" בהם אנו מחזקים את הרגשי הלב בגאולה המובטחת בה תהיה ההדרת מלך בגלוי, ואח"כ מחכים לנו ימי הרחמים והסליחות, קירבת אלוהים וסייעתא דשמיא מיוחדת לעבודת השם, 'אני לדודי' וממילא גם 'דודי לי', ואח"כ יום המלכת המלך והכרה ב"מלך במשפט יעמיד ארץ" (משלי כט ד), ואח"כ ימי התשובה וכפרת עוונות שכאשר האדם שב אל המלך מתקיים בו 'זורקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, ונתתי לכן לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם' (יחזקאל לו), וימי השמחה בסוכות בהם אנו מנגנעים את ה' מינים 'מוליד ומביא - למי שהארבע רוחות שלו, מעלה ומוריד - למי שהשמים והארץ שלו (סוכה לז ב).

דומה לזה עבודת השם בימי 'זמן קיץ' אינה דומה לעבודת השם בימי 'זמן אלו', וימי 'בין הזמנים' יש בהם עבודה מיוחדת להמליך את הקב"ה בלימוד התורה ועבודת התפילה וקיום המצוות גם בלי השיגרה והקביעות של ימי הזמן, להתפלל בכונה ובצורה הראויה בכל מקום ובכל מצב, לקבוע זמן ללימוד התורה ולנצל את הזמן כראוי למנוחה מתוך קבלת עול מלכות שמים, ואין לנו קבלת עול מלכות שמים כלימוד התורה הקדושה המונח ומורומם ומטרה את הנפש, בבחינת קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא (זוהר הקדוש פרשת אחרי), ועל כן נעבור כדרכנו לעיונה של תורה ודקדוק בהלכותיה.

מעשה באחים יורשים שהיו מעוניינים למכור נכס מתוך הירושה, מצאו קונה, ולצורך כך שכרו עו"ד והטילו עליו שלוש משימות: לסדר צו ירושה, לסדר הסכם מסויים בין היורשים בעניין אותו הנכס, וללוות את עיסקת המכר. העו"ד נקב סכום בדולרים כשכר טרחתו על כל שלושת המשימות, ופירט היאך סכום זה מורכב ממחיר ספציפי לכל עיסקה. כמו"כ סוכם שהתשלום יהיה לפי שער הדולר של יום התשלום.

הנה פשוט שאם יקפידו האחרים לשלם את שכר טרחתו בעתו ובזמנו אין כל איסור דאין כאן כל המתנת זמן. אלא שיש לדון מהו זמן התשלום, דאי נימא שביצוע כל משימה נידונית לעצמה, ובסיום כל אחת מהם חלה חובת תשלום עבורה, הרי שאם ישלמו הכל לבסוף נמצא שהעו"ד המתין להם זמן ואם ירווח בעקבות עליית הדולר אסור מדרבנן משום אגר נטר.

שבפרט, אבל נעיצין (-רחבים) וחריצין (-צרים וארוכים) לא, וכ"ש בורות, ולמה לי "תאכלו מכל אשר במים" לאתווי בורות להתירא. דהא כתיב פעמיים "בימים" לפני בימים ובנחלים, וכל שתי כללות הסמוכים זה לזה הטל פרט הסמוך להם ביניהם ודונם בכלל ופרט וכלל שמרבים בו כל ענין הפרט, וממילא אם לא היה כתוב "תאכלו" היינו מרבים אפילו בורות שדומים לפרט בכך שהם מים הגדלים ע"ג קרקע, והשאת דכתיב "תאכלו" מרבים מזה הפרט מפורש מים נובעים, אף כל מים נובעים אסורים, ונתברר חריצין ונעיצין לאיסורא, ונתמעטו בורות שיחין ומערות להתירא. ואין לומר מזה הפרט מפורש מים הגדלים על כל קרקע ואפילו בורות שיחין ומערות אסור, אף כל מים הגדלים על כל קרקע, ולא נתמעטו אלא מים שבנחלים, דא"כ "תאכלו" מאי אהני ליה.

ס"ו. ולתנא דבי רבי ישמעאל כיון דכתיב ב' פעמים במים והם סמוכים זה לזה, באה התורה לומר שאין זה כלל ופרט שאנו אומרים שהפרט הוא פירושו של כלל ואין בכלל אלא מה שבפרט, ואפילו מזה שדומה לפרט לא מרבים, וכשחזר וכלל אהני לאתווי דבר שדומה לפרט, אלא ריבה ומיעט שבזה המיעוט לא בא לפרש את הרבוי אלא לומר שלא נרבה הכל מהרבוי אלא רק מה שדומה לרבוי, ויש כאן רבוי מיעוט ורבוי והרבוי השני מרבה את הכל, והמיעוט ממעט דבר שאינו דומה לרבוי כלל, ומרבים חריצין ונעיצין (לרש"י מיירי הכא בנובעים וכדלעיל, ולתוס' ד"ה במים) מיירי באינם נובעים, שגם הם נתרבו לאיסור כיון שאינם עצורים כנחלים, ולמאן דדריש כללי ופרטי מרבה מ"תאכלו" להתירא אפילו חריצין ונעיצין כיון שאינם נובעים, וממעיטם להתירא בורות שיחין ומערות, שבהם מסתבר יותר להתיר מפני שהמים שבהם עצורים ככלים ואין להם מוצא ומבוא. ואין לומר שרק שבנחלים יהיו מותרים, דא"כ תאכלו מאי אהני ליה. והנה מצי לשוני דכללא קמא עיקר ובענין דומיא דמים גם בכך שהם נובעים, אלא האמת קמותרץ דמ"תאכלו" דריש ליה. תוס' שם.

שרץ הארץ-

שרץ המים שבנחלים או שבבורות שיחין ומערות מותרים אף אם עלו לדופן הכלי או הבור ונפלו בחזרה, דהיינו רבייתיה וכמי שלא פירשה מן המים היא, אבל אם סיננם וחזרו ונפלו לשם אסורים משום שרץ השורץ על הארץ, כיון שהיא רחשה והלכה קצת על המסנת, ולכן אין להוריק בלילה שיכר של תמרים שמצוי בו תולעים מכלי דרך מסנת, דיש לחוש שתפול תולעת למסנת ולא יראנה ומשם תיפול ותחזור לשיכר ולמחר כשיראנה לא ידע שהיא יצאה ונאסרה.

ס"ז: שרצים שבפירות- מבואר בברייתא שזיזין שבעדשים ויתושים שבנחלים ותולעת שבתמרים ובגרוגרות, מותרים לפי שאינם שורצים על הארץ אלא בפרי, דלא נאסרו אלא אלו ש"על הארץ". עוד מבואר בברייתא אחרת שתולעת שבעיקרי זיתים וגפנים אסורה, דכתיב **לכל** השרץ השורץ על הארץ.

שמואל אמר תולעת שנוצרה בפרי כשהוא מחובר אסורה משום "השרץ השורץ על הארץ" שכיון שהפרי מחובר לקרקע הוי כמהלכת על גבי קרקע, אבל אם התלעה אח"כ מותרת עד שתצא לאויר. (וכתבו התוס' ד"ה דיקא) דדווקא כשההלכת בתוך הפרי אסורה, אבל אין לאסור פולין כשנמצאים בתוכם יבחושים בתוך הקליפה השחורה כל זמן שלא רחשה). והגמ' אומרת שאין ראייה לדבריו מהברייתות הנ"ל, והיינו שהחילוק ביניהם הוא שבתלוש מותר ובמחובר אסור, ושניהם נוצרו בפרי, ד"ל ששתי הברייתות מדברות שנוצרו במחובר דכל כמה שלא יצאה לאויר אינה שרץ הארץ, אלא שזו שנוצרה בפרי מותרת וזו שנוצרה באילן עצמו אסורה, וכן מדויק לשון 'שבעיקרי' דמיירי באילן עצמו. דעת רבינו תם ורבינו נתנאל וריב"א שאין הלכה כשמואל, ובעל הלכות גדולות ובשאלתות דרב אחאי פוסקים כשמואל.

סימני הטהרה בדגים

הגמרא (מדף נ"ט והלאה) מבארת מהם סימני הטהרה להתיר בעלי חיים באכילה, בבהמה (מפרסת פרסה ומעלת גירה, ואמרו חכמים שבהמה שלא מעלה גירה אין לה שנינים קדמיות למעלה), בחיה (כנ"ל), בעופות (התורה מנתה את העופות האסורים, וחכמים נתנו סימן לעופות האסורים, שכל עוף שדורס ואוכל הוא טמא, ועוף שאינו דורס צריך שתהיה לו אצבע יתירה וזפק וקורקבנו נקלף) ובחגבים (ארבע רגלים וארבע כנפים החופות את רוב גופו ושני כרעיים לנתר בהם ושמו חגב), ולהלן יבוארו סימני הטהרה בדגים, ואלו שרצים מותרים באכילה.

ס"ח. סימני הטהרה בדגים הם סנפיר (שבו הדג פורח - שט על פני המים), וקשקשת (הקבועה בעור הדג יותר מן הסנפירים, שהקשקשים אינם זזים מאליהם אלא בידים), ולרבי יהודה צריך שיהיו לדג לפחות שני קשקשים וסנפיר אחד.

דג שאין לו עכשיו סימני טהרה ועתיד לגדלם לאחר זמן, או שיש לו ועתיד להשירם בשעה שעולה מן המים, מותר.

ס"ט: כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר והוא טהור, (וצ"ל שדבר זה נמסר לחכמים מאדם הראשון שקרא שמות גם לדגים, ואת"ל שלא קרא שמות לדגים "ל שזה נמסר בהלכה למשה מסיני. תוד"ה כל), ויש שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת והוא טמא. ואע"פ שכל מי שיש לו קשקשת הוא טהור, מ"מ כתב רחמנא סנפיר, משום יגדיל תורה ויאדיר, (והיינו שזה ראייה נוספת שקשקשת אין פירושו סנפיר. תוד"ה יגדיל). ואין לומר שאם היה כתוב רק קשקשת היינו אומרים שקשקשת היינו סנפיר, דקשקשת לבושה הוא דכתיב "ושריון קשקשים הוא לבוש".

כתיב על הדגים הטהורים "אותם תאכלו" "אותם" משמע מיעוטא, שאם אין לו סנפיר וקשקשת לא תאכלו, ולא הבא מכלל עשה עשה, ואעפ"כ כתיב על הדגים הטהורים "לא תאכלו", כדי לעבור עליו בלאו ועשה.

דיני שרצים

שרצים אסורים באכילה דכתיב "אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ, ולא תטמאו בהם", ובכלל איסור זה שרץ הארץ ושרץ העוף ושרץ המים. אמנם בשרץ המים התירה התורה באכילה שרצים שבנחלים (וה"ה שבבורות שיחין ומערות) אף אם אין להם סנפיר וקשקשת, וכן בשרץ הארץ התירה התורה אם הפרי התלוע כשהוא תלוש, וכדלהלן.

שרץ המים-

כתיב "את זה תאכלו מכל אשר במים, כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אותם תאכלו", ולומדים מזה ששרץ המים שבנחלים מותר לאוכלו אע"פ שאין לו סנפיר וקשקשת.

ואין לומר ששרץ המים שבנחלים נאסר אף אם יש לו סנפיר וקשקשת, דהא כתיב "וכל אשר אין לו וכו' בימים ובנחלים" דשארין לו לא תאכל הא בכלים אע"ג דלית ליה מותר. ושרץ המים שבבורות שיחין ומערות (שאדם שוחה ושותה מהם ואינו נמנע מלשתותם עם התולעים שבהם) נלמד מדכתיב "תאכלו מכל אשר במים".

אבל בלא זה היינו אומרים שכיון שהכתוב התיר במפורש והתיר בסתם, מה כשהתיר במפורש לא התיר אלא בכלים, אף כשהתיר בסתם לא התיר אלא בכלים. ונחלקו רב אחא ורבינא האם ההיתר ב"ש לו סנפיר וקשקשת" נחשב מפורש, דמכאן לומדים את ההיתר בכלים, והאיסור באין לו נחשב סתום, או שהאיסור ב"אין לו סנפיר וקשקשת" נחשב מפורש כיון שבלא פסוק זה היינו אומרים שבכלים אסור לאכול גם אם יש לו סנפיר וקשקשת. (ס"ז).

ואין לומר שיש כאן כלל (-במים, והיינו שכל שרץ המים מותר רק עם סימנים) ופרט (-בימים ובנחלים), ואין בכלל אלא מה

פינת הריבית

יש סברא לומר דכיון שמטרת פנייתם לעו"ד התעוררה בכדי למכור את הנכס, הרי שמוטל עליו לקדם את כל האמצעים לכך, כך שגם אם כל משימה ראויה לשכר בפני עצמה מ"מ לא יעברו על כל תלין פעולת שכיר אלא אחרי סיום כל הענין. ולפ"ז אין נידון משום ריבית אלא אם יאחרו את התשלום ימים או יותר אחרי גמר עיסקת המכר.

והנה כאמור סכום הקציצה נקבע בדולרים, ומאיך נקבע כי התשלום יהיה לפי שער הדולר שביום התשלום. ולכאז' כה"ג לא יוכל העו"ד לתבוע תשלום בדולרים דא"כ למה הוצרך לפרש לפי שער יום התשלום הלא עצם ההמרה לשקלים תלויה בהסכמתו בשעתה, ויסכים בתנאים שיסכים, ועוד ברור שאם ממיר לשקלים ישלם לפי מחיר הדולר אותו חייב לשלם, אלא בהכרח הקציצה מראש הינה תשלום בשקלים לפי דולרים, ופשוט.

ואילו היתה הקציצה לשלם דולרים יועיל בזה היתר דיש לו אף דקו"ל סוס"י קסב בסאה חטיץ בסאה דוחן לא מהני יש לו, זהו דוקא בדרך הלוואה כמבז' בט"ז ושי"ף שם אבל כאן לכאז' הוא דרך מקח, אם כי היה אפשר לדון שהאיחור הוא כבר דרך הלוואה לא מוסתבר כן. מיהו גם אי חשיב דרך מקח בעי' יש לו הכל כדין פסיקה (ריש קסג) ולא כסאה בסאה דמהני בה יש לו מעט (קסב ב).

בדומה לזה ישנם בארץ סמינרים לבנות חו"ל הקוצצים שכר למורות בדולרים והתשלום בשקלים (מסודר דרך הבנק עם תלוש משכורת) לפי שער יום התשלום. גם בזה מן הסתם לא תוכל מורה לדרוש תשלום בדולה, וכן לא יוכל הסמינר לשלם בדולרים בעי"ם של המורה.

והנה ידוע שהתשלום קבוע בתאריך מסוים בחודש, ופעמים המורה סיימה את עבודת אותו החודש יום או מספר ימים קודם לכן, וגמצא שממותינה זמן. ואם החוזה נחתם לשנה הנפק"מ תתיה רק בסוף השנה.

אננם היה מקום לטעון שהואיל ומונה המדינה לשלם בתאריך מסוים לא חשיב המתנת זמן, דזהו זמן התשלום דומיא דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף. ברם זה אינו, דדין אינה משתלמת אלא לבסוף נובע מכך שאין טעם לשלם על כל רגע עבודה ומתבקש שייקבע זמן התשלום בסופה, משא"כ בדין שהעבודה הסתיימה אלא שמתוך הצורך בניהול פיננסי מסודר של המערכות מקובל לשלם לעובדיהם בתאריכים קבועים, הרי שמקובל לאחר לעובד את התשלום, ואננם על דעת כן נכנס לעבודה, אבל ההגדרה ההלכתית היא שנכנס לעבודה על דעת להמתין זמן] מה גם שאפשר היה לשלם בסוף חודש לפי ערך יום שסיימה את עבודתה].

א"כ ככל החזיון הנ"ל גבי ציור העו"ד, ה"נ צ"ע איך מותר לשלם לפי שער יום התשלום בגוונא שיש בזה רווח למורה. וכאמור גם אי נימא שיסוד חייב התשלום הוא בדולרים, ונימא שהמתנת זמן זו חשיבא דרך מקח ומהני היתר דיש לו, מ"מ בעינן שיהיה למוסד דולרים כשיעור כל המשכורת (בד"כ מסתמא יש להם).

גם יל"ד האם הימצאות הכסף בבנק חשיב יש לו או דהוי כאשראי במתא דקו"ל (קעג ז) דלא חשיב יש לו. ומסתברא דחשיב יש לו, דשאני התם דמוחרש גובייטא, ומאן יימר שישלם וכו', אבל בבגץ שיכול בכל רגע נתון לבצע העברה או להוציא מזומנים בכספומט לא חשיב מוחרש גוביינא והוי כיש לו. ואף אי נימא דחשיב מוחרש גוביינא יתכן לסמוך על התורת חיים (ב"מ סג ב) דבמקח בלי הוזהל סגי אשראי במתא.

אבל באמת נראה שחלוק נידון הסמינר מנידון העו"ד, שבעו"ד מבחינת גוף העיסקה צריך לשלם בזמן ולא סוכם על המתנת זמן, וכה"ג אין איסור לפסוק בדולרים או שקלים לפי שער דולר, ואפי' אם יאחר לא מצינו לאסור תשלום המחוייב ע"פ חו"מ מפני מחזי כריבית כאשר לא היה מראש איסור ריבית להיווצרותו. וגדולה מזו יל"ד דאפילו אם כשהגיע זמן התשלום הודיע בעה"ב לפועל שישלם עוד כמה ימים והסכים הפועל אין איסור כל שלא זקק עליו במלוח, וצ"ע.

משא"כ בסמינר עצם הסיכום להמתנת זמן - היינו לשלם בתאריך מסוים גם אם יחול אחרי סיום העבודה - לכאז' אסור. אכן גם בזה יש לצדד שלא מצינו איסור אלא כגון פסיקא וטרשא אשר הסיכום להעמיד לו זמן חלק מן העיסקא, והזמן מהווה הטבה בה, משא"כ כאשר נקבע תאריך מבלי שמישהו שם לב אם אכן יש בזה המתנת זמן אם לאו, דכה"ג לא מחזי כאגר נטר, וצ"ע.

ונראה להכריע לקולא בשני הנידונים עפמשי"כ רע"א ב"מ (עב:) דכל דרך מקח שרי בקרוב לזה ולזה, שהרי רווח והפסד מהמתנת זמן לדולרים הוי קרוב לזה ולזה, ומאחר ומתוך הסברות דלעיל נראה ששני המקרים הם דרך מקח, ולא דמי לפסיקה וטרשא כאמור, נמצא שאין כל איסור בדבר.

גמ"ח אושר בכבוד (ח"צ)

אושר**בכבוד**

חושבים עתיד כהלכה

ביעודם ובברכתם של מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א

לקבל שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:

info@osher-b.org

להצטרפות: 073-3678617 | office@osher-b.org

הגמרא מסתפקת מזה הדין בתולעת שבפרי אחר תלישתו שאם לא פירשה היא מותרת לכו"ע ו**פירשה** ומתה מיד ולא ריחשה על הארץ, האם כיון שלא הלכה אינה בכלל "שורץ על הארץ" דשורץ היינו רוחש ומנונענע, או דלא בעינן שריצה, או שפירשה מקצתה האם הואי ככולה או דבעינן כולה, או שקלטה בפיו לפני שהגיעה לארץ את"ל פירשה ומתה מותרת משום שאינה ראויה לרוחש אבל כאן שהיתה ראויה לרוחש אבל לא ריחשה לא, או שפירשה לגג התמורה האם זה רביתה או שזה כשורץ ע"ג דבר אחר, או לגג הגרעין שגם אם גג התמורה נחשב כדבר אחר י"ל שגג הגרעין לא, (וכל התולעים גדלים מגרעיני הפרי), או מתמרה לתמורה האם כיון שזה תמרה אחרת זה נחשב שורץ או דבעינן אויר העולם, וג' ספיקות אלו נאמרו בתלושים. ת"קו.

קוקיאני (-תולעים שבכבד ובריאה. רש"י. ולר"ת (תוד"ה קוקיאני) מיירי בדגים, דבבהמה לכיו"ע אסור דכתיב "ואת נבלתם תשקצו" לרבות דרנים שבבהמה אף שהם גדלים מן הבהמה), י"א שהם אסורים כיון שהגיעו לשם מעלמא שהבהמה בלעה אותם עם האוכל ובתחילה הם שרצו על הארץ, וי"א שהם מותרים כיון שגדלו בבהמה עצמה ואינם שרץ הארץ (דאי מעלמא אתו לישתכחו דרך בית הרעי'), ולהלכה הם אסורים, מפני שהם נכנסות דרך חוטמה כשהיא ישנה ומשם באה לקנה ריאה וכבד, הלכך לא מישתכחי דרך בית הרעי.

תולעים הנמצאים בין העור לבשר כשמפשיטים את הבהמה, בבהמה אסורים, דכתיב "ואת נבלתם תשקצו", (ואף שבעובר בעינן פרסה להתירו, ס"ד שהתולעים יהיו מותרים כיון שהם נוצרים מן הבשר והוא"א שהם נחשבים כבשר, ועדיף מחותך מהטחול והכליות, דהתם איכא חסרון, אבל הכא לא נחסר דבר. תוד"ה לרבות), ובדגים מותרים, דבהמה מותרת ע"י שחיטה והתולעים לא הותרו כיון שיש להם חיות בפני עצמם, ואף ששדלו מותר בשחיטת אמו, זה נלמד מ"ל בבהמה תאכלו", אבל הכא באיסורייהו קיימי, אבל הדגים מותרים באסיפה בעלמא, וכיון שהם גדלו בתוך הדג הם מותרים.

אלו דברים נתרבו באיסור אכילת שרצים - כ"ל (לרבות שלשול -תולעת ארוכה כנחש הנמצאת באשפה, והדומה לשלשול) הולך על גחון (נחש) וכל הולך (לרבות חיפשית והדומה לחיפשית) על ארבע (עקרב) עד כל (לרבות את הדומה לנדל והדומה לדומה) מרבה רגלים (נדל הנקרא מאה רגלים').

ליתן הוא טהור, דכתיב ביה "אפיקי מגינים" והיינו קשקשים שבו, ו"תחתיו חדודי חרש" זה הסנפירים שהוא פורח בהם שחדודין ומחתכין כחרסים.

בהמה המקשה

לאחר שלמדנו דיני שחיטה וטריפות, הגמרא עוברת לדינים נוספים השייכים לשחיטת ואכילת חולין, והם: עובר הנמצא במעי אמו בזמן שחיטתה (פרק ד'), איסור שחיטת 'אותו ואת בנו' ביום אחד (פרק ה'), מצות כסוי הדם בזמן השחיטה (פרק ו'), איסור גיד הנשה (פרק ז'), איסור בשר בחלב הכשרת הבשר מדם ודיני תערובת איסור בהיתר (פרק ח'), דיני טומאת אוכלין בבשר בהמה שחוטה (פרק ט'), דיני מתנות כהונה של זרוע לחיים וקיבה בבהמת חולין (פרק י'), דיני מתנות כהונה של ראשית הגז (פרק י"א), ומצות שילוח הקן (פרק י"ב).

בפרק זה הגמרא עוסקת בדיני עובר שנמצא חי במעי אמו לאחר שחיטתה, הנקרא בן פקועה (בן בהמה שנשחטה ונפקעה בטנה ומצאוהו בתוכה).

שחיטת בהמה מתירה באכילה גם את העובר שבמעיה, ומדאורייתא אפילו אם מצאוהו חי במעי אמו לאחר שחיטתה והמשיך לחיות במשך כמה שנים הוא מותר בלא שחיטה, וגם הולד שלו וולד ולדו מותרים בלא שחיטה עד עולם, (ולר"מ ע"ד.) אם כלו חדשיו (בן-תשעה) לא נאמר בו דין זה).

בהיתר בן פקועה יש נ"מ לכמה דינים: א' הוא מותר באכילה וכנ"ל. ב' אין בו איסור אבר מן החי. ג' אין בו איסור אכילה וטומאת נבילה אם נמצא מת או שמת אחר"כ. ד' אין בו דיני טריפה. ה' חלבו וגיד הנשה שלו מותרים באכילה.

רבנן חששו שהרואים יטעו להתיר בהמה רגילה ללא שחיטה, וגזרו לאוסרו באכילה ללא שחיטה, אא"כ עדיין לא עמד והלך על הקרקע.

עובר שיצא מקצתו וחזר לפני השחיטה

עובר שחלקו יצא וחזר, לפעמים זה נחשב שהוא כבר נולד ולפעמים לא, ויש בזה כמה נ"מ: א' האם הוא מותר בשחיטת אמו כדין בן פקועה. ב' האם מי שנולד ראשו אחרי יציאה נחשב בכור או לא, לענין ירושה באדם ולענין קדושת בכורה, וכן אם יש לו קדושת בכורה אם מכר חלק ממונו לעכו"ם אחרי שחלק כבר יצא.

ס"ח. עובר שהוציא ראשו-

עובר שהוציא ראשו, אע"פ שהחזירו קודם שחיטה הרי הוא כילוד ולא מועילה לו שחיטת אמו, והוא צריך שחיטה לעצמו אם יצא חי, ואם נמצא מת הרי הוא כנבילה, דיציאת הראש נחשבת לידה.

וכן מצינו לענין קדושת בכורה, שאם הוציא עובר ראשו והחזירו, ואח"כ נולד העובר השני, אם זה שהוציא ראשו היה

נפל שלא כלו חדשיו, או שהיה מת, הבא אחריו הוא בכור לנחלה כיון שלא נולד לפניו ולד שהוא ראוי לחיות, דכתיב "ראשית אנו" – מי שליבו דוח עליו, יצא ולד שאינו של קיימא שאין לב אביו דוח על מותו, אבל אינו בכור לכהן כיון שהראשון פטר את הרחם ע"י יציאת ראשו. אבל אם הראשון שהוציא ראשו היה חי, הבא אחריו אינו בכור אף לנחלה, ומבואר שיציאת הראש נחשבת לידה.

ואמנם אין ללמוד דין יציאת ראשו מדין זה לאדם, כיון שלבהמה אין פרוזדור ולידתה ניכרת מיד, משא"כ אדם שהירכיים הם כעין פרוזדור ואין יציאת הולד ניכרת יפה עד שיצא רובו, (והא דאיתא בנדה שהלידה הוא כשיצא חוץ לפרוזדור, הכונה שם לבית החיצון של הרחם, וכאן הכונה לירכיים שמחוץ לרחם, ומצינו כהאי גוונא שהלשון שוה והפירוש משתנה. תוד"ה אדם), ואין ללמוד מדין אדם לדין בהמה, מפני שפרצוף פני האדם הוא חשוב.

אמנם אף בבהמה מצינו להדיא שיציאת הראש חשובה לידה, דשליא הוי סימן ולד באדם ובבהמה, וביצאה מקצת שליא נאסרת באכילה גם מה שהיה בפנים, שמוא באותו המיעוט היה הראש והוי כילוד. וכתבו התוס' (ד"ה שליא) שאין לומר שהטעם משום גזירה אטו יציאת כולו, דאם ביציאת הראש לא הוי לידה נמצא שביציאת מקצת לעולם לא הוי לידה, וא"כ לא היה ראוי לגזור. עוד כתבו (שם) שאין להקשות מכאן על שמואל דס"ל שאין הראש פוטר בנפלים, דדילמא הכא מיירי דווקא בבהמה, ואין ללמוד מזה לאדם.

עובר שהוציא ידו-

עובר שהוציא ידו והחזירה ואח"כ נשחטה אמו, העובר מותר באכילה, ובהוציא ידו ולא החזירה קודם שחיטה, או שחתך את היד, היד אסורה באכילה, (והחלק שלא יצא טהור דמחיים אינו אוכל וממילא אינו מקבל טומאה, ומותר באכילה). ואם חתך את היד שבחוץ לפני שחיטת האם, היד מטמאה טומאת נבילה, דאבר מן החי מטמא כאבר מן הנבילה, דכתיב "וכי ימוות מן הבהמה", ואם חתך אחרי שחיטת האם, לר"מ הבשר כל העובר והבהמה נגעו באבר וטמאים מגע נבילה, ולחכמים מגע טומאת טריפה שחוטה שטמאה מוקדשים מדרבנן, שכיון שהאבר היוצא מחובר בשעת שחיטה, אע"פ שהשחיטה לא מתירה אותו באכילה, היא מפקיעה ממונו שם נבילה, ככל טריפה ששחיטתה מטהרתה מטומאת נבילה, (ולדבריהם אם הוציא ידו בין סימן ראשון לשני, כמו שמצטרפים שני הסימנים להתירו לשאר העובר באכילה, ולא אמרינן שזה שחיטה חלוקה, כ"ש שמצטרפים שני הסימנים לטהרו מידי נבילה כרבנן הנ"ל, אע"פ שהסימן השני לא מועיל להתיר את אותו אבר באכילה. ס"ט.).

דין אותו אבר שיצא וחזר - אם שחט את האם אחר החזרת היד, שיטת רב ושמואל שהיד אסורה באכילה, דכתיב "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו" בשדה היינו חוץ למחיצתו, - כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו והיינו שיצא מהמחיצה המתירה אותו בשחיטה, שזה הרחם, לאויר, הרי הוא טריפה ונאסר באכילה.

ולדבריהם צ"ל דהא דילפינן מזכתיב בפסוק שממונו לומדים שעובר ניתר בשחיטת האם "פרסה" ו"פרסות" להתיר לאכול פרסה היכא שהוציא שתי ידי והחזיר רק פרסה, ופרסות היכא שהחזיר את שתי הפרסות, היינו להתיר לאכול את מקום החתך, שאם לא החזיר צריך להניח ממה שבפנים את החלק שעומד על שפת הרחם ולחותכו, דלא קרינן ביה בהמה בבהמה דלאו בתוכה הוא, אבל אם החזירו א"צ לחתוך לצד פנים אלא מצמצם וחותר ומקום חתך מותר דקרינא ביה בהמה בבהמה ומשום בשר בשדה ליכא דהא לא יצא ממחיצתו, וזה ג"כ החידוש במתני', ואין לומר שהחידוש הוא שיצא ראשו הוי לידה אפילו החזירו, וגם דחשיב כילוד אפילו מה שבפנים, דכשיטא דכיון דהוי לידה לא מהני חזרה וגם מה שבפנים הוי כילוד. תוד"ה סיפא. (והפסוק השני מלמד שעובר אפילו שלם, שנמצא בבהמה טהורה, שפרסותיו קלוטות כבהמה טמאה, מותר באכילה ע"י שחיטת אמו, אף לר"ש שאוסרו בשחיטת עצמו דהיינו דווקא ביצא לאויר העולם).

ס"ח: אבל שיטת עולא בשם רבי יוחנן שאף האבר עצמו שחזר לפני שחיטת האם מותר באכילה, דהכל היו בכלל "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו" והיינו שכל דבר שנאמר בו מחיצה, כמו עובר לשחיטה, ובשר קדשי קדשים במחיצות העזרה, ובשר קדשים קלים בחומת ירושלים, וממילא אם יצאו חוץ ממחיצתם נאסרו, וכיון שפירטה התורה בשעיר חטאת דראש חודש ששפרוהו אהרן ובגיו שאמרו להם משה "הן לא הובא את דמה אל הקודש" – שתיפסל בכך, ו"פניהם" היתה, שלא יצאה חוץ למחיצתה, אבל אם יצאה חוץ למחיצתה בת שריפה היא ולא אמרינן שחזרה, ומכאן שאם יצאה חוץ למחיצתה אסורה, מבוואר ששאר דברים שיצאו מותרים, ולכן פירט הכתוב לאוסרה, לדלול זה לא היה צריך הכתוב לאוסרה, דמהיכי תיתי להתירה אחר שיצאה.

והגמ' מקשה על דבריו מברייתא שמבואר שם שלמרות שבמעשר שני וביכורים אם יצאו מיירושלים וחזרו מותרים, דכתיב "לא תוכל לאכול בשעריך", אבל דבר שאינו בשעריך מותר אע"פ שיצא, כיון שחזר, (ואין להעמיד הלאו קודם שנכנס (ולעולם ומשנכנס אם יצא אסור), דמבואר במכות (י"ט): שאם לא נכנסו אין בהם לאו. תוד"ה אבל). מ"מ אבר שיצא נאסר לעולם, דכתיב "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו", שכמו שטריפה אין לה התר לעולם כך אבר שיצא אין לו התר לעולם. תיובתא.

במעורבא אמרו שמחלוקת רב ורבי יוחנן היא **אם יש לידה לאברים** שאבר שיצא הרי הוא כילוד, או לא. ונ"מ שלדבריהם רב אוסר גם את המיעוט אבר שבפנים אם יצא רובו, כיון שהאבר נחשב כילוד, ולל"ק לא נאסר אלא היוצא. והגמ' מסתפקת לדברי האומר אין לידה לאברים מה הדין כשיצא כל פעם מעט מהעובר עד שבסך הכל יצא רובו, האם הוא כילוד כיון שיצא רובו, או שכיון שאין לידה לאברים הויא חזרה וכאשר יצא חלק אחר כבר חזר החלק הראשון ולא יצא רוב, (אבל למ"ד יש לידה לאברים לא מועילה חזרה). ואת"ל שכיון שחזר בטלה היציאה הראשונה, יש להסתפק אפילו למ"ד יש לידה לאברים מה הדין כשחתך כל מעט שיצא, עד שבסך הכל יצא רובו, אי חשיב יציאת רובו, או שצריך שיצא רוב בבת אחת.

ס"ט. מחיצת העזרה אינה נחשבת מחיצה בהוציא עובר של שלמים ידו בעזרה, להחשיב שהאבר לא יצא, דבעינן שלא יצא ממחיצת אמו, ולא אמרינן 'מיגו דהוי מחיצה לענין קדשים הוי מחיצה לגבי האי', כמו שמחיצת ירושלים אינה מועילה לענין זה בקדשים קלים - כגון עובר שלמים שהוציא ידו בירושלים והחזירה והכניסוה לעזרה ושחטוה. (ושם פשוט יותר דאינה מחיצה לשחיטת קדשים קלים, וכשנולד כולו בעזרה פשטי דטעון שחיטה. תוד"ה ותיבטי).

ולד של בן פקועה - לדברי האומר חוששים לזרע האב, ולד שאביו בן פקועה אין לו תקנה אף בשחיטה כיון שחצי מסימניו הם כשחוטים, כיון שמצד אביו אינו טעון שחיטה. ואם גם האם היא בן פקועה, הולד מותר. ואם עובר הוציא ידו והחזירה ונשחטה האם, ובא על בן פקועה דכוותיה שיש בו איסור יוצא בחד אבר (תוד"ה דאתא) והוליד בן, אין אומרים שרק היד תהיה אסורה דאבר מוליד אבר, (דא"כ סומא יוליד סומא), ואין לאוסרו מכח שלא התירה תורה כל ולד אע"פ שהוא מגיע מכח החלב ודם של אביו, שגם הם הולידו אותו, אלא כשלאב יש רק ב' איסורים (לאו דווקא, דאיכא נמי איסור גיד הנשה. תוד"ה או) חלב ודם, אבל כשיש ג' איסורים הולד אסור, (צ"ע מה הס"ד לאסור, והא קיימא לן דזה הוא גורם מותר. תוד"ה תלתא) שהרי לר"מ דס"ל שאיסור חלב נוהג בבן פקועה, ליכא אלא איסור חלב ודם (ולדבריו יש איסור גיד הנשה בבן פקועה), ואין איסור יוצא דס"ל (לקמן ע"ד). שכן פקועה בבן תשעה חי טעון שחיטה, ולרבי יהודה שחולק וסובר שאינו טעון שחיטה, הוא סובר שחלב בן פקועה מותר (וכן גיד הנשה), וא"כ יש בו רק איסור יוצא. אמנם יש לדון לאסור את החלב של הולד אם היא נקיבה, דאף שסתם חלב אין בו איסור אבר מן החי, שאני התם שיש לו התר לאיסורו בשחיטה, משא"כ בבן פקועה. תיקו.

החותך חתיכה מהעובר במעי הבהמה והשאירו בתוכה, מותרת החתיכה באכילה ע"י שחיטת האם, דכתיב "וכל... בבהמה אותה תאכלו" -כל אשר תמצא בבהמה אכול, לרבות את הולד. אבל החותך אבר מהבהמה עצמה, כגון טחול וכליות, אין אותו אבר ניתר ע"י שחיטת האם אפילו אם הם נשארים בבהמה, (ונקט טחול וכליות מפני שהבהמה לא נעשית טריפה כשנחתכו), דכתיב "אותה תאכלו" דווקא כשהיא שלימה אכול כל הנמצא בתוכה, אבל כשהיא חסירה לא, שאם נמצא בתוכה חלק שנחסר מגופה לא תאכל אותו.

השוחט בהמה ומצא בה דמות יונה, אסורה באכילה, דבעינן "פרסות" דחכי משמעו שתי פרסות ומעלת גרה הנמצאת בבהמה תאכלו, (ונקט דמות יונה מפני שזה אסור גם כשיצא לאויר העולם, אבל מצא בה בהמה גמורה שראויה להיות מותרת ורגליה רגלי יונה, או שאין לה כלל רגלים מותרת. תוד"ה אלמה), ואמנם מי שפרסותיו קלוטות מותר בשחיטת אמו, דכתיב "פרסה בבהמה אותה תאכלו" דכתיב פרסה וכתיב פרסות לומר שבין אם תמצא בבהמה פרסה בין אם תמצא פרסות אכול, אבל ליונה אין לא פרסה ולא פרסות.

הגמ' רוצה ללמוד התר חתיכה שנחתכה מהעובר, מדכתיב "בהמה בבהמה תאכלו", והגמ' שואלת שאם הוא נחשב בהמה למה אין ממירים (-אם המיר לא חלה התמורה) אברים של בהמת חולין בעוברים של קדשים, או עוברים של בהמת חולין באברים של קדשים, או אברים ועוברים בשלמים או שלמים בהם, ומבואר שהם לא נקראים 'בהמה'.

ס"ט: רב שימי בר אשי מתריך שמה שאין ממירין זה לא בגלל שעובר אינו 'בהמה', אלא זה לשייטת ר"ש שמקיש תמורה למעשר שכמו שמעשר הוא קרבן יחיד וקדשי מזבח, כך תמורה שייכת רק בקרבן יחיד וקדשי מזבח, לאפוקי קרבן ציבור וקדשי בדק הבית, וכן לומדים מזה שכמו שמעשר אינו נוהג באברים ועוברים דבעינן יעבור תחת השבט, ה"ה תמורה, שהרי איתא התם שרבי יוסי טען לר"ש שכמו שהאומר רגלה של זו עולה כולה עולה, דכתיב "יהיה", כך הממיר ברגל כולה נעשית תמורה. ובהכרח שדבריו מכוונים לר"ש, שהרי רבי יהודה ור"מ סוברים שהאומר רגלה של זו תהא עולה אין כולה עולה דכתיב "ממנו" ולא כולו, (ומ"מ אינה יוצאה לחולין בפדיון שיפדה אותו אבר דכתיב "תהיה"), אלא תימכר לצרכי עולות ודמיה חולין חוץ מדמי אותו אבר שלא טיול ממנו הדמים כיון שאינו שלו, (ובתמורה פריך שנמצא שהקנה מביא מחוסר

אבר, והוא מחויב עולה. וכתבו התוס' (ד"ה תמכר) דלא דמי לבהמה של ב' שותפים והקדיש חציה וחזר ולקחה והקדיש חציה דאמרינן (קדושין ז.) דקדושה ואינה קריבה דחשיבא דחויא מעיקרא, דהתם לא הוה בידו להקדישה כולה מתחילה, אבל הכא כשהקדיש רגלה היה יכול להקדישה כולה). והגמ' דוחה את הראיה, שי"ל שרבי יוסי טעמא דנפשיה קאמרי.

ממתי נחשב העובר לילוד

בהמה מבכרת המקשה לילד, מותר לחתוך אבר אבר כשהוא יוצא ולהשליכו לכלבים, דכל זמן שלא יצא רובו אינו קדוש, אבל אם יצא רובו כאחת וחתכו יקבר דביציאת רובו חלה עליו קדושה, דקרינא ביה יאשר יולד", (ואף שבית הלל (בכורות ל"ב) מתירים למנות עכו"ם על הבכור, היכא דאסור לישראל מווד דאסור. תוד"ה יצא), ובהמה זו נפטרת מן הבכורה אפ' בחתך אבר אבר, כיון שהשני אינו פטר רחם. ולרב הונא דלהלן דס"ל שהקדושה חלה למפרע, אין ההתר אלא כשהכלבים אכלו לפני שיצא הרוב, אבל כשיצא הרוב והוא לפנינו נאסר כל מה שבחוץ, ולרבה דס"ל שהקדושה חלה מכאן ולהבא כל מה שחתך לפני שהיה רוב מותר אף כשהרוב לפנינו.

עובר שיצא ממנו שליש ומכרו לעכו"ם ואח"כ יצא עוד שליש ונמצא שיצא רוב, לרב הונא הולד קדוש בבכורה וקרב לגבי מזבח וניתן לכהן, דסבר שהקדושה חלה למפרע שאף שהקדושה תלויה בלידה, ולידה היינו רוב, כשיצא רוב זה נחשב לידה מתחילה, וממילא נתברר שמעיקרא הוא קדוש ולא מועילה המכירה כיון שאין לו חלק בו. ולרבה אין הולד קדוש בבכורה, דסבר שהקדושה חלה ביציאת הרוב מכאן ולהבא, והמכירה כבר חלה וממילא כיון שיש בעלות נכרי בחלק מהולד תו לא חלה עליו קדושה. וכן נחלקו מכח סברות אלו האם ביצא שליש דרך דופן ע"י סם וסכין ושני שלישים דרך הרחם, שלרב הונא אינו קדוש כיון שהרוב הראשון לא יצא מהרחם, וקדושתו תלויה ברוב הראשון, דבתחילת לידה הוא צריך להתקדש, ולרבה הולד קדוש כיון שהרוב יצא מהרחם. וקמ"ל שרב הונא ורבה אמרו את דבריהם אף לקולא. לרב הונא דקדושה למפרע אין לחותכה ביציאת מיעוטה משום איסור מאיל מום בבכור, ורק בנפל דלא חי להקרבה או קודם שתצא לאויר העולם שרי. (תוד"ה מאי). והא דאשכחן בבכורות (ל"ה). שמותר להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם, ומפרש גדי באוזניו וכבש בשפתותיו אבל לא באוזניו, יש ליישב גם לרב הונא, דבכבש אסור אפילו בפנים כיון שחוששים שכבר יצא רובו, אבל גדי שאוזניו גדולות מותר בפנים קודם שיצא כלל, ולא חיישינן שכבר יצא רובו וחזר. תוד"ה רב הונא.

ע. עובר שיצא רובו, אף שהשלמת הרוב היא ע"י מיעוט אבר שיצא, ורוב אותו האבר נשאר בפנים, חשיב יצא רובו ולא שדינן מיעוט אבר בתר רוב אבר ואסור לחתוך את מה שיצא ולהשליכו לכלבים, דאזלינן בתר רוב הבהמה ולא בתר רוב האבר. ואם יצא חצי עובר, ובאותו חצי יש רוב אבר, רבא מסתפק אם מצרפים את המיעוט אבר שבפנים ונחשב שיצא רובו, או לא.

חציצה בלידת בכור - בכור שכרכו סביבו ס"ב (הגדל ונכרך סביב הדקל) או טלית שזה מין בשאינו מינו, או שליה שאינה שלו אבל זה מין במינו, או שידי המיילדת חוצצים בינו לבין הרחם (שזה דרך לילד את הבהמה. רש"י. ולר"ת (תוד"ה כרכו) מבאר כנירסת ר"ח שכרכו אחותו נקיבה שנולדה עמו, שראשו כרוך בין ברכיה, וה"ה דיש להסתפק בכרכו אחיו ולענין מי קדוש בבכורה, ונקט נקיבה דליכא בכורה כלל), או שבלעתו חולדה ונולד כך, רבא מסתפק אם הוא קדוש בבכורה, או דהוי חציצה וכיון שלא נגע ברחם אינו קדוש. והיינו כשיצא דרך מרגלותיו ואח"כ כרכוהו, אבל אם יצא ראשו ואח"כ קודם יציאתו רובו כרכוהו, כבר נקדש ביציאת ראשו. ואם בלעתו חולדה ויצא בתוכה וחזר כך והקיאה אותו החולדה בתוך בית הרחם ונולד ללא חציצה, מסתפק רבא אם הוא מתקדש ביציאה האחרונה. תיקו.

כמה ספיקות בדין פטר רחם

היוצא מרחם אמו ישירות לרחם של בהמה אחרת (-הדביק שני רחמים יוצא מזה ונכנס לזה), רחם אמו פטר, ויש להסתפק אם גם הרחם השניה נפטרה. תיקו.

נפתחו כותלי בית הרחם ונולד בלא נגיעה בכתלים, מסתפק רב אחא אם הוא קדוש בבכורה דאויר הרחם מקדש, או שרק הנגיעה מקדשת.

נעקרו כותלי בית הרחם ונולד אינו קדוש בבכורה, ואם הם תלויים בצואר העובר מסתפק מר בר רב אשי אם הוא קדוש בבכורה, או שרק במקומם הם מקדשים.

נגממו ניטל מעובי כותלי בית הרחם סביב סביב, (ל"א נחתך החלק הפנימי של צואר הרחם ונשארה רק השפה החיצונה), ר' ירמיה מסתפק אם הולד קדוש בבכורה, ולרבי זירא אינו קדוש, ורבי זירא מסתפק היכא שהעומד מרובה על הפרוץ ויצא העובר דרך המקום הפרוץ האם מחשיבים את כולו לעומד בגלל הרוב או לא, או היכא שהפרוץ מרובה ויצא דרך המקום העומד, אם הוא קדוש בבכורה או לא.

טומאת עובר שמת במעי אמו

ע: בהמה שמת עוברה בתוך מעיה, והושיט הרועה את ידו לתוך מעיה ונגע בו, לת"ק הרועה טהור בין בבהמה טהורה בין בבהמה טמאה, בבהמה טהורה זה ק"ו שאם שחיטת אמו מטהרתו מידי נבילה אע"פ שהוא מת, כ"ש שטהרת אמו כשהיא חיה מטהרתו מידי נבילה, (הק"ו נצרך לומר שאפילו לר"ע שטומאה בלועה מטמאה, כאן אינו מטמא. והתוס' ד"ה מאי) וסיפם שזה נצרך לאפוקי מדרשת "וכל הולך על כפיו" דבסמוך), ובהמה טמאה לומדים מהקש לבהמה טהורה, דכתיב "וכי ימות מן הבהמה (זו בהמה טמאה) אשר היא לכם לאכלה (זו בהמה טהורה)".

שיטת רבי יוסי הגלילי שבבהמה טהורה טהור, ובטמאה טמא, דכתיב "או בנבלת בהמה טמאה" וכי רק נבלת בהמה טמאה מטמאה, אלא אתא לומר שעובר מטמא רק במעי בהמה טמאה. הגמ' רוצה ללמוד את דינו של רבי יוסי הגלילי מדכתיב "וכל הולך על כפיו (-שאין פרסותיו סדוקות) בכל החיה ההולכת" מהלכי כפים במעי חיה והיינו עובר במעי אמו טימאתי לך משום נבילה דכתיב בהמשך "הנוגע בנבלתם יטמא", ואם הוא קלוט והוא מת והוא במעי פרה אינו מטמא, כיון שצריך שגם העובר וגם אמו יהיו מהלכי ארבע כטמאה שאין פרסותיה סדוקות וכאן הפרה היא מהלכי שמונה, אמנם פרה במעי גמל מטמאה דכתיב "וכל הולך" לרבות, וקלוט במעי קלוטה שנולדה מבהמה טהורה ששניהם מהלכי ארבע אינם מטמאים מק"ו (הנ"ל בדעת ת"ק). וזה לשיטת רבנן דקלוט בן פרה מותר באכילה, א"נ גם לר"ש ובאופן שראשו ורובו דומים לאמו דמודה ר"ש דשרי. (תוד"ה קלוט במעי קלוטה). אמנם יש לדחות דא"כ חזיר שבמעי חזירה לא יטמא, כיון שגם הוא וגם אמו מהלכי שמונה ורי"ה ג פסיק ותני בטמא טמא.

דיני חיה ובהמה הנלמדים זה מזה

נבלת חיה טהורה או טמאה מטמאה, דכתיב בבהמה "וכי ימות מן הבהמה (זו בהמה טמאה) אשר היא לכם לאכלה (זו בהמה טהורה)", וחיה בכלל בהמה דכתיב "זאת הבהמה אשר תאכלו וכו' איל צבי ויחמור". ובן עזאי רצה ללמוד דין זה מדכתיב "כל הולך על כפיו בכל החיה ההולכת וכו' טמאים הם לכם", ואמר לו רבי יונתן שכיון שכתוב בכל ולא וכל, אין לרבות אלא עובר מהלכי כפים במעי חיה, ולא נבלת חיה טהורה.

ע"א. בהמה בכלל חיה דכתיב "זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה".

הנפקא מינות במה שחיה בכלל בהמה ובהמה בכלל חיה- א' חיה טהורה בכלל בהמה טהורה, לסימני טהרה שלא כתובים בחיה אלא בבהמה, וכן נ"מ לטומאת נבילה וכו"ל, וכן נ"מ שיש איסור הרבעה בכלאים גם בחיה, וחדא מינייהו נקט. ב' חיה טמאה בכלל בהמה טמאה להרבעה שזה נאמר בבהמה, וה"ה שחיה טהורה בכלל בהמה טהורה להרבעה. (אמנם גם בלי שחיה בכלל בהמה יודעים דין זה, דאפילו איסור הרבעה בעוף לומדים מבהמתך בהמתך משבת. תוד"ה חיה). ג' בהמה טמאה בכלל חיה טמאה, כדי שהתיביה "בהמה" תהיה מיותרת ונוכל לדרוש ממנה גז"ש דחייב קרבן עולה ויורד איירי בטמא שאכל בשר קודש או נכנס מקדש. ד' בהמה טהורה בכלל חיה טהורה למה שאמור ר"מ שאשה לשבת דמות בהמה חיה ועוף בין טמאים בין טהורים, צריכה לשבת בזכר כזכר (ז'-י) ימי טומאה ול"ג ימי טוהר שכל דמים שהיא רואה בהם טהורים), ובנקיבה כנקיבה (- שבועיים טמאים וס"ז ימי טוהר), ובספק כזכר לחומרא שימי הטהור נגמרים אחרי מ' יום מהלידה, וכןנקיבה לחומרא שיושבת שבועיים ימי טומאה. (ולרבנן שחולקים על ריה"ג וסוברים שגם עובר של בהמה טמאה אינו מטמא במעי אמו, כל הפסוק נצרך לדרשה הקודמת).

טומאה וטהרה בלועה

להלן יבואר האם דבר טמא הבלוע בתוך אדם, כגון עובר מת או טבעת טמאה, מטמא את האדם שהטומאה בלועה בו, או את מי שנגע בו, וכן דבר טהור הבלוע באדם והאדם קיבל טומאה האם גם הדבר הבלוע מקבל טומאה.

טומאת עובר - אשה שמת עוברה, אם המיילדת הכניסה ידה ונגעה בו היא טמאה טומאת שבעה, אבל אמו אינה טמאה עד שיצא הולד, (באהלות איתא שאם ראשו גדול כפקיה טמא משנפתח הקבר קודם שיצא, והכא מיירי שאין ראשו כפקיה, אי נמי כמ"ד בתוספתא דלעולם אין לולד טומאה עד שיצא לאויר העולם. תוד"ה והאשה), **דטומאה בלועה אינה מטמאה, דכתיב** "והאוכל מנבלתה יכבס בגדיו", וכי לא מדובר כשאכלה סמוך לשקיעה דעדיין היא במעיו ולא נתעכלה ובכל זאת הוא טהור בהערב שמש, דכיון שנבלעה הרי היא כמעוכלת לענין לטמא, (ואין לומר שהטעם שאינה מטמאה הוא משום שמגע בית הסתרים אינו מטמא, ותוכו של אדם הוא בית הסתרים, דא"כ תטמאנו במשא, דטומאת בית הסתרים מטמאה במשא), ואין לומר דשאני התם שמה שאכל אינו ראוי לגר וכתיב "לא תאכל כל נבילה לגר" – רק

הראויה לגר קרויה נבילה, (וממילא לרבי יוחנן שסובר שבין לטמא אדם בין לטמא אוכלים ומשקים מספיק שתהיה ראויה לכלב (כיון שכבר חל עליה שם נבילה לפני שהסריחה, ורק אם הסריחה מחיים בעינן שתהא ראויה לגר) נִיחָא ד"א"כ מבואר מזה שטומאה בלועה אינה מטמאה, אבל לבד פדא שסובר שאין טומאה חמורה לטמא אדם אלא בראויה לגר קשה), דאם בלע חתיכה קטנה ולא לעסה ויקיאנה שלא בפניו היא ראויה גם לגר. והקשו התוס' (ד"ה מו') שאפשר ללמוד שטומאה בלועה אינה מטמאה מוא דממועטינן דנבלת בהמה אינה מטמאה בבית הבליעה, ומדאיך מטמא משום מושע שמע מינה דבלועה אין מטמאה. ותירצו שדלעת רבא בנדה באמת אין חתכיה נחשב בלוע, אלא בית הסתרים, והא דאינו מטמא במשא צ"ל דמיירי שנתרחב בית הבליעה ותחב חבירו כזית נבילה בלא שהסיטו, וא"כ י"ל דטומאה בלועה מטמאה, ומיירי הדוציאו ולא בלעו, אכן להאמת יתכן שגם בבלעו טהור, דמה שבסוף בית הבליעה מודה רבא שזה נחשב בלוע.

רבה אומר שכמו שטומאה בלועה אינה מטמאה, כך **טהרה בלועה** כגון שבלע טבעת ונכנס לאהל המת **אינה מקבלת טומאה**, דאם כלי חרס המוקף צמיד פתיל שיש בתוכו טומאה -כזית מן המת, אע"פ שאינו מווגע את הטומאה שבתוכו לטמא את הכלי ואת כל האהל (דטומאה רצוצה בוקעת ועולה ומטמאה את כל המאהלים עליה עד לרקיע, ואם בליעת קרקע אינה מעכבת כ"ש בליעת כלי), מ"מ מונע מדבר טהור שנמצא בתוכו מלהטמא באהל המת, כ"ש שאדם שאם יש בתוכו טומאה אינה מטמאה, שאם יש בתוכו דבר טהור לא יטמא כיון שזה בלוע. (הקשו התוס' (ד"ה אטו) אם המקור הוא מכלי חרס, הרי כלי חרס המוקף צמיד פתיל אינו מציל מהיסט הזב, וא"כ טהרה בלועה תקבל טומאת היסט הזב, ומפורש בתוספתא דאגלות שאינה מקבלת. ותירצו דילפינן מפכים קטנים שאין בהם טומאת משא מפני שאין ראויים למגע מפני שאין סופם להפתח, ומי שאינו בא לכלל מגע אינו בא לכלל משא). ואין לומר דמה לכלי חרס שדין הוא שיציל על טהרה שבתוכו שכן יש בו צד קל שאינו מטמא מגבו משא"כ אדם, דאין אנו לומדים גב אדם מגבו של כלי חרס אלא לומדים תוך אדם מתוכו של כלי חרס, ושם כלי חרס חמור מאדם שהרי מקבל טומאה מאוירו בלא נגיעה, משא"כ באדם. וכתבו התוס' (שם) שאף שמה שאין מקבל טומאה מגבו הוא סברא שהטומאה לא תכנס במוקף צמיד פתיל, מ"מ ילפינן תוכו דאדם מגבו דכלי חרס, ותוכו דאדם אינו מקבל טומאה.

ע"א: ודבר הבלוע מלמטה (דמבואר במתני' שהאשה טהורה, והיינו משום דטומאה בלועה אינה מטמאה. תוד"ה דלמטה), שתחב לו דרך בית הרעי עד שנבלע (וכגון שהיה בתוך שפופרת ולא סימאו בכניסתו במגע), נלמד שאח"כ לא יטמא במשא כיון שהוא בלוע מק"ו מדבר הבלוע מלמעלה דרך פיו כדכתיב "האוכל מנבלתה", שהרי עיכול שלמטה רב מעיכול שלמעלה, דבפה אינו מתעכל כ"כ עד שיורד למטה.

ודבר הבלוע בבהמה (דמבואר באגלות שכלב שאכל בשר המת אין מטמא עד שימות הכלב. תוד"ה בלוע) מציל מן הטומאה מק"ו מאדם, שהרי אדם חמור מבהמה שהרי הוא מטמא מחיים.

ואין לדחות שבהמה חמורה שהיא נטמאת עם הכלים הטעונים עליה בבית המנוגע אף ללא שהיה דקרינן ביה "והבא אל הבית", משא"כ אדם שאם לא שהה כדי אכילת פרס (חצי ככר של עירוב שהוא מזון ב' סעודות שזה שמונה ביצים) מפת חטים זמן שהוא מיסב ואוכלה בליפתן אין בגדיו טמאים דב"הבא אל הבית" לא כתיב כיבוס בגדים, אלא רק ב"האוכל בבית" ומוקמין לה בשווה שיעור אכילה, דאדם נמי לא בעי שהיה אלא לבגדים או סנדלים או טבעות שהוא לבוש בהם, אבל אם כליו על תפליז וסנדליו וטבעותיו בידיו (-

קקמוצו, שלא בדרך מלבוש) הוא והם טמאים מיד דקרינן בהם "והבא אל הבית", ובהמה אינה בת לבישת בבגדים אלא הם עליה בדרך משאוי. ורש"י. והתוס' (ד"ה למא) כתבו שאף ששייך מלבוש גם בבהמה, מ"מ אין הטומאה יכולה לבוא אליהם מכח הבהמה, לכך דמו לאדם שלא בדרך מלבוש שאין הטומאה מכח האדם, משא"כ כשהאדם לבוש טומאה הבגדים היא מכח האדם וגזה"כ שאינו מטמאם עד שישעה, ולפ"ז בטומאת הבגדים מכח האדם נמצא שתימיד אוליין בתר האדם, שאם הוא בפנים הכלים טמאים אף שהם בחוץ, ואם הוא בחוץ הכלים טהורים אף שהם בפנים, והא דאייתא בנגעים מחלוקת רבי יהודה ורבנן בהושיט ידו לפנים וטבעותיו בידיו אם הטבעת טמאה מיד או כשישעה, שמו כל זה מדרבנן, ורבי יהודה מטמא מיד הואיל ואין הטומאה מכח האדם.

רבא שואל שהדינים הנ"ל (-טומאה בלועה שאינה מטמאה וטהרה בלועה שאינה מקבלת טומאה. התוס' (ד"ה אמר) כתבו שאין קושיא מטמאה בלועה, דמלשון רבה מבואר שעיקר חידושו שטהרה בלועה אינה מיטמאה) מפורשים במשנה, דתנן שאם בלע טבעת טמאה טומאת מת, וכלי מתכת שנטמאו ממת הרי הם כמת, דחרב הרי הוא כחלל, יכול לטבול לפי שנטמא בנגיעתה קודם שבלע אותה, ולאכול תרומה דאחר שנבלעה אינה מטמאה, ואם הקיאה היא טמאה דלא הועילה לה טבילת האדם והוא נטמא ממנה לפי שנגע בה ביציאתה, ומבואר שטומאה בלועה אינה מטמאה. ועוד תנן שאם בלע טבעת טהורה ונכנס לאהל המת והזו עליו בשלישי ובשביעי וטבל והקיאה הטבעת טהורה לפי שלא קיבלה טומאה מן האדם אחר שבלעה, וכשהקיאה כבר היה טהור (דאי לאו הכי נטמאה ביציאה במגעו), ומבואר שטהרה בלועה אינה מקבלת טומאה.

הגמרא רוצה לומר שהחידוש של רבה הוא שאם בלע טבעת טהורה וטבעת טמאה אין הטמאה מטמאה את הטהורה אע"פ שלגבי הטבעת השניה זה לא נחשב מגע בית הסתרים, דאע"פ שנטמנו באדם הרי הם כמנוחים בתיבה, אבל מה שהטבעת לא מטמאה את האדם אין זה משום שזה בלוע, אלא משום שטומאת בית הסתרים אינה נחשבת מגע לענין טומאה, ואינה מטמאה את האדם במשא, מפני שרק מי שהטומאה יוצאה מגופו (כגון מת ונבילה ומעיינות הזב) מטמא במשא ולא טמא מת אע"פ שהוא אב הטומאה.

הקשו התוס' (ד"ה כי) מדוע לא טטמאנו באהל ובמשא, ומש"כ רש"י שאין משא במי שאין טומאה יוצאה מגופו, הלא מדרס הזב מטמא במשא, וא"כ גם חרב כחלל יטמא במשא כחלל עצמו, וכן בטבעת טהורה שכתב רש"י שלא נטמאה משום שהיא בבית הסתרים, קשה הלא זה מקבל טומאה באהל המת ואין בית הסתרים נחשב כהויף צמיד פתיל. ולכן פירשו התוס' דטעמא דמתני' משום דבלוע הוא, ומ"מ אשמעינן רבה בשני טבעות, דמתנתני' לא שמעינן ליה, דאע"ג דטומאה בלועה לא מטמאה היינו טהרה בעלמא, אבל טהרה הבלועה מיטמאה, וכן הא דטהרה בלועה לא מיטמאה היינו מטומאה דעלמא. ולא מטומאה הבלועה עמה.

ע"ב. הגמרא מוקשה שהרי חיה שהכניסה ידה ונגעה בעובר, החיה טמאה טומאת שבעה והאשה טהורה, וזה כמו ב' טבעות, ומבואר שהטמאה מטמאה את הטהורה, ומ"מ האשה לא נטמאת, משום דמגע בית הסתרים אינו מטמא. (רש"י. והתוס' (ד"ה והרי) כתבו שהאשה מטמאה במשא, דמגע בית הסתרים מטמא במשא, והוכנה שהאשה טהורה משום טומאה בלועה, והחיה משום דהוי כשתי טבעות). ואין לומר דשאני עובר שסופו לצאת, שהרי גם טבעת סופה לצאת.

רבא מבאר שטומאת המיילדת היא מדרבנן, גזירה שמה יוציא ולד ראשו חוץ לפרוזדור שאז הרי הוא כילוד והוא מטמא, (ודווקא נקט ראשו, אבל בהוציא ידו אף שאין זה טומאה בלועה מ"מ עד דהוי ילוד אינו מטמא, דילפינן מ"על פני השדה" להוציא עובר שבמעי אמו כל שלא נולד אף שאינו בלוע. תוד"ה והרי), ושמה תהא סבורה שעדיין הוא במעיה והיא טהורה, (וברועה שהושיט ידו למעי בהמה שהוא טהור ליכא למיגזר, דבהמה הורחם שלה גלוי וכשמוציא ראשו הרועה רואה זאת). ולכן המיילדת טמאה לא רק לפי ר"ע שסובר שעובר מת שבמעי אמו הוא טמא (דכתיב "הנוגע במת בנפש האדם" – איזהו מת שהוא בנפש האדם הוי אומר זהו עובר שבמעי אשה, וכתבו התוס' (ד"ה גזירה) שלרש"י האשה טהורה משום בית הסתרים, אבל לתוס' הטעם משום טומאה בלועה, והחיה טמאה גזירה שמה יוציא העובר ידו, דלר"ע אף דאינו כילוד מטמא מקרא ד"מת בנפש"), ורבי ישמעאל לומד מזה שרביעית דם שבו תלויים חיי האדם הבאה מן המת מטמאה, ור"ע סובר שאף רביעית הבאה משני מתים מטמאה דכתיב "על כל נפשות מת" – שתי נפשות ושיעור אחד, (ורבי ישמעאל סובר יש אם למסורת ו"נפשת" כתיב. תוד"ה שת), אלא אפי' לרבי ישמעאל שאומר שהעובר טהור (דכתיב "וכל אשר יגע על פני השדה" - משמע גלוי, למעט עובר שהוא טמון, ור"ע מרבה מזה גולל (-כיסוי הארון של מת) ודופק (-דף שנותנים בצידו), ורבי ישמעאל לומד זאת מהלכה למשה מסיני וקרא אתא להוציא עובר), המיילדת טמאה משום הגזירה הנ"ל, ובאשה אין לגזור מפני שהיא מרגישה ביציאת הולד, אמנם היא טרודה בחבליה וצריה מלומר למיילדת אל תגע.

טריפה שחיטה מטהרתה. ואין ללמוד מבהמה טמאה שאין שחיטתה מטהרתה, דשאני התם שלא היתה לה שעת הכושר להטהר מטומאתה ע"י שחיטה, ואין במינה שחיטה, אבל טריפה היה לה שעת הכושר וכיון שחלה עליה תורת שחיטה תו לא פקעה, ואף אם נולדה טריפה מן הבטן, מ"מ יש במינה שחיטה והרי היא בכלל "בקר וצאן".

טומאה באבר היוצא

ע"ב: עובר שהוציא ידו ממעי אמו, אם חתך את היד לפני שחיטת האם, שאר בשר העובר טהור, דאין הבהמה מקבלת טומאה מחיים, (והעובר אפילו מת נחשב כחי אגב אמו, כמו דמהי שחיטת אמו להתירו אפילו מת. תוד"ה הוציא).

ואם חתך אותה אחרי שחיטת האם, לר"מ הבשר מטמא במגע אבר מן החי שהוא מטמא כנבילה, אי נמי אם יצא העובר מת האבר הוא נבילה גמורה, (וסברת ר"מ משום דשחיטה עושה ניפול, אבל קודם שחיטת האם אין טמאה באבר היוצא אפילו בעובר מת (דאם היה בו טומאה לא היה נטהר ע"י שחיטה לרבנן), ומה ששינוי בבהמה שהושיט הרועה לתוך מעיה לא נטמא, ה"ה בהוציא ידו ונגע בו הרועה, ונקט הושיט להודיע כחו דריה"ג שנטמאה בטמאה אפילו בלא הוציא ידו, א"נ בטמאה אף לרבנן אם הוציא ידו נטמא הרועה. תוד"ה וחכמים), דאין שחיטת האם מועילה לאבר היוצא שאינו מגופה. ולחכמים מטמא מוקדשין מדרבנן כמגע

טריפה שחוטה, דאע"פ שהשחיטה אינה מתירה את האבר באכילה, היא מטהרתו מידי נבילה, וכמו שמציינו שטריפה שחיטתה מטהרתה שאינה מטמאה מדאורייתא, אלא מוקדשין מדרבנן.

(וטען ר"מ (ע"ג.) שאם שחיטת אמו מטהרת מטומאת נבילה, א"כ תתירונו באכילה. וענו לו חכמים שגם בטריפה השחיטה מטהרת ולא מתירה באכילה).

וטען להם ר"מ שאין ראיה מגוף הטריפה או מאבר המדולדל, לאבר שהוא נפרד ממנה. וענו לו חכמים שהשחיטה מועילה יותר לדבר הנפרד ממנה, כדמצינו ששחיטת האם מועילה

לחתיכות עובר שבמעיה ואינה מועילה לחתיכות מגופה שבמעיה.

הגמרא מדייקת מהדין הנ"ל שאם חתך את היד אחרי שחיטת האם בשר העובר עצמו טמא לכו"ע. והגמ' שואלת שהרי טומאת בית הסתרים שלא נגע האבר בבשר אלא ע"י חיבורו, וזה מגע בית הסתרים שאינו נראה, אינה מטמאה.

והנה בבגד שלשה טפחים על שלשה טפחים שהוא ראוי למדרס והיה מדרס הזב, שנחלק וכבר אינו ראוי למדרס אלא לשאר טומאות כל זמן שיש בו ג' אצבעות על ג' אצבעות שהוא ראוי לעניים, שיטת רבי יוסי שרק אם נגע בו זב ברגלו כשהוא יחף, אז כשהוא לבוש אבל נגע בו אח"כ הוא טמא ב' טומאות, טומאת מדרס שהיא אב הטומאה וטומאת מגע שהיא ראשונה שאינה מטמאה אלא אוכלין ומושקין, ואם נחלק טהור מטומאת מדרס ואינו אב הטומאה עוד, אבל טמא מגע הזב כל זמן שלא נפתח מג' אצבעות, אבל לר"מ טהור מן המדרס מלטמא אדם וכלים אבל טמא מגע מדרס מפני שנגעו זה בזה בעודם מחוברים, וא"כ לכאורה ר"מ לטעמיה שטומאת בית הסתרים מטמאה, משא"כ לרבי יוסי.

וכתבו התוס' (ד"ה בשעת) שלקנן ק"ג מבואר שטלית שקרעה טהורה, ומבואר בזבחים שאין בה אפילו טומאת מגע, וקשה למה תפקע טומאת מגע כל שיש בה גע"ג אצבעות, ורש"י שם תירץ שאם היה בה רק טומאת מגע נטהרה לגמרי, וכאן שיש גם מדרס וגם מגע נטהר מדרס וטמא מגע. וכתבו התוס' שאין בזה סברא. ויש מתרצים שלקנן מיירי בבגד – טלית, ומשקרעה בטל שם בגד וטהור לגמרי, והכא מיירי בחתיכת בד בעלמא. עוד תירצו התוס' דלקנן מיירי שקרעה הרבה עד שאין בכל אחד ג' אצבעות, ואף שמחוברים בסופם, רוב הקריעה ככולה, (ואם נשאר במה שלא נקרע כדי מעופרת טמא מדרבנן.

עוד כתבו התוס' (ד"ה טהור, אלא, ואבל) ודווקא אם נגע הזב קודם שדרס, או שדרס ברגלו יחף ואז במגעלו (שיש בו טומאת מדרס ומטמא הבגד), אז שהבגד היה מקופל ונטמא מעצמו מנגיעה בגלוי, אבל אם נגע הזב אחר שנטמאת במדרס אין בזה טומאת מגע משום דשבע ליה טומאה, ומה דמבואר לקנן (קכ"ה): בחותך בשר מאבר מן החי שלר"מ נטמא מעצמו, וקשה דנימא שבע ליה טומאה, י"ל דטומאת אוכלין חמירה כיון שזה ראוי להצטרף עם אוכלין אחרים לכביצה. ורבינו שמשון תירץ דלא אמרינן שבע ליה טומאה כשהטומאה באה מגופו.

עולא דוחה שגם לרבי יוסי חתיכת בגד של שלש על שלש אצבעות שנחתכה מבגד גדול מקבלת טומאה בשעת פרישתה מהבגד השלם כיון שקיבלו טומאת מגע בשעת פרישתן זה מזה, שאף שסגע החיבור הוא בית הסתרים, א"א לצמצם שבשעת פרישתו שכבר אינו בית הסתרים לא יגע מעט בחלק הגדול שיש בו שיעור אב הטומאה, ורק כאשר לא נשאר בשום חתיכה שלשה טפחים על שלשה טפחים אינה מקבלת טומאה, וא"כ ה"ה באבר היוצא בשעת פרישתו מהעובר הוא מקבל טומאה. וכתבו התוס' (ד"ה בשעת) שלקנן (קכ"ה) גבי חותך בשר מאבר מן החי שיש בו טומאת אוכלין מוקי כר"מ דס"ל טומאת בית הסתרים מטמאה, וכן בפסחים באבר שיצא מקצתו מבואר דאף אם יש בו טומאה במה שיצא. אין מטמא למה שבפנים, וקשה דמה אינם מקבלים טומאה בשעת פירשתם כמו הכא בגע"ג הבאות מבגד גדול. ותירצו התוס' דמיירי בחותך בסכין ורחבה שמפסיקה בין החתיכות, ומתחילה תירצו התוס' דאם ניתו בכל כוחו אין מקבל טומאה מאביו, אבל הוכיחו התוס' שרק כשהוטמא מחולקת בחתיכה לא נטמא בשעת פרישתו בניית בכל כוחו, אבל כשיש טומאה גם קודם שנחתך לא מהני ניתיים בכל כוחם.

ע"ג. ורבינא מתרץ שעובר חמור מבגד, דהבגד אינו עומד לחתיכה, אבל העובר עומד לחתיכה, וכל העומד לחתוך כחותך דמי והרי נוגעים זה בזה, (לא מביעיא לר"מ שכלי שהידית שלו ארוכה ועומדת להחתך אפשר להטבילו עד מקום החיתוך, ושאר הכלי איצ"ט טבילה דקפקיז דמי, וכתבו התוס' (ד"ה מטביל) דמיירי בידית עם חוליות שאינן מהודקות זו לזו, דאי לאו הכי הוי חציצה), אלא אפי' לרבנן שסוברים שצריך להטביל את כולו, מ"מ אוכלין נחשבים כמופרדים מפני שהם רכים. וכתבו התוס' (ד"ה חבורי) שרק בעומד ליקצץ הם נחשבים כמופרדים), ולדבריו אפי' אם לא חתך את האבר העובר מקבל טומאה.

ואבר של עובר מת, לרב חסדא לכו"ע שחיטה עושה ניפול וטמא בטומאת נבילה, (ומתני' בעובר חי, וע"כ בן חנ', דבן ט' לר"מ טעון שחיטה לעצמו. תוד"ה מחלוקת), ולרבה אף בזה נחלקו ר"מ וחכמים. (ע"ד.).

דין אבר ובשר מדולדלים

אבר ובשר שנחתכו מגוף הבהמה אבל הם עדיין תלויים בה בצורה רפויה, אין שחיטת הבהמה מועילה להתירם באכילה, ונחלקו רבי יוחנן וריש לקיש האם שחיטת הבהמה מועילה שלא יהיה להם טומאת נבילה או לא, וכן יבואר האם כאשר הבהמה מתה הם מטמאים כמו שאר הבהמה או כאבר מן החי, וכדלהלן.

אברים מדולדלים של בהמה שנשחטה - לריש לקיש כשם שנחלקו ר"מ וחכמים אם אבר של עובר שיצא שחיטת אמו מטהרתו מידי נבילה, כך נחלקו אם אברים מדולדלים המעורים ותלויים במקצת של בהמה שנשחטה השחיטה מטהרתם מידי נבילה, שלר"מ אין שחיטתו מטהרתו ולחכמים שחיטתו מטהרתו. ולרבי יוחנן באברים לכו"ע אין שחיטה עושה ניפול -גמר נפילה, לומר שבשעת שחיטה הרי הוא כנפול ממנה ואין השחיטה מועילה לו, אלא הוא טהור מלטמא אע"פ שזה אסור באכילה, דאבר הוא חלק מגופה, משא"כ העובר.

ע"ג: והא דאיתא בברייתא שלומדים אבר ובשר מדולדלים בבהמה בחיה ובעוף ששחטם שהם אסורים מ"ובשר בשדה טריפה לא תאכלו", אין זה איסור לאו של אבר מן החי, אלא מצות פרישה מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא.

ואברים מדולדלים של בהמה שמתה, לרבי יוחנן בין לר"מ בין לחכמים מיתה עושה ניפול כמו שנגמרה הנפילה לפני שמתה ואינו טמא כאבר מן הנבילה אלא כאבר מן החי (ונ"מ שאינו מטמא בכזית אלא רק כשהוא שלם בשר גידים ועצמות, משא"כ נבבילה), ואם אכלו לוקה. ובבשר המדולדל, הבשר צריך הכשר מים לקבלת טומאה דמיתה עושה ניפול והוא ליה בשר מן החי שהפורש ממנו טהור ואינו מטמא משום אבר מן החי. ואם הבהמה נשחטה, לר"מ הוכשרו הבשר והאבר לקבל טומאת אוכלין ע"י הדם שלה אבל מצד עצמם אינם טמאים משום אבר מן החי, שהשחיטה הועילה להם אפילו לר"מ דפליג באבר דעובר, אמנם אם נחתך האבר קודם שחיטה שלא הוכשר ע"י הדם ואח"כ פירש ממנו בשר בעי הכשר, ולר"ש לא הוכשרו (אפילו אם ר"ש היה סובר שדם מכשיר. תוד"ה הוכשרו), ואם אכלו לאבר אינו לוקה, דשחיטה אינה עושה ניפול.

ע"ד: המקור שמיתה עושה ניפול ושחיטה אינה עושה ניפול הוא מדכתיב "וכל אשר יפול עליהם **במותם** יטמא" למעט שחיטה, דאין לומר שבא למעט בחייהם ממש, דהא מ"כי יפול מנבלתם" נפקא. ואף דקרא איירי בשרצים דלא שייכא בהו שחיטה, והיכי ממעטי שחיטה מהאי קרא, אם אינו ענין לשרצים שלא שייך בהם שחיטה, תנהו ענין לבהמה. ואף דבעי קרא לומר שאין מטמאים אלא כשהם לחים כמו בשעת מיתה למעט שרץ שהתייבש, תרי "במותם" כתיבי.

בן שמונה חי שנולד מבהמה חיה לתנא דמתני' כיון שאין במינו שחיטה אין שחיטתו מטהרתו, ולתנא דברייתא נחשב שיש במינו שחיטה והיינו אגב אמו דניתר בשחיטת אמו לדברי הכל, ומ"מ אין שחיטתו מטהרתו ויש ללמוד מזה לטריפה שלא תטהרנו, (ולדבריו מה שטריפה שחיטתה מטהרתה נלמד מ"כי ימות מן הבהמה" שיש בהמה שאינה מטמאה).

הגמרא מסתפקת מה הדין **בהושיט ידו למעי בהמה ושחט בן ט' חי** ויצא אחר שחיטתו ואמו חיה, האם שחיטה לא מועילה בו, ואף לר"מ (דלהלן) שכן פקועה שיצא לאויר העולם טעון שחיטה, מ"מ לא מועילה בו שחיטה אלא כשיצא לאויר העולם, וכ"ש לרבנן דס"ל שלא שייכת בו שחיטה כשיצא לאויר העולם אפילו ביצא חי, דאין שחיטה אלא ביצא לאויר בחי אמו. או ששחיטה מועילה בו, ואף לרבנן ששחיטת אמו מועילה לו, י"ל שגם שחיטת עצמו מועילה, דארבע סימנים או שנים שלו או שנים של אמו **אכשר ביה רחמנא**, וכ"ש לר"מ שסובר ששייך בו שחיטה. אמנם בבן ח' ודאי אין השחיטה מועילה בו, דאפילו ביצא לאויר העולם לא מועילה לו שחיטה. וכתבו התוס' (ד"ה לדברי) שגם לרבי יוחנן שבבן ט' יש איסור חלב, היינו רק משיצא לאויר העולם, וגם לריש לקיש שאין בו איסור חלב, יתכן דתנינן שחיטה כמו דמוהי שחיטת אמו. (ולפ"ז הא דאיתא במתני' שבגולדה טריפה מן הבטן לא היה לה שעת הכושר, מיירי בבעלת חמש רגליים דודאי היתה טריפה משנוצרה, דכל יתר כנטול דמי, אבל בסתם טריפה יש לה שעת הכושר שהרי היה יכול להכניס ידו ולשחוט את העובר לפני שנטרף).

בן פקועה

הגמרא חוזרת לעסוק בדיני בן פקועה, והיינו עובר שנשחטה אמו כשהוא במעיה, ויבואר האם הוא מותר באכילה ע"י שחיטת אמו או לא (מדאורייתא ומדרבנן), והאם גיד הנשה שלו וחלב גיד הנשה ושאר החלב שלו מותרים כאשר שאר העובר מותר או לא, והאם יש כרת על דמו, והאם דינו כבהמה לענין איסור רביעה וכלאים ולפלות בו פטר חמור, ואיזה טומאה יש לו אם נטמאה אמו, ומה הדין בשחוט טריפה ומצא בה בן פקועה האם שחיטתו מועילה לו או לא, ומה הדין בולד שאביו בן פקועה ואמו בהמה רגילה האם שחיטת עצמו מועילה לו או לא.

התר בן פקועה-

השוחט בהמה ומצא בה **בן ח' חי או מת או בן ט' מת**, קורעו ללא שחיטה, ו**מוציא את דמו**, ואוכלו. ור"מ (דלהלן) מודה בזה, דאיתרבי מ"לל בבהמה תאכלו", דכיון שלא כלו חדשיה וגם לא יצא לאויר העולם, לאו בהמה הוא. ואף חלבו מותר, אבל דמו אסור, דלא גרע מדם האברים שעובר עליו בלא תעשה (כריתות כ"א:).

ואם **מצא בה בן ט' חי**, לר"מ הוא טעון שחיטה, דכיון שכלו חדשיו הוא נחשב 'בהמה' בפני עצמו ולא איתרבי מ"לל בבהמה תאכלו", וחייב באותו ואת בנו שלא ישחטנו ביום ששחטו את אמו. ולחכמים שחיטת אמו מטהרתו, דבעינן כלו חדשיי ולידה כדי לחשבינו 'בהמה'. ולר"ש שזורי אף אם הוא בן ה' שנים והוא חורש בשדה שחיטת אמו טיהרתו, (אבל לחכמים אם הפריס (-עמד על פרסותיו) על גבי קרקע טעון שחיטה מדרבנן, דאתו לאחלופי לאכול בהמה בלא שחיטה. אמנם קלוט בן פקועה מותר לכו"ע אפילו לת"ק שמצריך מדרבנן

שחיטה בהפריס ע"ג קרקע, דמילתא דתמיהא שהוא קלוט מידכר דכירי לה אינשי ומתוך שתמהים על קליטתו זוכרים את כל דבריו. וללישנא בתרא רק בקלוט בן קלוטה בן פקועה ואותה קלוטה היתה מותר, דבעינן ב' תמיהות.

לרבי חנינא הלכה כר"ש שזורי, ולדבריו מותר עד סוף כל הדורות. ולרבי יוחנן אליבא דרב אשי ר"ש שזורי מתיר רק בו עצמו ולא בבנו, אמנם אין הלכה כדבריו בדבר זה, (והכי קיימא לן דאין הלכה כר"ש שזורי אלא רק במסוכן ובתרומות מעשר של דמאי, ולכן מדליקים בכל השמנים אף דס"ל שמדליקים רק בעטרן ובנפט. תוד"ה אנא), וכההוא מעשה בבן פקועה שנתקיים וגדל ונפל דובא עליה וטרפו ולא היה יכול עוד לחיות, ואמר רב אשי שצריך לשוחטו כרבנן הג"ל. (ואף שנעשה טריפה לא אסרו חכמים אלא לאוכלו בלא שחיטה, משום דמפרסמא מילתא, אבל כשנטרפה לא מיפרסמא כ"כ. תוד"ה דנפל), וכן אין הלכה כמותו במתני', אלא במה שאמור שאף המסוכן מתוך חוליו שאמר כתבו גט לאשתי, יכתבו ויתנו אע"פ שלא אמר תנו, דדעתו שיתנו לה ועשאם שלוחים גם לגרש אלא שהיה בחול על נפשו, (כמו ביוצא בקולר שנתחייב מיתה למלכות, ומפרש מן הישוב לים, ויוצא בשיירא למדברות), וכן הלכה כדבריו בתרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה ואין תרומה עולה אלא באחד ממאה ולא היה אלא מאה והרי הוא הפסד גדול, שלת"ק רק בשבת התירו למי ששכח לעשר דמאי לסמוך על המוכר עם הארץ לשאלו אותו אם עישר, ולמוצאי שבת אין לאכול עד שיעשר, ולר"ש שזורי אף בחול שואל את המוכר אם עישר ואוכלו על פיו כיון שאין כאן תקנה. וכתבו התוס' (ד"ה אף) שבירושלמי מפרש דאימת דימוע על עם הארץ, דכיון שהופרש חמור בעיניו יותר כשהחור ומתערב, ובטעמא דת"ק דלא שרי אלא בשבת, חד אמר מפני כבוד שבת, וחד אמר מפני שאימת שבת עליו והוא אומר אמת. ע"ה:).

אם לא נשחטה אמו, לכו"ע הוא טעון שחיטה.

לענין מה החשיבו חכמים בן פקועה כשחוט-

ע"ד: לענין רביעה או חרישה בכלאים בשור וחמור הרי הוא כבהמה גמורה, דלא אמרו שהוא ניתר בשחיטת אמו אלא לענין אכילה בלבד לאוכלו בלא שחיטה ולאכול חלבו וגידו, אבל לשאר דבריו מודו רבנן דבהמה מעלייתא היא.

ולענין גיד הנשה שלו וחלבו לרבי יהודה דס"ל שהוא ניתר בשחיטת אמו אף גיד הנשה וחלבו מותרים, ולר"מ שאינו ניתר בשחיטת אמו גיד הנשה שלו וחלבו אסורים.

ולענין חלב הגיד, לר"מ הוא אסור, וצריך לחטט אחריו אפילו הנבלע ונשרש בבשרה, ולרבי יהודה חותכו בשוה דדמי לגיד ואסור מדרבנן, וא"צ לחטט אחריו. כתבו התוס' (ד"ה חלבו) שרש"י לא גורס חלבו דגיד, דלא איירי בבהמה אלא בשליל. ור"ת מיישב הגירסא דכוונת ר' אושעיא שהמחלוקת רק לגבי שחיטה, אבל חלבו דגיד דשליל מודה ר"מ דשרי, ועז"י מיייתי מברייתא שגם בשליל ר"מ אסור.

ולענין דמו, לריש לקיש שיטת רבי יהודה שאין בו כרת, ואף שרבי יהודה סובר שדם התמצית יש בו כרת (ולת"ק אינו אלא בלאו), מ"מ כיון שהרובי הוא מדכתיב "**כל** דם", כל היכא שאינו חייב על דם הנפש כמון שליל שאין בו דם הנפש, אינו חייב על דם התמצית. ולרבי יוחנן יש בו כרת.

ולענין פדיון פטר חמור, לר"מ שהוא טעון שחיטה, שה מעליא הוא ופודים בו, ולחכמים, למר זוטרא אין פודים בו בפחות משווי (דבשוויי פודים אפילו בעשבים שלוקים), דכבישרא בדיקולא הוא ואין פודים בשחוטתו, ולרב אשי פודים בו. וטען רב אשי שאם מר זוטרא רוצה ללמוד 'שה שה' מפסח (שהוא פסול בבן פקועה כמו בכל קדשים, דכתיב 'כי יולד' פרט ליוצא דופן. רש"י. והקשו התוס' (ד"ה דגמרו) דא"כ גם לר"מ לא יפדו בו. ולכן ביארו דפסול מטעם שחוטתו, דאין פודים בשחוטתו), א"כ נצטרך לפדיון זכר ותמים ובן שנה כמו בפסח, ואם מורבים מ"תפדה" נכשיר גם בן פקועה. והגמ' מתרצת דא"כ 'שה שה' מאי אהני ביה, ומסתבר למעט בן פקועה דכבישרא בדיקולא דמי, ולרבות בעל מום ונקיבה.

ולענין טומאה אם נטמאה אמו שחוטתו, לרבי יוחנן אמו היא ראשון והעובר הוא שני דתרי גופי ניהו, (ומה שמצינו שנחלקו ר"מ וחכמים אם בשר העובר שהיה מחובר לאבר היוצא מטמא כנבילה או כטריפה שחוטתו, צ"ל שהוכשר בשחיטה וקרבי שמעון דס"ל שכיון שהוא ניתר בשחיטה הוכשר בה לטומאה, ואין הדם מכשיר, משא"כ אם הם גוף אחד הוכשר בדם שחיטת האם). ולריש לקיש גם העובר הוא ראשון, דהרי הם גוף אחד כאגוז המתקשקש בקליפתו שהבהמה היא שומר שלו, (ומה שמצינו שאם בן ט' חי שנמצא בשחוטתו וגדל עבר בנהר הוכשר לקבלת טומאה, ומבואר שלא הוכשר בדם השחיטה של אמו, צ"ל דאיירי בשחיטה יבישתא שאף אמו לא הוכשרה, וס"ל ששחיטה בלא דם לא מכשירה ודלא כר"ש). ואמר רבי יוחנן שכל זה לרבי יוסי הגלילי דס"ל שכן פקועה ואפילו חי שנגע בטומאה מטמא טומאת אוכלין מחיים וצריך הכשר דתרי גופי ניהו, אבל לחכמים אינו מטמא טומאת אוכלין מפני שהוא חי, אע"פ שהוא מותר ע"י שחיטת אמו.

וכן אמר רבי יוחנן שרבי יוסי הגלילי (הנ"ל) ובית שמאי (שסוברים ש**דג מקבל טומאה** משעה שניצוד אע"פ שהוא חי. ולבית הלל מקבל טומאה רק משימות, ולרבי עקיבא משעה שאינו יכול לחיות וכגון שביש בו כסלע בין סנפיריו, ואפילו הוא מקרטע. לתוס' (ד"ה מאי) מקרטע היינו קופץ ומדלג בחוזק, שלר"ע טהור כיון שאם זורקו במים הוא יכול לחיות, ולבית שמאי טמא) אמרו דבר אחר, והיינו שרבנן שמטהרים בבן פקועה לא סוברים כר"מ שהוא טעון שחיטה, דא"כ בדגים הם מודים שהם מטמאים כבי"ש.

ע"ה: דגים שנולדו בהם סימני טריפה כגון שניקבו המעיים לרבי עקיבא, הגמ' מסתפקת אם אפי' למ"ד טריפה חיה, שאני דגים דלא נפישא חיותיהו ולכן הם מטמאים, או שגם למ"ד טריפה אינה חיה, שאני דגים שאין במינם שחיטה וא"כ הטריפה אינה נחשבת לגביהם כמיתה.

ח.לב עובר- ללישנא קמא בהמה שהפילה נפל, לרבי יוחנן חלבו כחלב בהמה בכרת, דאוירא (-לידה) גרים לשויה בהמה, וכיון שנולד נאסר, (ואפילו לרבי יהודה שחלבו מותר, מיירי שלא יצא לאויר), ולריש לקיש חלבו כחלב חיה שאין בו אלא איסור נבילה, דאין שחיטתו מטהרתו, אבל חלבו כבשרו, דחדשים גרמו ובעינן חדשים ואיירא. וללישנא בתרא היכא דלא כלו לו חדשיו לכו"ע אינו כבהמה, ונחלקו בהושיט ידו למעי בהמה ותלש חלב של בן ט' חי ואכלו, שלרבי יוחנן חלבו כחלב בהמה דחדשים גרמו וכיון שכלו חדשיו חלבו אסור, (אמנם כששחט את אמו רבי יהודה מתיר את חלבו מ"לל בבהמה תאכלו"), ולריש לקיש חלבו כחלב חיה דחדשים ואיירא גרמו. הגמ' מבארת שר"ל לומד את דבריו ממה שחלב ושני כליות האמורות באשם אין השליל בכלל שהרי אין אשם נקיבה, ה"ה בכל הקרבנות דאפקיה רחמנא מכלל חלב דמעטיה מהקרבנה, ולרבי יוחנן כיון שחלבו כחלב בהמה איצטרין קרא למעוטי, והתורה פסלתו כמו שפסלה תורה מחוסר זמן לפני ז' ימים, אף שלכו"ע הוא בהמה.

ע"ה: השוחט טריפה ומצא בה בן ט' חי, לר"מ שסובר שכל בן ט' אין שחיטת אמו מטהרתו, מותר דשחיטתו מטהרתו, ולסוברים שבן ט' ניתר בשחיטת אמו, לרב אמי הכא אסור דשחיטתו אינה מועילה, ובשחיטת אמו הטריפה לא מישתרי, דהרי הוא כאחד מאבריה, (וכתבו התוס' (ד"ה לדברי) שרק בגלל שאמו נשחטה ומהני לטהר מטומאת נבילה אסור, אבל לא נשחטה אמו לכו"ע מהניא ליה שחיטה, ולכן בקרעה ומצא בה בן ט' חי טעונה שחיטה ומהניא גם לחכמים), ולרבא הכא מותר, דארבעה סימנים אכשר ביה רחמנא -התורה יריבתה שיכול לאוכלו מכם שחיטת אמו, אבל אם הוא צריך לשחיטת עצמו כגון שליל של טריפה שוחטו בסימנים שלו והוא מותר. **ורב חסדא אמר שהוא טעון שחיטה** להתירו באכילה, דבשחיטת אמו טריפה אינו ניתר, דא"כ הוה ליה כאחד מאבריה, וחייב בזרוע ולחיים וקיבה ד"זובחי זובח" קרינן ביה, ואם מת בלא שחיטה טהור מלטמא במשא דשחיטת אמו מטהרתו, דארבע סימנים אכשר ביה רחמנא, וטען רבה שאינו טעון שחיטה אלא לר"מ, ומה שאם מת טהור מלטמא, אין לומר לרב חסדא כמו שמפרשים הברייתא דאיירי ששחט ומצאו שהיה מת כבר במעי אמו, ואמר לו רב חסדא שארבע סימנים אכשר ביה רחמנא וכולה כרבנן ומודו רבנן ששחיטת עצמו מועילה ולא אמרינן שהוא שחוט ועומד, וכשעלה ר' זירא לארץ ישראל הסכים עמו רבי יוחנן, ואין ידוע מה היתה דעת ריש לקיש בזה.

בן פקועה שבא על בהמה רגילה, אמר רב משרשיא שלדברי האומר חוששים לזרע האב והיינו חנינה שסובר ש'אותו ואת בנו' נוהג גם באב ובנו, אין לו תקנה דהוי כמו שאין לו אלא סימן אחד מצד אמו, והסימן השני שחוט ועומד, ובהמה אינה נכשרת בסימן אחד, (והתוס' (ד"ה בן פקועה) כתבו שאף אם היה כשר בסימן אחד בבהמה, הכא לא יתני, כיון שהוא חצי שחוט מצד אביו, ואין רוב סימן שיהא ראוי לשחיטה), וא"א לצרף את שחיטת האם דאין לך שהייה גדולה מזו, ולית ליה לרב משרשיא הא דאמרן לעיל ד' סימנים אכשר ביה רחמנא. (והתוס' (שם) כתבו דאפילו מ"ד ד' סימנין אכשר ביה רחמנא מודה הכא, דהתם שחיטת טרפה לא היא שחיטהף אבל כאן הוי כאילו נשחט חציו. ומוודה נמי לסוגיא לעיל ס"ט. גבי מהו לחוש לזרעו של עובר, דמשמע דעובר היוצא אין לו תקנה בשחיטה, דהתם הסימנין כשחוטין ושוב אינן בני שחיטה להתיר כלום).

טריפות שברגל

אף שפרק זה עוסק בדיני בן פקועה, ודיני טריפות נתבארו בפרק הקודם 'אלו טריפות', שנה התנא כאן דיני טריפות שברגל בגלל הדין שבנשבר העצם שרובו קיים שחיטתו מטהרתו. רמב"ם.

רגל הבהמה מורכבת משלש עצמות עיקריות: א' הארכובה התחתונה (לרש"י הכונה לעצם התחתונה, והיא נקראת גם ארכובה הנמכרת עם הראש, וזה כולל את עצמות הפרסה). ב' עצם השוק (נמצאת מעל הארכובה התחתונה). ג' עצם הירך (נמצאת מעל השוק ונקראת גם קולית והיא תחובה בצצה העליון בעצם האליה). וצומת הגיחור (חיבור כמה גידים יחד) נמצא בשיפולי עצם השוק סמוך לחיבורה עם הארכובה התחתונה. והארכובה העליונה היא מקום החיבור בין עצם השוק לעצם הירך.

ולהלן יבואר באלו אופנים חתך או שבר או חסר בדברים אלו מטרףך את הבהמה.

ע"ז: **בהמה שנחתכו רגליה**, מן הארכובה ולמטה כשרה, מן הארכובה ולמעלה פסולה. וכן בניטל צומת הגידין (-למעלה מהארכובה וסמוך לה, והם אותם ג' חוטים שנוטלים מנקרי הבשר מתלולית העצם) אפילו לא נחתך העצם פסולה. -**מתנ"י**.

ללישנא קמא נחלקו בזה רב יהודה (בשם רב בשם רבי חייא) ועולא (בשם רבי אושעיא), שלרב יהודה למטה היינו למטה מהארכובה סמוך לה מיד, (ולא הארכובה העליונה שבין הקולית והעצם האמצעי), ולמעלה היינו למעלה מן הארכובה מיד, דהיינו בצומת הגידין שהוא סמוך לה, והוי טריפה, וכ"ש בגובהו, וארכובה היינו הארכובה הנמכרת עם הראש שהיא התחתונה. ולעולא איירי בארכובה הניכרת בגמל דקסבר שהכונה לארכובה העליונה. ולרב יהודה צ"ב מה הפסול המיוחד בניטל צומת הגידין, שהרי במקום זה כבר שנה התנא שפסול בנחתך, (ואין לתרץ דס"ל שצומת הגידים הוא מעט למעלה מן הארכובה כמ"ד לקמן, דפשיטא ליה למוקשה דלא ס"ל כן, ועוד דלהדיא סבר לקמן שהוא מתחיל אפילו למטה מעט מהארכובה. תוד"ה אלא.) ואין לומר דהא דפסול מן הארכובה ולמעלה היינו למעלה מצומת הגידין, דלא משמע כך במתני'. ולרב פפא שניהם מודים דאיירי בארכובה הניכרת בגמל, אלא שרב יהודה מפרש שלמטה היינו למטה מהארכובה העליונה ומצומות הגידין -למטה מאותה ארכובה ומכל העצם האמצעית דהיינו בעצם התחתונה כשרה, ולמעלה היינו בעצם העליונה -בקולית, דהוי טריפה בכל מקום שתחתך, ובעצם האמצעית תלוי אם ניטל צומת הגידין, ואף שלמעלה מזה לא הוי טריפה, אין בזה תימה, דאין לדמות טריפות להדדי.

צומת הגידין-

מקומם ואורכם
במקום ששם מתחיל ושם כח חיות הגידים- לרבה היינו ממקום שהגידין יוצאים מהעצם החוצה ומהלכים בבשר, שהעצם למעלה מן הפרק היא ללא בשר כשתים שלש אצבעות, והגידים אדוקים בו, וכל זמן שהם צמזמות וקשורים יחד זה נחשב צומת, עד המקום שהם נפרדים זה מזה. ולרבה בר רב הונא היינו ממקום אידיתם בעצם עד הפרק. ולרבה בריה דרבה בר רב הונא היינו מה שמעל להקפוא. -העצם הקטנה המבחרת את הפרקים, עד המקום שהגידים נפרדים, וזה השיעור הגדול מהשיעורים האחרים, שהוא מתחיל כבר מן העקרום שהוא מתחת העצם האמצעית, ואם נחתך בין העצם האמצעית לאותו מקום הוי טריפה. ויש מי שרצה לאסור אף בערקומא גופיה בנחתכו הגידים כנגד הערקום עצמו, ואמר רבי אבא שאין הדין כך להחמיר יותר, אלא כדרב יהודה שהמקום הוא היכא דפרעי טבחי -שהטבחים פותחים (כדי להפריד את הבשר מהעצם. ל"א כדי להפשיט את עור הרגלים האחריות), וזה למעלה מהערקום. שמואל אמר שצומת הגידין היינו ממקום שהגידין צומתים -מחוברים יחד ונראים כגיד אחד, עד מקום שמתפשטים, ואורכם בשור ארבע אצבעות, ובבהמה דקה רק המקום שהם בולטים והם קשים (וכאשר הם ננכסים לבשר הם נעשים רכים) וגדולים ולבנים הוי צומת הגידין, ולמר בר אשי אף זיגי (-צלולים ולבנים קצת) הוי צומת הגידין אע"פ שאינם לבנים. וכתב רש"י שהלכה כמר בר רב אשי, דהלכה כמותו בכל מקום חוץ משני מקומות, (ונתבו התוס' (ד"ה מר) דכן איתא גם בסדר תנאים ואמוראים, ולר"ח ולר"ת גם כאן אין הלכה כמותו.) ולענין שיעור צומת הגידים כיון שלא נפסקה הלכה וטריפות דאורייתא, והולכים אחרי המחמיר, ונמצא שממעל הערקום עד המקום שהגידים מתפצלים הוי צומת הגידים, והוי טריפה בנחתך אפילו הארכובה והעצם קיימים.

ע"ז: מנין הגידין, וכמה מהם פוסלים-
יש ג' חוטים בצומת הגידים, אחד עבה ושנים דקים, לאמימר אם נחתך העבה פסול כיון דליכא רוב בנין דהוא עבה משניהם, ואם נחתכו הדקים פסול דליכא רוב מנין. ולמר בר רב אשי פסול רק היכא שנחתכו רוב מנינ' ובנין, והלכה כמותו (בכל מקום חוץ מכתב אודיתא ומיפר שבעה). ולרב יהודה לרב אם נחתך רוב גיד פסול, ולשמואל אינו פסול כשנשארו רוב הגידין, ולרבנאי שמואל מכשיר אף בנשתייר כחוט הסרבל של צמר שמעמידים את בית הצואר בחוט. וי"א שלרב צריך שישאר רוב מכל אחד, ולשמואל מספיק שליש מכל אחד.

ובעופות
יש ט"ז גידין, ואם נחתך אחד מהם הוי טריפה, (ואין זה חומר בעוף מבהמה, דאם נפסק אחד מהם סוף כולם להפסק. תוד"ה איפסיק). ומר בר רב אשי סיפר שאביו הכשיר עוף שמצא בו ט"ו גידין אבל אחד היה עבה מחבירו והפריזו ומצא בו ב' גידין.

נשברה עצם הרגל ויצאה החוצה
ולא נחתכה, אם רוב הבשר קיים, והיינו שעור ובשר מכסים את רובו, שחיטתו מטהרתו. וכיון שיש מחלוקת אם הכונה לרוב עוביה (-שרוב עובי השבירה לא יצאה החוצה, ורק מיעוט העצם גלוי אבל רובו ממוסה) או לרוב הקיפה (-שאם רוב היקף הבשר שסביב לעצם במקום השבר מגולה הרי היא טריפה, אבל אם רובו ממוסה אפילו אם רוב מקום השבירה מגולה, שיצא החוצה דרך נקב קטן, מותר). לכן צריך גם רוב עובייה וגם רוב הקיפה. לתוס' (ד"ה רוב) רוב הקיפה הכונה לרוב היקף מה שנתגלה מן השבר, ומ"מ משכחת לה רוב עובייה ולא רוב הקיפה וכן להיפך, כיון שהעצם לא עגולה ממש אלא רחבה מצד אחד וצרה מצד אחר.

רב מבאר שאם העצם נשברה למעלה מהארכובה, אם רוב בשר קיים האבר והבהמה מותרים, ואם אין רוב בשר קיים שניהם אסורים, (ורישא דקתני נחתכו רגליה מן הארכובה ומלעלה, ה"ה נשבר העצם בלא רוב בשר קיים, ואגב סיפא נקט נחתכה לרבותא שלמטה אפילו נחתכו לגמרי כשרה. תוד"ה ואם). ואם נשברה למטה מהארכובה שזה המקרה במתני', אם רוב הבשר קיים שניהם מותרים, ואם לאו האבר אסור והבהמה מותרת. וכן הלכה. ושמואל סבר שבין למעלה מהארכובה בין למטה מהארכובה, אם רוב הבשר קיים שניהם מותרים, ואם לאו האבר אסור והבהמה מותרת, דכתיב "ובשר בשדה טריפה" להביא אבר ובשר המדולדלים. וחזר בו שמואל והודה לדברי רב.

ושלחו מארץ ישראל שהלכה כרב, והאבר עצמו מטמא במגע ובמשא דשחיטה עושה ניפול. ורב חסדא מקשה שמדברי ר"מ מבואר ששחיטה מטהרת גם אבר מדולדל ומבואר ששחיטה אינה עושה ניפול.

לרבי יוחנן ללישנא קמא מספיק או עור או בשר החופים את העצם, וללישנא בתרא עור מצטרף לבשר וצריך חצי עור וחצי בשר, כמו שהיה בגוזל שהכשירו רבי יוחנן בעור מצטרף לבשר, ורב נחמן דוחה שגוזל דינו שונה כיון שעורו רך ולכן העור נחשב כבשר.

ואם מכסים את העצם גידים רכים המוצטרפים לבשר לכסות את רוב העצם, רבא אומר שזה כשר, שהרי רבי יוחנן אמר שגידים שסופם להקשות (רש"י בפסחים מבאר שהכונה לגידי צוואר, ודעת התוס' שהכונה לגידי הרגל כמבואר הכא, וגידי צוואר הם תמיד קשים ואין רגילות לאוכלם. תוד"ה גידין) נמנים עליהם בפסח לאכול מהם, ומבואר שדינם כבשר, ועוד שהרי התורה חסה על ממונם של ישראל. והגמ' שואלת שהרי לריש לקיש אין נמנים עליהם בפסח, (ואף דמתני' מבואר שבסופו להקשות מטמא טומאת אוכלין, היינו משום דלטומאת אוכלין סגי בחזי לאכילה אף שאינו כבשר. ובירושלמי מבואר שלריש לקיש לוקים משום נבילה וחשיב כבשר ומ"מ אין יוצאים בזה בפסח, דליף מ"ואכלו את הבשר" ולא גזיים. תוד"ה אל), ואף שאין הלכה כריש לקיש אלא בשלש מקומות (-שקנין פירות לאו קנין הגוף, וחליצת מעוברת לאו שמה חליצה, והמחלק נכסיו שלא כדיני ירושה צריך לכתוב לשון מתנה לכל אחד ואחד ולא מספיק פעם אחת). רבי יוחנן עצמו חזר בו וס"ל שכל דבר שסופו להקשות אולתין בתר סוף.

ע"ז: אם נפלה חתיכה מהעצם דינו כנשברה העצם, ואין זה חמור יותר.

כמה ספיקות בדין בשר החופה את העצם שנשברה-
יש להסתפק מה הדין כשהרוב בשר מתלקט מכמה מקומות, או שהוא מרורד וקלוש, או שהוא נרקב בשיעור שהרופא מסירו בסכין (והא דאמר לעיל (נ"ג): שאם נתמסמס הבשר רואין אותו כאילו הוא אינו, היינו בדבר שבו עצמו תלויה הטרופות, אבל כאן שהטרופות תלויה בעצם י"ל שגם בנתמסמס עדיין הוא מגין. תוד"ה נתמסמס), או שהבשר ניקב בלא חסרון, או נסדק, או נקלף ואינו דבוק בעצם, ואת"ל שבנקלף בלא חסרון כשר יש להסתפק מה הדין אם ניטל השליש התחתון של עובי הבשר הסמוך לעצם ושני שליש העליונים עומדים באויר. (לתוס' (ד"ה דקנה) אם נדבק העור בליחה של הבשר זה מעלה ארוכה וכשר), ואם נחתך מעל השבר כמין טבעת, יסרוט שם ע"י עצם וע"י שיצא דם הבשר יתחבר, ואם הבשר התחיל להתחבר בחזרה כשרה, אבל אם יסרוט ע"י ברזל זה יעשה חריצים ומכאיב המכה.

דיני שליא

שליא בלשון חז"ל הכונה לכיס מלא נוזלים שבו גדל העובר, שכשמגיע זמן העובר לצאת הוא קורע אותו ויוצא, (בזמנו מכנים שליא גוש בשר ודם שאליו העובר מחובר בחבל הטבור, שהוא יוצא אחרי לידת העובר.) ויבואר להלן האם הוא נותר באכילה ע"י שחיטת הבהמה לפני שיצא, והאם הוא מטמא מדין אוכל או מדין נבילה, והאם כשיצאה מקצת השליא לפני שחיטת האם מותרת השליא באכילה, או שחוששים שבתוך השליא היה הולד, וכן כאשר השליא קשורה לולד האם חוששים שבשליא היה עוד ולד או לא. ומה הדין בשליא של מבכרת האם יש בה קדושת בכורה או לא.

השווחת בהמה ומצא בה שליא, מותרת באכילה ע"י שחיטת האם, ואינה אבר מן החי, דכתיב "כל בבהמה תאכלו", ואינה מטמאה לא טומאת אוכלין דאינה נחשבת אוכל, ולא טומאת נבילות אם מתה הבהמה, ואם חישוב עליה לאוכלה מטמאה טומאת אוכלין אם נגעה בטומאה, דמחשבה משוייא ליה אוכל, אבל לא טומאת נבילות דלאו בשר הוא אלא כשאר אוכל בעלמא.

ע"ז: שליא שיצאה מקצתה לפני שחיטת האם
אסורה באכילה אע"פ שאין לומר שכל מיחוי הולד היה שם, דאין שליא בלא ולד ושמא באותו מקצת יצא הראש והרי הוא כילוד לפני השחיטה, ואסמכוה אקרא דכתיב "אותה" ולא שליתה. ואם השליא קשורה לולד שראשו ורובו בפנים, השליא מותרת, ואין חוששים לולד אחר, ואם אינה קשורה לולד שבפנים, לרבי אלעזר אסורה דחוששין לולד אחר, ולרבי יוחנן אף בזה מותרת מפני שתולים אותה בולד שבפנים, ורק כשאין ולד אסורה מפני שתולים שמיחוי

הולד נמצא באותה שליא, ובברייתא איתא שלרבנן דס"ל כל שאין בו צורת אדם אינו ולד המפלת מין בהמה חיה ועוף ושליא עמהם, בזמן שקשורה עמהם אין חוששים לולד אחר, ואם נפתח הקבר בלא דם דהויא לידה יבישתא טהורה, ואם אינה קשורה חוששים שיש כאן שתי ולדות, (התוס' (ד"ה הריני) לומדים מזה דהיינו לר"מ, דס"ל בהמה מין ולד, וחומר הולד השני משכחת לה כשהבהמה זכר, או כשהשליא יצאה ביום אחר, אך לפ"ז קשה אמאי לא נקט תשב לזכר ולנקיבה ולנדה, דשמא אין כאן ולד, ולרש"י דאתאי כרבנן ניוחא), דשמא נימוח שפיר של שליא וזה היה ולד גמור נקיבה, ותשב עליו שבועיים כמו בלידת נקיבה, ושמא נימוחה שליתו של השפיר שבפנים ואין כאן ולד כלל וממילא אין כלל לה ימי טוהר, (אבל אם לא נמצאה צורה זו עימה נותנים לה עכ"פ ימי טוהר של זכר, דאין שליא בלא ולד, כמו במפלת שליא), ומבואר כרבי אלעזר. והמפלה נפל תולים השליא בולד עד ג' ימים (תוד"ה המפלת), ואין זה תלוי במאורחיה אלא בצורה, דבצורת אדם רגילה השליא להתעכב, משא"כ בצורת בהמה חיה ועוף אפילו מעי אשה. (תוד"ה הריני). ואף דקתני שמא והיינו דהוי ספק, ואז"כ ביצאה מקצתה הוי ספק ספיקא דשמא לא יצא שם הראש, מ"מ אסורה באכילה אטו יצא רובה. אי נמי הא דקתני שמא היינו בשליא שאחר הולד, אבל קודם הולד הוי ודאי ולד אחר, ור"א מייירי בקודם הולד. תוס' שם.

טומאת עור-
עור אינו מטמא טומאת אוכלים, אא"כ שלקו. (ומ"מ אינו נאכל בפסח, דבעינן שיהא נאכל בשילקא שלא ע"י הדחק. תוד"ה עור). וכן עור אינו מטמא טומאת נבילות כשאין עליו כזית בשר, וה"ה בקולית טסומה. תוד"ה ולא), דכתיב "בנבלתה" ולא בעור או בעצמות או בגידין או בקרניים או בטלפים, ואפי' עשאם ציקי קדירה -שבישלם הרבה עם תבלין. ורב יצחק בר נפחא מסתפק אם עור חמור שהוא קשה ומאוס ששלקו (-בישלו הרבה מאד) מטמא טומאת אוכלין כשאר עורות, או דשאני עור חמור דמאיס.

הנאה מהשליא במבכרת או בקדשים-
בהמה המבכרת שהפילה שליא מותר להשליכה לכלבים ולא חוששים שזו שלית בכור, דסמוך מחצה נקיבות למיעוט היולדות נדמה כגון רחל שילדה מין עז, וכתבי "אך בכור שור" – עד שיהא הוא שור ובכורו שור, והוון להו זכרים מיעוּטא ולמיעוּטא לא חיישינן. (ומבכרת שהטילה חררת דם, מדינא ישליכנה לכלבים וכמו בשליא, ורבנן גזרו לקוברו כדי לפרסם שנפטרה מן הבכורה. תוד"ה סמוך). ובבהמת קדשים תיקבר, כיון שרוב הנולדים מקדשים הם קדושים, (נקט רוב משום דאיכא נדמה דאינו קדוש, וכמ"ד ולדות קדשים בהוויתן הם קדושים, ומ"מ נפל קדוש דילפינן מבכור. אי נמי סוגיין כמ"ד במעי אמן הם קדושים, ונדמה קדוש כמבואר בתמורה אפילו בכלאים, ונקט רוב משום דאיכא דמות ליה דלא קדיש. תוד"ה רובא), ואין קוברים אותה בפרשת דרכים כדרך המנחשים לקבורה שם שלא תפיל עוד, ואין תולים אותה באילן, משום דרכי האמורי -ניחוש, דכתיב "לא תעשה כמעשיהם.

ע"ת. דרכי האמורי-
כל דבר שיש בו רפואה כגון משקה או סם או לחש שלוחש על המכה אין בו משום דרכי האמורי, וכל דבר שאין בו משום רפואה כגון דבר שעושים לא על החולי, כגון קבורת שליא בפרשת דרכים וכדומה שדומים לניחוש, יש בו משום דרכי האמורי. ואילן המשיר פירותיו מותר לטוענו באבנים כדי להכביש את כוחו מפני הפירות נשרים מרוב שומנו של האילן, וכן מותר לצובעו בסיקרא לסימן שהוא משיר פירותיו, כדי שאנשים יראוהו ויבקשו עליו רחמים. ומטעם זה מותר לתלות אשכול תמרים על דקל, דכל מי שאירע לו דבר צריך להודיע לרבים כדי שיבקשו עליו רחמים, כדמצינו במצורע "טמא טמא יקרא".

אותו ואת בנו

איסור שחיטת "אותו ואת בנו"

כתיב "ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד", ואיסור זה אוסר לשחוט באותו יום אם ובנה, ויש אוסרים גם אב ובנו, ובפרק זה יבואר באלו בעלי חיים נאמר האיסור, באיזה צורה זה נאסר, מה הדין בקדשים (וכן בפרת חטאת ועגלה ערופה וכדומה), ומה הדין ששחיטת שאינה ראויה, חיוב מלקות על איסור זה, ועוד מדיני האיסור. עוד יבוארו כמה מדיני כוי וכלאים, אגב הנדון אם יש בהם איסור אותו ואת בנו.

איסור אותו ואת בנו נוהג בארץ ובחו"ל דחובת הגוף נוהגת אף בחו"ל, (ואף שאין בזה חידוש, זה נכתב בכל אלו הפרקים אגב ראשית הגז ששם יש בזה מחלוקת. תוד"ה אותו), ואף בזמן שאין בית המקדש קיים (דסד"א אמינא דכיון דכתיב לענין קדשים, לא ינהוג אלא בזמן דאיכא קדשים, ואבב זה נקט האי יניא בשאר הפרקים. (תוס' שם), ומ"מ לא איצריך קרא להכי, דאף שלא בפני הבית ניתן להקדיש קדשים. תוד"ה אי), בין בחולין בין בקדשים. (וע"ע לקמן (דף פ') כמה אופנים בחולין וקדשים, מתי חייב מלקות או כרת ומתי פטור, ומתי השחיטה כשרה ומתי היא פסולה).

מנלן שאותו ואת בנו נוהג בקדשים ובחולין-
דכתיב "שור או כשב או עז כי יולד וכו' ירצה לקרבן וכו', ושור או שה אותו

ואת בנו לא תשחטו ביום אחד", מכאן שנוהג בקדשים, וחולין גם בכלל האיסור, ד"שור" הפסיק הענין, ואין לומר שהאיסור הוא רק בחולין, דו' מוסיף על ענין ראשון. וכתבו התוס' (ד"ה מנין) דשאלת הגמרא היא בגלל ש"שור" הפסיק הענין והו"א דאתא למעוטי קדשים, דאם בא לומר שזה נוהג גם בחולין ולא רק בקדשים, א"כ ליכתביה שלא בענין קדשים, ולמסקנה צ"ל שזה נכתב בקדשים לאיזה דרשה.

ע"ח: איסור אותו ואת בנו נוהג גם בכלאים (ו-רחל שילדה מן התיש ושחט אותה ואת בנה) ו**בכו'**, אף שכלאים פסולים להקרבה, ואף שרבא אמר שבכל מקום שנאמר "שה" זה בא למעט כלאים דכתיב "שה כשבים ושה עיזים" ולא כתיב שה כשבים ועיזים, שמע מינה דלא מיקרי שה עד שיהו אביו ואמו כבשים או שניהם עיזים, אבל אחד כשב ואחד עז לא היו שה, הכא כתיב "**א**ן שה" לרבות כלאים, ולחלק (לומר שהחויב הוא לא רק כששחט שור ובנו ושה ובנו שלא אחד מהם) לומדים מהא דכתיב "בנו" בלשון יחיד, ואין לומר שהאיסור הוא כששחט שור ושה ובנו של אחד מהם, דכתיב "אותו", וחנניה (דלהק) שלומד מ"אותו" דרשה אחרת, סובר כרבי יונתן שא"צ "או" בשביל לחלק וכל היכא דכתיב פלוני ופלוני משמע או זה או זה, ורק היכא דכתיב "יחדיו" הכונה לשניהם, (ורבי יאשיה סובר שצריך "או" כדי לחלק, ובהא דכתיב "אישי אשר יקלל את אביו ואת אמו" לומד רבי יאשיה לחלק מ"אביו ואמו קלל" שבתחילה סמך הקללה לאביו ובסוף סמך הקללה לאמו).

וכתבו התוס' (ד"ה ועוד) דלא גמרינן שור שור משבת שאותו ואת בנו' נוהג אף בחיה, דכיון דלא מצינו למילף אף בהמה טמאה דומיא דשבת לא ילפינן כלל, ועוד דאי משבת ילפינן א"כ שה דכתב רחמנא למה לי, ועוד דומיא דקדשים דלא שייך בחיה.

אותו ואת בנו בזכרים ובנקבות-

לרבנן איסור אותו ואת בנו נוהג רק בנקבות -אם ובנה ולא בזכרים דאין חוששים לזרע האב, ואם שחט זכר מותר לשחוט בנו ובתו, כדמצינו ששילוח הקן נוהג רק בנקבות דכתיב "והאם רובצת", ואין לדחות דשילוח הקן אינו נוהג אלא באינו מזומן דכתיב "יקרא" למעט עוף שלו, משא"כ אותו ואת בנו שנוהג גם במזומן וכיון שהוא חמור יהא נוהג גם בזכרים, דכיון דכתיב "אותו" אחד ולא שנים, לומדים משילוח הקן שזה נוהג רק בנקבות. ואם תדחה לימוד זה ותאמר ש"אותו" זכר משמע, יש ללמוד מדכתיב "בנו" והיינו שיהיה כרוך אחריו, שזה נקבות.

ע"ט. ולחנניה האיסור נוהג אף בזכרים, ד"אותו" משמע זכר, ו"בנו" משמע נקיבה. ושמואל פסק כחנניה. ואף שבכתובות (ק"א:) פוסקים כרבי יהודה בפרדות, אין להתיר לשחוט האב והבן, דמסיק בסמוך שלרבי יהודה יש ספק אם חוששים לזרע האב, וכן פסק ר"ת שאותו ואת בנו נוהג בזכרים לאיסורא ולא למלקות. תוד"ה עייל.

דיני פרדות הבאים מסוס וחמור

אסור להרביע ב' מיני בעלי חיים זה בזה דכתיב "בהמתך לא תרביע כלאים", וכן אסור להרשו בשני מינים יחד דכתיב "לא תחרשו בשור ובחמור יחדיו". ולהלן יבואר מה הדין בבהמה שאביה ממין واحد ואמה ממין אחר, האם היא נחשבת כמין אמה, או שחוששים לזרע האב, ונ"מ לדיני כלאים וחרישה.

במי הם מותרים- הנולדים מסוס ונקיבה ואביהם חמור, לרבי יהודה אסורים בסוס ואסורים בחמור, אבל מותרים זה בזה, דאף אם חוששים לזרע האב מ"מ שניהם אביהם חמור, ולא אמרינן דאתי צד סוס ומשתמש בצד חמור ואתי צד חמור ומשתמש בצד סוס, דגדר איסור כלאים הוא להרביע ב' מינים, וכאן זה אותו מין, ולהכי לא דמי לחצי עבד וחצי בן חורין דאסור בכמותו. (תוד"ה מהו). אבל הנולדים מסוס ואביהם חמור אסורים באלו שנולדו מחמור ואביהם סוס, וכן אסורים במין אמום, דרבי יהודה מסתפק אם חוששים לזרע האב או לא, ונ"מ שהנולד מתערובת אסור עם אמו. ולחכמים כל מיני פרדות אחת הן, דס"ל כחנניה שחוששים לזרע האב, ושניהם בני סוס וחמור.

בדיקת מין האם- אפשר לבדוק את מין האם, שאם קולו עבה או שאזניו גדולות וזנבו קטן אמו היא חמור, ואם קולו צלול או שאזניו קטנות וזנבו גדול אמו סוס.

כלאים בפרדות- רבי אבא אמר לשמשו לקחת ב' פרדות שהם דומות זה לזה באזנים ובזנב, דס"ל שאין חוששים לזרע האב וממילא אם אחד אמו חמור והשני סוס הוי מנהיג בכלאים, וס"ל שסימנים שעל פיהם מחזירים אביה ד**אורייתא**, דאם זה תקנה דרבנן, זה דווקא בממון, דבאיסורא לא מצו מתקני.

דיני כוי וכלאים

הסוגיא דלהלן עוסקת בבעלי חיים שהם כלאים, והיינו שנולדו מתערובת של שני מינים, או בכוי הבא מן התיש ומן הצביה (ויש שיטה שכוּי הוא בריה בפני עצמה), והגמרא מבארת האם נוהג בהם איסור אותו ואת בנו, ומצות זרוע לחיים וקיבה, והאם מותר לשוחטם ביום טוב, שכיון שאיסור אותו ואת בנו ומצות זרוע לחיים וקיבה נאמרו

בבהמה ולא בחיה, ומצות כסוי הדם נאמרה בחיה ולא בבהמה (ואם הוא ספק אין לשוחטו ביו"ט מפני שיהיה אסור לכסות את דמו ביו"ט), ממילא הדבר תלוי אם חוששים לזרע האב, והאם כאשר התורה אמרה שדינים אלו נאמרו בבעלי חיים מסוימים הכונה גם כאשר לא כולו מאותו המין (-שה ואפילו מקצת שה) או לא, האיסור נוהג רק ב"שה" שלם או גם במקצת שה).

ע"ט: אותו ואת בנו בכלאים ובכו'-

איתא בבריייתא שלחכמים איסור אותו ואת בנו נוהג בכלאים ובכו' הבא מן התיש ומן הצביה, אע"ג דכתיב "שור או כבש" ולא כתיב צבי ואיל, ולרבי אליעזר רק בבא מן העז ומן החרלל נוהג האיסור, ולא בכוי.

רב חסדא מבאר שהכוּי שנחלקו בו אינו כמ"ד שהוא בריה בפני עצמה, אלא היינו בתיש הבא על הצביה וילדה בת והבת ילדה בן או בת והוא שחט את שניהם, שלרבנן אסור דחוששים לזרע האב ויש באם הזאת מקצת שה ו"שה" אמר רחמנא - אפי' מקצת שה, ולר"א אין חוששים לזרע האב. אמנם תיש הבא על הצביה וילדה ושחט את הצביה ובנה ביום אחד פטור לכו"ע, דהאיסור הוא בשה ובנו ולא בצבי ובנו. ואם צבי בא על תיישה וילדה ושחט את התישה ובנה חייב לכו"ע, דיש כאן "שה" ו"בנו" אפי' כל דהו.

מסקנת הגמ' (פ.) שגם חכמים וגם ר"א מסתפקים אם חוששים לזרע האב, וממילא בתיש הבא על הצביה לרבנן יש איסור, דדילמא חוששים לזרע האב ואמרינן "שה" ואפי' מקצת שה, ולר"א מותר, דאף אם חוששים לזרע האב לא אמרינן "שה" ואפי' מקצת שה. ובצבי הבא על התיישה, לרבנן מלקים אותו, דאף אם חוששים לזרע האב יש כאן מקצת שה, ולר"א אסור דילמא חוששים לזרע האב, ואינו לוקה משום דלא אמרינן "שה" ואפי' מקצת שה.

שחיטת כוי וכסוי דמו ביו"ט- איתא במתני' שכוּי אין שוחטין אותו ביו"ט מפני שא"א לכסות את דמו ולדחות יום טוב מספק אם שחטו, ואם שחטו אין מכסים את דמו. הגמ' שואלת שתיש הבא על הצביה מותר לשחוט את הוולד ולכסות את דמו לכו"ע ד"צבי" ואפי' מקצת צבי, (ואף שדם חיה ובהמה שנתערב אין מכסים ביום טוב (ביצה ח:), הכא כיון שכל משהו שבו חציו דם צבי חייב לכסות. תוד"ה בין.). וצבי הבא על התיישה, לרבנן מותר לשחוט את הוולד, אבל אסור לכסות את דמו דמספקא להו אי חוששין לזרע האב, אבל מלקות ליכא דהתראת ספק לאו שמה התראה ואין מלקות בלא התראה, ולר"א ישחוט לכתחילה ולא יכסה. ומסקנת הגמ' דמתני' איירי בצבי הבא על התיישה, ובין לרבנן ובין לר"א יש ספק אם חוששים לזרע האב, ואין שוחטין היינו לרבנן שמא חוששים וחייב בכסוי משום מקצת צבי, ושמא אין חוששים ואין אפי' מקצת צבי. ובתיש הבא על הצביה מותר לשחוט ולכסות לרבנן, דיש כאן ודאי מקצת צבי. וכן לר"א בתיש הבא על הצביה אסור לשחוט שמא חוששים לזרע האב וליכא אלא מקצת צבי ואין בו כסוי, ושמא אין חוששים וכולו צבי וחייב בכסוי.

זרוע לחיים וקיבה בכוי ובכלאים- לת"ק זרוע לחיים וקיבה נוהגים בכוי ובכלאים אף שאינם נוהגים בחיה דכתיב "אם שור אם שה", ולרבי אליעזר כלאים מעזו ורחל חייבים במתנות, וכוי פטור. הגמ' אומרת שאם נאמר שרבנן מסתפקים אם חוששים לזרע

האב ולרבי אליעזר אין חוששים לזרע האב, א"כ תיש הבא על הצביה, לרבי אליעזר פטור דלא אמרינן "שה" ואפי' מקצת שה, ולרבנן ג"כ יהיה פטור מחצי מפני שהוא רק חצי בהמה, ועל החצי השני נימא המוציא מחבירו עליו הראיה, ובצבי הבא על התיישה לרבנן חייב בחצי מתנות ולר"א יהיה חייב בכל המתנות. ומכאן זה הגמ' מוכיחה שרבנן ור"א שניהם מסתפקים אם חוששים לזרע האב, ונחלקו בצבי הבא על התיישה, שלרבנן חייב לפחות בחצי מתנות, דאף אי חוששין לזרע האב אמרינן "שה" ואפי' מקצת שה, ולר"א פטור דלא אמרינן "שה" ואפי' מקצת שה, אבל בתיש הבא על הצביה פטור אף לרבנן, דשמא אין חוששים לזרע האב. וכתבו התוס' (ד"ה עייל) שלרבי יוחנן (קל"ב.) רבנן מחייבים כוי בכל המתנות, וצ"ל דהיינו תייש הבא על הצביה, ובין אם חוששים לזרע האב ובין אם אין חוששים לומדים מ"אם" לחיוב במתנות, והא דבכהאי גוונא לר"א חלבו אסור, היינו משום דילפינן מ"ל חלב" לרבות כוי. אי נמי לרבי יוחנן ר"א מסתפק אי שה ואפילו מקצת שה, ולכן חלבו אסור, ומה דפליג באותו ואת בנו לא להתיר אלא לפטור ממלקות.

פ. מהו כוי- לת"ק כוי הוא איל הבר, וכן סובר רב נחמן, (ולדבריהם הוא חיה גמורה, ושוחטים ומכסים את דמו ביו"ט, דאם הוא בהמה היינו רשבי"ג. תוד"ה זה.) וקשה דכיון דלא חשיב ליה בהדי חיות היה לו להיות בהמה. תוד"ה מדחשיב.) וי"א שכוי הוא הבא מן התיש ומן הצביה. ולרבי יוסי כוי הוא בריה בפני עצמה ואינו כלאים (דס"ל שחיה ובהמה אינם מתעברים זה מזה), ולא הכריעו חכמים אם הוא חיה או בהמה (שאף שיש סימנים בקרניים, אפשר שלא היו יכולים לברר אם הם חדודות וכרוכות יפה. תוד"ה ולא), וכן סובר רב יהודה, אמנם רב יהודה מודה שרבי אליעזר וחכמים סברים שכוי בא מכלאי בהמה וחיה, וחיה מתעברת מבהמה. ולרשב"ג כוי הוא מין בהמה, ובית דושאי היו מגדלים מהם עדרים.

דין עיזי יער- לרב המנונא הם כשרים למזבח, דס"ל כרבי יצחק שהפסוק מנה את עשר הבהמות המותרות באכילה "שור שה כשבים ושה עיזים איל צבי ויחמור אקו ודישון ותאו וזמר" ואין לנו עוד בהמות וחיות כשרות בעולם, ומכך שלא נמנו בחיה מבוואר שהם בהמות, ואין לדרוש פרט וכלל שהכלל בא להוסיף על הפרט, דא"כ למה צריך עשר פרטים, והגמ' שואלת אולי הם ממין אקו או תאו ויוסי שתאו הוא מין חיה, דלרבנן שהוא מין בהמה הוא כשר לגבי מזבח. תוד"ה ודלמא) או זמר. ואמימר התיר את חלבם דס"ל שזה חיה, ואבא בריה דרב מנימין מסתפק אם הם כשרות למזבח, ורב הונא בר חייא אמר שהם מותרות כיון שזה ממין עז, (ורק בשור הבר לחכמים הוא מין בהמה, דתאו מתרגמים תורבלאה, ולרבי יוסי הוא מין חיה שהרי הוא נכתב בין החיות), והגמ' שואלת שמא הוא ממין אקו או תאו או זמר.

אותו ואת בנו בחולין וקדשים בפנים ובחוץ

הסוגיא דלהלן (מתני' ע"ח. והגמרא כאן) עוסקת בי"ב מקרים של שחיטת שתי בהמות בזה אחר זה ששייך לעבור בהם על ג' איסורים, אותו ואת בנו, חולין בעזרה, ושחוטי חוץ. איסור אותו ואת בנו נוהג בין בחולין ובין בקדשים, החויב עליו הוא מלקות, אבל הבהמה מותרת באכילה. שחיטה בעזרה אסורה רק בחולין, ואין עליה מלקות מפני שזה איסור עשה, אבל הדבר פוסל את הבהמה מאכילה. שחיטה מחוץ לעזרה אסורה רק בקדשים, והעונש על זה הוא מלקות וכרת. אמנם בהמה שאמה או בתה נשחטו ביום זה, מלבד איסור אותו ואת בנו חל עליה ג"כ דין 'מחוסר זמן' לפוסלה לקרבן, דבר הגורם שלא יהיה בה איסור קדשים בחוץ, ומאידך זה גורם לאיסור נוסף לשוחטם בפנים. ולהלן יבוארו י"ב המקרים ששייכים בזה, ובכל מקרה יבואר האם השחיטה כשרה או לא, ומהו העונש של השחוט.

השוחט חולין בחוץ אותו ואת בנו, שתי הבהמות כשרות לאכילה, אבל השוחט חולין בפנים שתיהן פסולות משום חולין שנשחטו בעזרה, ובקדשים השניה פסולה אפי' שחטה בפנים משום מחוסר זמן, והראשונה פסולה אם שחטה בחוץ משום שחוטי חוץ. ולענין עונש השוחט, בין בחולין בין בקדשים בין בפנים בין בחוץ חייב מלקות על השניה משום אותו ואת בנו, אבל אינו חייב כרת משום שחוטי חוץ, דכיון שנשחטה אמו אין הבן ראוי להשחט בפנים, דפסול משום מחוסר זמן, ואין חייבים משום שחוטי חוץ אלא בראוי לפנים, דכתיב "ואל פתח אהל מועד לא הביאו". ועל הראשונה אם היא חולין, או בקדשים ושחטה בפנים, ליכא עונש, ואם היא קדשים ושחטה בחוץ חייב מלקות וכרת משום שחוטי חוץ. (ודלא כמ"ד שחייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתם. ויש עוד ד' מקרים: חולין בפנים וקדשים בחוץ או איפכא, חולין בחוץ וקדשים בפנים או איפכא, ותנא ושירי, ואם בכל אלו שמננה התנא יש חידוש אתי שפיר, דבד' אלו אין חידוש. תוד"ה הראשון.) (מתני' ע"ח.).

ולרבי שמעון דס"ל ששחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה דקתני (פ"א:) רבי שמעון פטר בשור הנסקל, אמר רבי אושעיא שאינו לוקה על השני אם שחיטת הראשון אינה ראויה, וכגון שהראשון היה קדשים בחוץ דהוי כהריגה כיון דאינו שחיטה ראויה, ואם שחט את השני שהוא קדשים בחוץ חייב גם כרת דלענין שחוטי חוץ התורה מחייבת גם בשחיטה שאינה ראויה, משא"כ בשאר דברים, ואם שחט את השני בפנים אינו לוקה, דהוי שחיטה שאינה ראויה כיון שכל כמה שלא זרק את הדם אין הבשר מותר באכילה, (ואפילו אם שחט את השני אחרי שנזרק דם הראשון נחשבת השחיטה ראשונה אינה ראויה, כיון שבשעת השחיטה עדיין לא היתה ראויה, ואע"פ שלח"ש כל העומד לזרוק כזרוק דמי, היינו דווקא לאחר שנתקבל בכוס כמבואר בפסחים (י"א:)), ועוד כיון דעל ידי שחיטה לבד לא הותר הבשר אי לא דכזרוק דמי, לא חשיבא שחיטה ראויה, ורק לגבי נותר סובר ר' אושעיא דעומד לזרוק כזרוק, עי"ז חשיב כ'אוכל'. תוד"ה דכמה), ויש בזה חידוש שלא אומרים שכיון שבנחר בהמה זורק את דמה זה לא מתיר את הבשר, וא"כ זו שחיטה ראויה, קמ"ל.

פ: מלקות משום מחוסר זמן- השוחט קדשים בפנים אחר שחיטת האם, י"א שלוקה גם משום מחוסר זמן לגבוה שחייב על השחיטה אע"פ שאינה הקרבה, דילפינן מ"ושור ושה שרוע וקלטו וכו' " שכל הפסולים שנאמרו בשור ושה הרי הם ב"לא ירצה", וקשה אמר לא היו לאו שבכללות שאין לוקים עליו. תוד"ה ויליקי. (ובמתני' לא נשנו לאוים נוספים אלא רק במקום שאינו עובר על "אותו ואת בנו"). ולרבי זירא אינו לוקה על לאו זה מפני שהכתוב ניתקו לעשה, דכתיב "שבעת ימים יהיה עם אמו וביום השמיני תתנו לוי", (דמשמע שבתוך זמנו הוא בלא ירצה אלא הניחו לאחר זמנו וירצה, וכיון שהלאו בתוך זמנו והעשה לאחר זמנו הוי לאו הניתק לעשה, משא"כ עשה דשילוח הקן שהוא לפני הלאו, לא הוי ניתק לעשה ולוקים עליו. רש"י. ולתוס' (זה הנוח) לא חשיב ניתק לעשה כיון שאם עבר על הלאו לא שייך העשה, דלא דמי לנותר וגזילה, (ואף לרבי ירמיה (יומא ל"ו:) שלא דנבילה חשיב ניתק לעשה דכתיב "לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה", שאני התם שהעשה נכתב מיד אחרי הלאו. ולכן ביאור התוס' שמזה שכתוב בו עשה ש"מ שהוא לא נכלל בלאו ד"לא ירצה" של שאר הפסולים, אלא ניתקו לעשה ולית ביה אלא עשה), ולאו הבא מכלל עשה הוא עשה, (ומהא דכתיב "ומיום השמיני והלאה ירצה" לומד רבי אפטוריקי שבבילל שמיני ראוי להקדישו, ולהקרבה הוא ראוי רק ביום

השמיני, ואף דבלאו הכי אין מקריבים קדשים בלילה, נ"מ לר"ש שבבליה אמ עלה לא ירד, דהכא אמ עלה ירד כיון דעדיין לא הגיע זמנו, וכן נ"מ דפסול גם בבמה אף לר"ש שמכשיר שחיטת לילה בבמה. תודה"י (יום).

פ"א. עוד בשטיט ר"ש בדין אותו ואת בנו בקדשים-

רב המנונא אמר שלר"ש אין איסור אותו ואת בנו שייך בקדשים כלל, דכל שחיטת קדשים נחשבת אינה ראויה.

רבא מביא שדעת ר"ש שאם שחט קדשים בפנים ואח"כ שחט את בנו קדשים בחוץ, עובר בלא תעשה של שחוטי חוץ על השני אע"פ שאינו בכרת כיון שאינו ראוי לפנים, ואי נימא שלר"ש אין איסור אותו ואת בנו בקדשים למה אינו חייב כרת. ולכן מבאר רבא שלר"ש אין מלקות על אותו ואת בנו בקדשים, דכיון שבלא זריקה לא הותר הבשר, הוי התראת ספק על השחיטה שמא לא תבוא לידי זריקה והויא שחיטה שאינה ראויה, והתראת ספק לא שמה התראה. רש"י מקשה שאין כאן אפילו התראת ספק, דהשני פסול משום מחוסר זמן מדין אותו ואת בנו ואינה שחיטה ראויה, ולכן גורס רש"י שאין מלקות אותו ואת בנו נוהג בקדשים, דאם הראשון נשחט דדיו חל על השני איסור אותו ואת בנו ושחיטת השני אינה ראויה כיון דהוי מחוסר זמן. (והתוס' פ: ד"ה שחיטה) הוכיחו ממתני' דזבחים שלר"ש היה לוקה משום אותו ואת בנו כשהשני הוא קדשים, דכיון שאסר הכתוב גזה"כ שילקה אע"ג דלשאר מיילי הוי שחיטה שאינה ראויה, כמו שחייב לר"ש בשחוטיו חוץ אע"ג דלשאר מיילי הוי שחיטה שאינה ראויה, ורק בגלל שזה התראת ספק שמוא לא יזרוק אינו לוקה. עוד כתבו התוס' (ד"ה דכמה) שאף שלר"ש כל העומד לזרוק כזרוק דמי, הכא כיון שהוא מחוסר זמן ואין מצוה לזרוק לא הוי כזרוק). ומטעם זה אף אם הראשונה חולין אין לוקה על הקדשים, אבל אם הראשונה קדשים והשניה חולין לוקה על השניה.

פ"א: עוד אמר רבא שאם הקדשים הם עולה, דהוי שחיטה שאינה מתירה לאכילה, אף אם שחט עולה זורק דמה ואח"כ שחט חולין אינו לוקה. ולרבי יעקב חייב, דאכילת מזבח שמה אכילה, דכתיב "ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו", בשתי אכילות הכתוב מדבר לענין פיגול אחד אכילת אדם ואחד אכילת מזבח שאם שחט ע"מ לאכול חוץ לזמנו או ע"מ להקטיר חוץ לזמנו הוי פיגול. וכתבו התוס' (ד"ה עולה) שלענין טומאה בעולה ובאימורים, אף לדענין טומאה בעינן 'אוכלי שאת' יכול להאכילו לאחרים', אכילת מזבח שמה אכילה, אבל בשחיטה בעינן שחיטה הראויה לאדם דומיא ד"וטבוח טבח והכן".

שחיטות שאין בהם איסור אותו ואת בנו

כתיב "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד", מכאן שאיסור זה שחייבים עליו מלקות נוהג רק ב'שחיטה' ולא בהריגה בצורה אחרת. כמו כן רבי שמעון ססובר ששחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה, ממילא אין בה איסור אותו ואת בנו, ולפ"י יבואר להלן בכמה אופנים האם חייב בהם משום אותו ואת בנו או לא.

שחיטה שאינה ראויה - השוחט ונמצא טריפה, או שור הנסקל לאחר שנגמר דינו שהוא אסור באכילה אפילו אם שחטו, לחכמים חייב משום אותו ואת בנו, ולר"ש פטור כיון דהוי שחיטה שאינה ראויה.

הריגה - השוחט ונתנבלה בידו שלא מדעת, והנוחר והמעקר סימנים מדעת, פטור משום אותו ואת בנו אפילו לרבנן, דליכא שחיטה כלל, משא"כ לעיל דאיכא שחיטה מעלייתא ודבר אחר גרם לו ליפסל.

השוחט לשם עבודה זרה, אם הראשונה לשם עבודה זרה והשני לשולחנו, לרבנן חייב דדנים אותו בתחילה על השחיטה השניה ומלקים אותו משום אותו ואת בנו, ואח"כ דנים אותו על הראשונה והורגים אותו, אי נמי בשני בני אדם, ולר"ש פטור, ואם השניה לשם עבודה זרה, אף לרבנן פטור, דקם ליה בדרבה מיניה, ואם התרו בו משום אותו ואת בנו ולא משום עבודה זרה, לרבי יוחנן לוקה דס"ל שחייבי מלקות שוגגין אין בהם דין 'אינו לוקה ומשלם' כיון שבפועל אינו לוקה, וכן בחייבי מיתות שוגגין, ולריש לקיש כיון שאם התרו בו פטור, אף בלא התרו בו פטור. ומחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש היא בין במזמן יחד עם מיתה או מלקות, ובין במלקות יחד עם מיתה.

השוחט פרט חטאת -פרה אדומה, שאינה לאכילה, במתני' איתא שלחכמים חייב משום אותו ואת בנו ולר"ש פטור, ואמר רבי יוחנן שזו אינה משנה, דבפרת חטאת אף לר"ש חייב, דחשיב שחיטה הראויה, כיון שהיתה לה שעת הכושר להאכילה אף לעצמו משנשחטה, דאפשר לפדותה אם מצא נאה הימנה אפילו כבר נשחטה והיא על גב מערכתה, וקסבר כל העומד לפדות כפדוי דמי וקרינן ביה שאתה יכול להאכילו לאחרים, (ואחר הזאה א"א לפדותה, ולא אמרינן כל האדם להזות כמזהה אותו משנתקבל ככוס, ומהאי טעמא קדשים קודם שחיטה אינם מקבילים טומאה אף שמצוה לשחוטם, ושערי המשתלת למאן דשרי אברים בהנאה לא אמרינן דכל העומד לדחות כדחוי דמי ויקבל טומאת אוכלין, דחיתיה מטרתה, כמו דגים וכן פקועה שהם מותרים בלא שחיטה. תוד"ה הואיל), דמהאי טעמא פרה מטמאה טומאת אוכלין אף שלר"ש איסורי הנאה כגון שור הנסקל ופטר חמור אין מטמאין טומאת אוכלין, דכתיב "מכל האוכל אשר יאכל" - אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים קרוי אוכל. ואף פסולא וחי פרה אדומה מטמאה אדם ובגדים, (ואף שאינה מטמאה אדם ובגדים במגע, אלא רק את המתעסקים בה, י"ל שכונות רש"י דהואיל וסופה לטמא טומאה חמורה את המתעסקים בה, מטמאה טומאת אוכלין בלא

הכשר מים ושרץ. אבל באמת גם זה לא קשה, דמ"מ בעינן שיהיה 'אוכל', ואם א"א להאכילו לאחרים אין בו טומאת אוכלין לר"ש. תודה"ה פרה), נ"מ בבשר שחפיוהו בפתות מכביצה בצק, אי משוית לה אוכל הפרה מצטרפת לבצק והבצק מקבל טומאה אם יגע בטומאה, ומטמא שאר אוכלין, אבל אם אינה נחשבת אוכל אין הבצק מקבל טומאה כיון דלית ביה שיעורא, ואם אוכלין אחרים נגעו בבצק ולא בנגילה אינם מקבלים טומאה.

פ"ב. השוחט עגלה ערופה במתני' איתא שלחכמים חייב משום אותו ואת בנו ולר"ש פטור. הגמרא שואלת מהא דאיתא בסוטה שאם נמצא ההורג לפני עריפת העגלה תצא ותרעה בעדר כשאר חולין, ומבואר שאינה נאסרת מחיים ואם שחטה מותרת. (ואין לומר שהיא נאסרת מחיים, ומה שתרעה זה בגלל שהופרשה בטעות, דמסתמא הופרשה לגמרי, דלא מסקי אדעתיהו שימצא ההורג. תודה"ה והתנן). הגמרא אומרת שריש לקיש ורבי ינאי סוברים שעגלה ערופה נאסרת מחיים משעת ירידתה לנחל איתן, (וטעמא דרבי ינאי משום דכפרה כתיב בה קדשים, וקדשים נאסרים מחיים, ו'וערפו שם' איצטריך לאוסרה לאחר עריפה, דלא נימא שהיא מותרת כיון שנתקיימה מצוותה. תודה"ה אמר), וממילא לר"ש אם נשחטה אח"כ זו שחיטה שאינה ראויה, (ולריש לקיש גם ציפורי מצורע שהם אסורים בהנאה נאסרים משעת לקיחה עד שישלח את הצפור החיה גזירה שוה 'קיחה קיחה' מעגלה ערופה, אמנם עגלה ערופה אינה נאסרת משעת לקיחה אלא משעת ירידתה לנחל איתן, כיון שיש זמן אחר לאוסרה, אבל ציפורי מצורע אין זמן אחר לאוסרם). ולרבי יוחנן אין עגלה ערופה נאסרת אלא משעת שחיטה (וה"ה ציפורי מצורע, והמשולחת מותרת, דכתיב 'ושלח את הצפור החיה' ולא אמרה תורה שלח לתקלה), וממילא משנתינו אינה משנה, דגם לר"ש הוי שחיטה ראויה.

עוד בדיני איסור אותו ואת בנו

שנים שקנו פרה ובנה, לענין דיני ממונות מי שקנה ראשון קודם לשחוט אם בא לבית דין שבא האחד לשחוט והשני אומר אני צריך יותר ממך, הראשון קודם, שעל מנת כן לקח, דאם בעה"ב לא היה מוכר לשני הוא קודם לבעה"ב, ואם קדם השני ושחט, הרי זה רזיז מפני שעיי"ז נמנע מאיסור, ונשכר במה שהוא יכול לאכול את הבשר.

אע"ג דכתיב "אותו ואת בנו", מ"מ אסור **לשחוט את הבן ואח"כ את האם**, דכתיב "לא תשחטו" בלשון רבים, ואין לומר דקאי אשוחט אם ושני בניה פשיטא שחייב על כל אחת, ואי בפרה ובתה ובת בתה נמי פשיטא, דתרווייהו אותו ואת בנו נינהו, ולא כתיב "לא תשחוט", ואף דאיצטריך קרא לומר **ששניים ששחטו** אחד אותו ואחד את בנו חייבים, א"כ לכתוב קרא לא ישחטו שמשמע שהיא ובנה לא ישחטו לא ע"י אחד ולא ע"י שנים, ומדכתיב "לא תשחטו" דמשמע ששניהם עוברים איסור, שמע מינה תרתי.

מתי לוקה ארבעים ומתי לוקה שמונים-

השוחט פרה ואח"כ שני בניה, לוקה שמונים, דיש כאן שני אותו ואת בנו, אבל השוחט שני בניה ואח"כ אותה, לוקה ארבעים דאין כאן שחיטת איסור אלא אחת, ולסומכוס לוקה שמונים.

השוחט פרה ואח"כ שחט את אמה ואח"כ שחט את בתה לוקה שמונים.

השוחט פרה ואח"כ את בתה ואח"כ את בת בתה לוקה שמונים, אבל אם שחט אותה ואח"כ את בת בתה שעדיין אין כאן איסור, ואח"כ שחט את בתה שיש בזה שני איסורים, אחד מצד אמה ואחד מצד בתה, לוקה ארבעים מפני שעבר על לאו אחד ויש כאן התראת אחת ומעשה אחד, ולסומכוס לוקה שמונים.

הגמ' מסתפקת אם שיטת סומכוס שגם מי **שאכל שתי זיתי חלב בהעלם אחד** שלא נודע לו ביתיים שחטא, בשוגג חייב ב' חטאות, וה"ה שבהתראה אחת ובלאו אחד לוקה שתי מלקיות, או שרק כאן חייב שתיים משום שהגופים מחולקים -שע"י שתי פרות באין לו שתי המלקיות. ורב יוסף רוצה לפשוט כמו הצד הראשון, והגמ' דוחה את ראיותיו.

הזורע כלאים ב' פעמים אם זה היה בזה אחר זה ובב' התראות חייב שתיים, (כמו שנזיר שהיה שותה יין כל היום אינו חייב אלא אחת, ואם התרו בו אל תשתה אל תשתה חייב על כל אחת ואחת), ואם זה היה בבת אחת ובהתראה אחת, לרבנן לוקה אחת (בהתראה אחת אפילו בזה אחר זה. תוד"ה אלא). ואינו לוקה בכלאים משום "לא תסיג גבול רעך" דמוקי בשבת אכלאים, משום דהוי לאו שבכללות, ועוד דבהסגת גבול ניתן להשבון. תוד"ה הזורע), ולסומכוס זה תלוי בספק הנ"ל. ומהא דאיתא בברייתא שהזורע כלאים כלאים לוקה, אין ראיה שלסומכוס לוקה שתיים, די"ל שזה לרבנן, וקמ"ל שאם זרע חיטה וחרצן וכן שעורה וחרצן לוקה שתיים, ולאפוקי מרבי יאשיה שסובר שאין חיוב אלא בזורע חיטה ושעורה וחרצן במפולת יד, משום דכתיב "לא **תזרע** כרמך כלאים" – בעינן ב' מיני זרעים, וחרצן אינו מין זרע, אמנם משום כלאי זרעים חייב גם בב' מינים. תוד"ה ולאפוקי.

האוכל ב' גידים מב' ירכותיה של הבהמה, לת"ק שניהם אסורים, ואם אכלם בב' התראות לוקה שתיים, (ולסומכוס הדבר תלוי בספק הנ"ל), ולרבי יהודה שסובר שרק גיד אחד אסור באיסור גיד הנשה, וקאמר שהדעת מכרעת שהוא של ימין, והגמרא מסתפקת אם פשיטא ליה שזו של ימין וכונתו לדעת תורה, או דמספקא ליה וכונתו לדעת נוטה, ואם מספקא ליה אינו לוקה כלל, דס"ל שהתראת ספק לא שמה התראה, (ו)נ"מ באחד שנולד מאשה שנישאת בתוך ג' חודשים לגירושיה ויש ספק אם הבן הוא מהראשון או מהשני, **והכה או מקלל את שניהם**, שאם עשה זאת בבת אחת חייב דהתראת ודאי היא, אבל בזה אחר זה פטור משום דהוי התראת ספק, ולרבנן חייב דס"ל התראת ספק שמה התראה), אמנם יש תנא שסובר בשם רבי יהודה שהתראת ספק שמה התראה (וס"ל שאין לוקין על "ולא תותירו ממנו עד בוקר", משום שניתקו הכתוב לעשה דכתיב "והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו" ולא הניתק לעשה אין לוקין עליו, ולא משום דהוי התראת ספק, ולרבי יעקב אין לוקים בנותר משום שזה לאו שאין בו מעשה שישב לו ולא אכל), ולדבריו לוקה אחת אף בזה אחר זה.

פ"ג. עוד מצינו בברייתא שהאוכל ב' גידים מב' ירכות של ב' בהמות, והיינו הירכיים הימניות, ומהא פשטין דפשיטא ליה לרבי יהודה ששל ימין נאסר, לת"ק לוקה שמונים, ולרבי יהודה לוקה ארבעים. הגמ' אומרת שאין מכאן ראיה שסומכוס סובר שאפי' בבת אחת לוקה שמונים, די"ל דאיירי בזה אחר זה, ומ"מ לרבי יהודה לוקה ארבעים משום דאיירי שאין בו כזית ורק באחד מהם יש כזית, שלת"ק חייב משום דהוי בריה ובריה אינה צריכה שיעור, ולרבי יהודה פטור דלא חשיב בריה אלא כחתיכה מהבהמה.

בד' פרקים בשנה צריך המוכר להודיע ללוקח שמכר את אמה או את בתה, והיינו בזמן שדרך לעשות סעודות וסתם הלוקח בהמה אינו לוקח אלא לשוחטה מיד, בערב יו"ט האחרון של סוכות שהיו מרבים בשמחה מפני שהוא רגל לעצמו וחביב עליהם, (ובערב סוכות טרודים בסוכה ולולב ואין פנאי להרבות בשחיטה כ"כ. תודה"ה וכדבריו), ובערב יו"ט ראשון של פסח, ובערב עצרת, ובערב ראש השנה. ולרבי יוסי הגלילי בגליל צריך להודיע גם בערב יום הכיפורים, (ולרבנן אין אוכלים אז בהמות אלא רק בשר עוף ודגים. תוס' שם). ורבי יהודה אמר שרק אם מכר את הראשון באותו יום צריך להודיע, אבל אם לא מכרם באותו יום א"צ להודיע שאני אומר אתמול שחט ראשון, אא"כ מכר את שניהם לחתן ולכלה, (והתנא נקט שמכר את האם לחתן ואת הבת לכלה, כדי לאשמועינן אגב אורחיה שדרך לטרוח עבור החתן ולעשות לו סעודה יותר מעבור הכלה).

ובד' פרקים אלו אם הטבח קיבל דינר מהלוקח כדי לתת לו בשר בשווי דינר, חייב לשחוט אפי' שור ששוה אלף דינרים, וממילא אם השור מת הלוקח מפסיד את הדינר, משא"כ בשאר ימות השנה דבעינן משיכה וכל זמן שלא משך יכול הטבח לחזור בו, ואינו חייב לשחוט, וממילא אם השור מת אין הלוקח מפסיד. וכל זה כשהמוכר זיכה ללוקח ע"י אחר, ורק בימים אלו הוי זכות דהא לא סגי ליה בלא בשר, וזכין לאדם שלא בפניו דאנן סהדי דניחא ליה, ובשאר הימים חוב הוא לו להוציא הוצאות, ואין חבין לאדם שלא בפניו דאין אדם נעשה שליח לחבירו שלא מדעתו להפסידו, אבל כשמשך מפסיד הלוקח גם אם הבהמה מתה בשאר ימות השנה. ולרבי יוחנן אף אם לא משך ולא זיכה יכול לחייב את הטבח לשחוט, דמדאורייתא מעות קונות שאחרי שנתן מעות למוכר אין אחד מהם יכול לחזור בו, דכתיב "ונתן הכסף וקם לו", ולא תיקנו משיכה אלא כדי שאם תהיה בבית המוכר יטרח המוכר להציל ולא יאמר לו נשרפו חיטך בעליה, אבל סתם מושך לוקח את הפירות לביתו, ובד' פרקים אלו העמידו חכמים דבריהם על דין תורה.

יום אחד דכתיב באותו ואת בנו, **היום הולך אחר הלילה**, שאם שחט בלילה אסור בלילה וביום שלאחריו, ואם שחט ביום מותר בלילה, דאין הלילה הולך אחר היום, דילפינן מ"ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד" דכתיב במעשה בראשית, אף שבקדשים הלילה הולך אחר היום דכתיב "ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בוקר". ומבואר שהלילה שלאחריו נקרא יום קרבנו עד בוקר. ורבי לומד מ"יום אחד", שיש יום מיוחד - ימים מיוחדים שהמוכר בו צריך להודיע דקרי ביה "לא תשחטו" – לא תגרום לה להשחט בימים הללו, אי נמי מדכתיב "יום אחד" דמשמע יום מיוחד, ולמה הוא מיוחד אם להטעין כרוז, והיינו בד' פרקים וכנ"ל.

כסוי הדם

מצות כסוי הדם

כתיב "ואיש איש וכו' אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל ושפך את דמו וכסוה בעפר", והיינו שהשוחט חיה או עוף (לאפוקי בהמה) חייב לכסות את דמם בעפר, ובפרק זה יבוארו פרטי דיני מצוה זו, כיצד מקיימים מצוה זו, האם מצות כסוי הדם נוהגת בקדשים, מה הדין בשחיטה שאינה ראויה, אלו דברים ראויים לכיסוי, ועוד מדיני מצוה זו.

פ"ג: כסוי הדם נוהג בארץ ובחוצה לארץ, בפני הבית ושלא בפני הבית, בחיה ועופוץ (למעוטי בהמה, דלא נימא שהיא בכלל חיה. תוד"ה כסוי), במזומן ובשאינו מזומן וקמ"ל דאין זה כשילוח הקן שאינו נוהג אלא באינו מזומן, ומזומן היינו עוף הגדל בבית. רש"י. והתוס' (ד"ה במזומן) הקשו א"כ אמאי לא תני הכי בואותו ואת בנו ובגיד הנשה וכו', ולכן ביארו דקמ"ל ש"כי יצוד" אין הכונה דווקא לאינו מזומן.

כסוי הדם הוא בין מלמטה בעפר תיחוח ולא בקרקע קשה, בין מלמעלה, דכתיב "וכסוהו בעפר" ולא כתיב וכסוהו עפר. עפר שלמה מועיל גם אם היה כבר עפר (אמנם ברש"י כתב שצריך שיזמינו בפה), אבל למעלה צריך שהוא יתן עפר. תוד"ה צריך.

למה אין מצות כסוי הדם בקדשים

מבואר במתני' שמצות כסוי הדם לא נוהגת בקדשים, ולכאורה כיון שחיה אינה קריבה, הדבר שייך רק בחטאת ועולת העוף, והגמרא שואלת מה הטעם לדין זה, והרי במציאות ניתן לקיים מצות כסוי הדם בעזרה, ומבארת דמיירי בקדשי בדק הבית וכו"ש, או דמיירי בקדשי מזבח ויש לפתוא מיוחדת לפטורם, וכדלהלן.

כסוי הדם נוהג בחולין, אבל לא בקדשים -חטאת העוף ועולת העוף. מתני'. והגמרא שואלת למה אינו נוהג בקדשים והיינו בקדשי מזבח, ואף שהנוחר והמעקר פטור לכסות, היינו משום דאסור באכילה, אבל מליקת קדשים שמתירה באכילה אינו סיבה לפטור, דבכסוי הדם כתיב שפיכה ולא שחיטה. תוד"ה במוקדשין.

אין לומר שהטעם שכסוי הדם לא נוהג בקדשים משום שצריך לכסות גם מלמטה וכונ"ל, ואם יבטל את העפר על המזבח הוא מוסיף על הבנין, וכתיב "הלא בכתב מיד ד' עלי השכיל" שאורך ורוחב וגובה הבנין נמסר לידוד על פי נביאים, (ומה שהוסיף על המזבח כשעלו מן הגולה, דרשו ין מנקרא דמה בית שישים אף מזבח שישים. וכן"ל פירש משום דבעי ריבוע, וקשה שהרי יכולים מסביב להזנב עד שיהא מרובע. תוד"ה קא), ואם לא יבטלו הוי חציצה בין הדם למזבח ונמצא שלא נמצה דמו בקיר המזבח, וממילא כיון שא"א לכסות מלמטה אינו מכסה גם מלמעלה, שאף שהשוחט בהמה ואח"כ חיה חייב לכסות אע"פ שלא שם עפר למטה, (ואם שחט חיה ואח"כ בהמה פטור מפני שדם בהמה למעלה ומה יכסה. והקשו התוס' (ד"ה שחט) למה שלא נצריך לגרור מלמעלה, וכשבהמה למטה נצריך לגרור מלמטה, כמו בדם שעל הסכין), שאני התם שהוא ראוי לכסוי גם מלמטה, וכדאמר רבי זירא שכל הראוי לבילה (-מנחה של שישים עשרון בכלי אחד) אין בילה מעכבת בו, ושאינו ראוי לבילה (-שישים ואחד עשרונים בכלי אחד) בילה מעכבת בו, דהתורה אמרה להביא מנחה שראויה להבלל, (ואף דשנה הכתוב כמה פעמים לבילה, שמוא יש שום דרשה דאינו לעיובא, או דכולהו צריכי, ומה שצריך ראוי לבילה זה סברא שלכך הזכיר הכתוב בילה, וכן גבי כסוי הדם וקריאת יבמה בחליצה וקריאה של ביכורים ושמיעת הבעל והפרת הבעל וטביעה בבית הסתרים. (תוד"ה אין). וראיינתו של רבי זירא היא ממה שמביא ס"א עשרונים בבי' כלים, ואין לומר שזה בשביל לקיים מצות בילה, דכיון דאמר מנחה מונתו לקרבן גדול והוי כאילו אמר שיביא בכלי אחד, ואם לא בלל כשר היה לו להביא בכלי אחד. תוד"ה דאמר), וה"ה הכא היה ראוי לתת עפר על דם הבהמה לפני ששחט את החיה, ולכן כשר, אבל במוקדשין שאינו יכול לתת עפר למטה, זה מעכב, דאכתי מדוע לא יגרור את הדם מהמזבח לאחר הזאה ויתננו למטה ויכסנו, כמו שבדם הניתז למרחוק חוץ לגומא ששוחט בה ושעל הסכין גוררו ומכסה אותו. ועיין לקמן בביאור ג' בישוב קושיא זו.

פ"ד. ביאור א' - איירי בקדשי בדק הבית -עופות שהקדישים לבדק

הבית ושחטם שהם אסורים בהנאה, ואין בהם כסוי משום דס"ל לרבי כר"ש ששחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה, ודלא כר"מ דס"ל ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, ואינו יכול לפדותם שהיו מותרים באכילה ואח"כ לכסות (התוס' (ד"ה וליפרקינהו) ביארו דכיון דסופו ליפדות משום הפסד קדשים הוה למפרע שחיטה ראויה ויכסה אותם אפילו קודם פדייה, ועוד דלר"ש כל העומד לפדות כפדוי דמי והוה שחיטה ראויה אפילו לא יפדם לבסוף), דבעינן העמדה והערכה (ואף שבשחט שני סימנים או רוב שנים כל זמן שמפרכסים הם בני העמדה והערכה כמבואר לעיל (ל), מפרש הר" שמועיה דהיינו בשחיטה שאינה מתרת באכילה, כמו ישראל בטמאה או קודם שגמר השחיטה, אבל בשחיטה המתרת לאכילה אינו בכלל העמדה והערכה. תוד"ה בעינן), ואף שר"ש סובר שקדשי בדק הבית אינם צריכים העמדה והערכה, בזה סובר רבי כר"מ שהכל (-בין קדשי מזבח שנפל בהם מום בין קדשי בדק הבית) היו בכלל העמדה והערכה, -אין פודים את הקדשים לאחר מיתה משום דכתיב "והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך אותה הכהן", ולאחר מיתה אינה יכולה לעמוד.

ביאור ב' - מתני' כר"ש, וא"צ העמדה והערכה, ומ"מ לומדים מ"ושפך וכסה" שאינו חייב כסוי אלא המחוסר שפיכה וכסוי, ולא המחוסר גם פדיון.

ביאור ג' - איירי בקדשי מזבח, ולומדים מדכתיב "ושחט וכסה" שאינו חייב כסוי אלא המחוסר שפיכה וכסוי, ולא המחוסר גם גרירה, ואף שדם שעל הסכין צריך גרירה, שם אין הגרירה מוכרחת מראש, אבל כאן א"כ בלא גרירה. תוד"ה יצא.

ביאור ד' - למר בר רב אשי לומדים מ"חיה או עוף" שכמו שחיה בסתמא אינה קודש דאינה ראויה להקרבה, כך עוף אינו קודש.

ואין לומדים למעט דבר שיש במינו קודש כגון תורים ובני יונה ואף של חולין לא יצטרכו כסוי, מפני שכמו שבחיה כל מיני החיות חייבות בכסוי הדם שהרי אין בהם קדושה, כך גם כל מיני העופות חייבות בכסוי הדם, אמנם רק עופות חולין חייבות כמו בחיה.

דם בהמה אינו טעון כסוי, (אף שחיה בכלל בהמה לסימנים שהתורה לא כתבה במפורש את סימני החיות הכשורות, אלא "כל בהמה מפרסת פרסה" וכו'), דכתיב בדם בהמה "על הארץ תשפכנו במים", שדינו כמים שאינם טעונים כסוי. ומ"מ אי אפשר לטבול בדם בהמה אע"פ שהוא נקרא מים, דכתיב "אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור", ויש בפסוק זה ג' מיעוטים ד"מים" קאי על מעין ועל בור ועל מקוה, חד למעט שאר משקין, חד למעט שאר משקין שנתנם במקום מדרון ונעשו זוחלקין -שהזחילים למקוה, דלגבי מים השאיבה מטהרת ברביה והמושכה, שאם רבו מי גשמים עד כ"א סאים, ממשך לתוכם י"ט סאים שאובים בחזילה, וחד למעט דם בהמה.

אף עופות שלא צדים אותם (כגון אווזים ותרגולים) חייבים בכסוי הדם, דכתיב "אשר יצוד ציד" מכל מקום, והא דכתיב יצוד, לימדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר תדיר אלא בהזמנה הזאת כאילו הוא צריך צידה, כדי שלא יעני.

דרך הנהגת האדם בממונו ובמאכלו

הגמרא מביאה כמה הנהגות חשובות שיהג האדם באכילתו ובממונו, דינים הנלמדים מן הפסוקים בהם 'לימדה התורה דרך ארץ', וכן כמה 'הלכות דרך ארץ' שאמר רבי יוחנן.

כמה בשר ראוי לאכול - לא יאכל אדם בשר אלא לתאבון, דכתיב "כי תאוו נפשך לאכול בשר", ולא יקנה מן השוק ויאכל דכתיב "וזבחת מבקרך ומצאנך", ולא יזבח כל בקרו וצאנו ויאכל דכתיב **"מבקרך ומַצְאֲנֶךָ"**. ולמד מזה רבי אלעזר בן עזריה שמי שיש לו רק מנה יקנה לקדרתו ליטרא ירק, ומי שיש לו י' מנה יקנה ליטרא דגים, ומי שיש לו נ' מנה יקנה ליטרא בשר, (ויאכלו דגים או בשר מערב שבת לערב שבת), ומי שיש לו ק' מנה ישפתו לו קדירה בכל יום. ואמר רבי יוחנן שדין זה הוא לבריאים, אבל כגון אנו אפי' מי שיש לו פרוטה יקנה בה דגים ובשר ולא יסגף עצמו בעינו ויצטרך לבריות, ורב נחמן שהיו בדור שאחרי רבי יוחנן, ותמיד העולם מתנוון והולך אמר שכגון אנו אפילו אם אין לנו פרוטה עלינו להיות לוויים ואוכלים.

כתיב "כבשים ללבושך (-מגז כבשים יהיה מלבושך – קנה לך צאן ויהיה לך הגזיים ללבוש), ומחיר שדה עתודים (לעולם ימכור אדם שדה כדי לקנות עתודים -צאן, שיהיה לו מהם חלב לפרנסה וגזיים ללבוש, ולא איפכא, מפני שמגזיתם יהיה לו מלבוש), ודי חלב עיזים (דיו לאדם שיתפרנס מלב גדיים וטלאים שבתוך ביתו ולא ישחטם לאוכלם), ללחמן וללחם ביתך (לחם האדם קודם ללחם ביתו), וחיים לנעורותיך" (שלא ירגיל את בנו בשר ויין אלא ילמדם דרכי חיים להסתפק במזונות קלים).

פ"ד: הרוצה שיתעשר יעסוק בבהמה דקה, שמעשירה את בעליה, דכתיב "ועשתרות צאנך". (וכתבו התוס' (ד"ה הרוצה) דהיינו ביער, שאין לחוש לעין הרע, אבל בתוך העיר אמורו שהעוסק בבהמה דקה אינו רואה סימן ברכה, משום עין הרע.

עדיף לשתות כוס של מכשפות מאשר כוס של מים פושרים, שהם בכלי מתכות, ולא שם בהם שרשי עשבים ותבלין, ולא הרתיחים מתחילה, אבל בכלי חרס או ששם בהם שורשי עשבים ותבלינים או שהרתיחים מתחילה, אינם מזיקים.

מי שהיו לו אביו מעות ורוצה לאבדם -והיינו שמי שלא טרח בממון וקל בעינו לאבדו זהו איבודו, ילבש בגדי פשתן הבאים מרומי שהם יקרים, וישתמש בכלי זכוכית לבנה (דמה ששנינו (סוטה מ"ח:) שמשחרב בית המקדש בטלה זכוכית לבנה, הכונה שאינה מצויה כמו בזמן בית המקדש, אבל לא בטלה לגמרי. תוד"ה בזוגיאת), וישכור פועלים שיחרשו עם השוורים שלו (-דנפיש פסדייהו שהם יולכיו השוורים ע"ג גפנים ונטיעות ויקלקלו עי"ז אותם ואת השוורים. רש"י. והתוס' (ד"ה בתורי) כתבו שר"ח גורס בתורי, והיינו בקרים שאינם מעמיקים המחרשה כראוי ומפסיד כל מה שזרע) ולא ישב עמהם, וממילא לא יחשוו לא לקלקול השוורים ולא להצלחת המלאכה, ולמדנו מזה להזהר מדברים אלו הגורמים לאיבוד הממון.

טוב איש חונן דלים ומלווה להם, וטוב זה שיכלכל דרכיו במשפט לפי היכולת הוא עומד על צרכיו, ולא בכל תאות ליבו, לעולם יאכל אדם וישתה פחות ממה שיש לו -פחות מהיכולת, וילבש ויתכסה במה שיש לו -לפי היכולת, ולא יתבייש, ויכבד אשתו ובניו יותר ממה שיש לו, מפני שהם תלויים בו והוא תלוי בקב"ה.

כסוי הדם בכוי - כוי חייב בכסוי הדם מספק, אך אין שוחטין אותו ביו"ט, ואם שחטו אין מכסים את דמו דמספק אין מחללים יו"ט. רבי יוסי לומד דין זה מקו", דאם מילה שודאה דוחה שבת,

ספיקה כגון בנולד בין השמשות שהוא נימול בספק תשיעי אינו דוחה יו"ט שאם חל יו"ט בתשיעי הוא נדחה לעשירי, דמילה שלא בזמנה אינה דוחה, כ"ש כסוי הדם שאין ודאו דוחה שבת (והיינו השוחט לחולה שיש בו סכנה בשבת, דהא קתני דומיא דמילה שהיא ברשות), שאין ספיקו דוחה יו"ט. ואין לומר שתקיעת שבת בגבולין תוכיח שודאה אינו דוחה שבת אבל ספיקה דוחה יו"ט (והיינו ספק איש ספק אשה, ורבי יוסי לטעמיה שאשה יכולה לתקוע אע"פ שאינה חייבת ואין בזה משום חילול יו"ט, כמו שמצינו שלרבי יוסי אשה יכולה לסמוך אע"פ שאינה חייבת ולא אמרינן שהיא עובדת עבודה בקדשים, (וכתבו התוס' (ד"ה נשים) שאין סומכות בכל כוחן, אלא מניחות ידיהן), אבל בספק יו"ט ודאי אפשר לתקוע, שהרי אפי' בודאי יו"ט אפשר לתקוע), דאיכא למיפרך מה לתקיעת שופר שכן ודאה דוחה שבת במקדש, אבל כסוי הדם לעולם אינו דוחה שבת. ור"א הקפר דוחה את דברי רבי יוסי, דמה למילה שאינה נוהגת בלילות, משא"כ כסוי הדם שנוהג גם בלילות.

דיני שחיטה שאינה ראויה

לעיל (פ"א) נתבאר שלרבי שמעון שחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה ואין בה איסור אותו ואת בנו, ולהלן יבואר מה הדין בשחיטה שאינה ראויה במצות כסוי הדם ובדינים נוספים.

פ"ה. כסוי הדם בשחיטה שאינה ראויה - השוחט ונמצאת טריפה, או ששחט לעי"ז, או ששחט קדשים בחוץ או חולין בפנים, או חיה ועוף הנסקלים כגון שנרבעו ונגמרו דינם ושחטם, ר"מ מחייב, וחכמים פוטרים דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה, ואע"ג דבכיסוי כתיב שפיכה, "אשר יאכל" כתיב. טעמא דר"מ דיליף שחיטה שחיטה משחוטי חוץ, שכמו ששם שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, ה"ה בכסוי הדם שמה שחיטה. ור"ש (שרבי מסכים עם דבריו ושנאו בלשון חכמים) לומד מ"אשר יאכל" דבעינן שחיטה ראויה, ור"מ ממעט מזה עוף טמא, ולר"ש כמו שבעוף טמא פטור מלכסות מפני שאינו ראוי לאכילה, ה"ה בכל שחיטה שאינה ראויה.

וכן מצינו לגבי איסור **אותו ואת בנו** שרבי הסכים עם דברי ר"מ שאוסר גם בשחיטה שאינה ראויה, ושנאו בלשון חכמים. דר"מ למד שחיטה שחיטה משחוטי חוץ ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה דכתיב "דם שפך". ור"ש לומד מ"וטבוח טבח והכן" דבעינן שחיטה ראויה דכתיב התם "כי איתי יאכלו", ור"מ סובר שאין ללמוד שחיטה מטביחה, דאף שלומדים בנגעי בתים "ושב הכהן" מ"ובא הכהן", מ"מ היכא דאיכא דדמי ליה לומדים מדדמי ליה. ור"ש לא לומד משחוטי חוץ, דאין דנים חולין מקדשים, ור"מ ענה שאותו ואת בנו נוהג גם בקדשים.

פ"ה: השוחט את הטריפה ומצא בה בן ט' חי שאינו ירך אמו כ"כ, (כיון שיש לו חיות לעצמו, אבל כן ט' מת או בן חי הוא ירך אמו. תוד"ה אימא), אף לר"מ ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, אינו ניתר בשחיטת אמו, (ואמנם ר"מ עצמו מצריך שחיטה בכל בן פקועה, אולם זה נ"מ לרבי שסובר ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה כר"מ (ואף שבכסוי הדם רבי סובר כר"ש, בשאר דברים או סובר כר"מ, כדמצינו דסתם כר"מ לענין תשלומי ד' וה'. תוד"ה אימא), ושבן פקועה שחיטת אמו מטהרתו כרבנן).

שחיטה שאינה ראויה מטהרת מידי נבילה דכתיב "מן הבהמה" מקצת בהמות מטמאות ומקצת בהמות אינם מטמאות.

השוחט חולין בעזרה, והיא טריפה כגון שנחתכו רגליה טריפות הניכר, או שנמצאת טריפה בבני מעיים, ר"ש מתירים בהנאה דשחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה ואין זה חולין שנשחטו בעזרה, דזביחה כתיב בהו, ומ"מ שחיטה זו מטהרת מידי נבילה, (ור"ש סובר שחולין שנשחטו בעזרה אסורים מן התורה, כדמצינו שלר"ש בהמה או חיה שנשחטו בעזרה ישרפו, וחיה זו גזירה אטו בהמה, ואי בהמה אינה דאורייתא א"כ הוי גזירה לגזירה). וחכמים אוסרים בהנאה.

השוחט ונתנבלה בידו או הנוחר או המעקר, פטור מכסוי הדם.

רבי חייא נפלה תולעת לפשתנו, ואמר לו רבי שיקח עוף וישחוט אותו על המים ועי"ז תצא התולעת. הגמ' אומרת שלרב דימי לא אמר לו שישחוט, שהרי השוחט והוא צריך לדם חייב לכסות ולא יעשה ממנו צרכיו, כ"יצד יעשה כדי להפטר מן הכסוי, נוחר -חונק או עוקר את הסימנים. אלא י"א שאמר לו שיטריפו ואח"כ ייחוט שזה שחיטה שאינה ראויה, (וכ"ש שיכול לנחור, דלא אמרינן נחירתו זו היא שחיטתו, שהרי משה נצטוה על הושט והקנה ועל רוב סימן בעוף ורוב שניים בבהמה, דכתיב "כאשר צויתיתך" ולא מצינו בתורה שציווהו, וקמ"ל ששחיטת טריפה פטורה

מכסוי). וי"א שאמרו לו צא נחור, (וכ"ש שיכול להטריפו, שהרי רבי סובר שטריפה פטורה מכסוי הדם, וקמ"ל שיש שחיטה לעוף מן התורה).

פ"ו הגמ' מבארת שאף שבדורות האחרונים התחילו בני ארץ ישראל ללקות בינם ופשתנם, מפני שנתקלקלו הדורות, וכשעלו בני הגולה (בני בבל שהיו חסידים, ואין הכונה לאנשי כנסת הגדולה) פסקו הזיקין, והזוועות –רעידת הארץ, והרוחות זעף, והרעמים, ולא החמיץ ינם, ולא לקה פשתנם, ונתנו עיניהם ברבי חייא ובניו שזה בזכותם, מ"מ נפלה תולעת לפשתנו של רבי חייא, כדאמר רב בכל יום בת קול יוצאת ואומרת כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת ומתפרנס בצער ובצמצום.

עוד בדיני כסוי הדם

חרש שוטה וקטן ששחטו ואחרים רואים אותם ששחיתם כשרה, חייב לכסות, דאם מי ששחט לא כיסה, הוראה חייב לכסות, אבל אם לא ראו אותם פטור מלכסות, ולחכמים חייב לכסות דבספק אזלינן לחומרא.

ולענין אותו ואת בנו, אם ראו את שחיטתם אסור לשחוט אחריהם, ואם לא ראו, ר"מ מתיר לשחוט אחריהם, דס"ל שהאוכל משחיטת חש"ו חייב מלקות משום נבילה, דרוב מעשיהם מקולקלים, ואף דר"מ חייש למיעוטא מ"מ לוקה משום נבילה ומותר לשחוט אחריהם, דכיון שיש כאן חזקת איסור הוי כמו מיעוטא דמיעוטא דלא חייש לו ר"מ. (אמנם אם רק מיעוט מעשיהם היה מקולקל, אף שר"מ חייש למיעוטא, ואמרינן נמי סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע ליה רובא, וכמו בתינוק שנמצא עם בצק בצד העיסה שאנו רואים שנגע בה, שלר"מ רוב תינוקות מטפחים באשפה ששרצים מצויים שם, רש"י. ר"ת (תוד"ה רוב) מפרש דרוב תינוקות מטפחים בעיסה, אבל תינוק ודאי טמא. דסתם תינוקות ודאי טמאים כדאמרינן בתוספתא מפני שנשים נדות מגפפות ומנשקות אותם, ור"מ מטהר משום דאית לן למתיל באדם טהור שבא לשם וגטל מן העיסה ונתן לו כדי שלא יטמא את העיסה, ורבנן מטמאים אע"פ שלא נמצא בצק בידו, דדרך התינוק לטפח בעיסה, ואפילו אין בצק בידו, ונקט בצק בידו לרבותא דר"מ דאפילו הכי תולין באדם טהור), ומצרפים מיעוט תינוקות שאין מטפחים לחזקת טהרה של העיסה ואיתרע ליה רובא, אבל בלא סמוך מיעוטא לחזקה, אף דכיון דחייש למיעוטא הוי ספק, וספק לילפין מסוטה לטהר בדבר שיש בו דעת לישאל, לא חייש ר"מ למיעוטא אלא מדרבנן להחמיר, ורק עם החזקה ר"מ חושש מדאורייתא, אי נמי בלא חזקה נמי טהור, ולא נקט סמוך מיעוטא לחזקה אלא לומר שהחזקה לא מצטרפת לרוב שאז זה מיעוטא דמיעוטא. תוד"ה סמוך. (וחכמים מטמאים מפני שדרכו של תינוק לטפח), מ"מ לא אמרינן הכי אלא לטהר, ולא להתיר, דלטהר גמרינן מסוטה שדבר שאין בו דעת לישאל טהור אפילו ברשות היחיד אף דליכא חזקה. תוס' שם). וחכמים אוסרים שמה שחטו יפה והויא לה שחיטה מעלייתא, אולם גם לדבריהם אינו לוקה דהתראת ספק היא. (וכתבו התוס' ד"ה מאי) שאם רוב מעשיהם מתוקנים הוי ודאי כשר, דלרבנן רובא וחזקה רובא עדיף, ואם רוב מעשיהם מקולקלים (ואפילו פלגא ופלגא) היה ודאי נבילה משום חזקת איסור, וצ"ל שזה ספק אם רוב מעשיהם מתוקנים או מקולקלים). ורבי הורה בתחילה כדברי חכמים, ולבסוף הורה כדברי ר"מ.

פ"ו: כסוי אחד מועיל למאה חיות או למאה עופות, ד"חיה" ו"עוף" משמע בין מרובה בין מועט.

כסוי אחד לחיה ועוף-

לחכמים כסוי אחד מועיל לחיה ועוף, ולרבי יהודה שחט חיה יכסנה, ואח"כ ישחוט את העוף, דכתיב 'חיה או עוף' -הפסיק זה מזה להטעין כסוי לכל אחד ואחד, ואמרו לו חכמים ש"או" מביעי לחלק דלא נימא שאינו חייב כסוי אא"כ שחט שניהם, ורבי יהודה ענה להם שמ"דמו" לומדים לחלק, וענו לו חכמים ש"דמו" טובא משמע, דכתיב 'כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא'.

ומודה רבי יהודה לענין ברכה, שאם שחט חיה וכסה את דמה ואח"כ שחט עוף, אינו מברך אלא ברכה אחת. (ואם סח בין השחיטות מענין השחיטה אינו הפסק, ואם סח שלא מענין השחיטה יש להסתפק אם צריך לחזור ולברך כמו גבי תפילין, וא"כ יהיה אסור לדבר בין שחיטה לשחיטה, גדורם ברכה דאינה צריכה, וגם יצטרך לכסות מה שכבר שחט לפני שימשיך לשחוט, או שא"צ לחזור ולברך כמו באמצע סעודה שיכול לדבר וא"צ לחזור ולברך. תוד"ה ומכסי), ואף שהאומר 'הב ליברין' נאסר עליו לשתות יין ללא ברכה לפניו, מפני שגילה דעתו שגמר סעודתו, (אבל א"צ לברך ברכת המזון, וכן שמש המברך על כל פרוסה א"צ לברך ברכת המזון. תוד"ה אסור), שאני התם שא"א לשתות ולברך ביחד, (מכאן למד הר"ר יום טוב שאם עמד מואכילתו והתפלל, כשחזור ובא לאכול צריך לברך ברכת המזון וליטול ידיו ולברך המוציא, דא"א לאכול להתפלל יחד. והתוס' (ו"ה משה) דוחים דשאני הכא דהב ונברין הוי גמור דבר והוי הפסק, אבל תפילה אינה סיום הסעודה, דאטו אם בירך בסעודה על הרעמים או אפילו הגפן יצטרך ליטול ידיו ולברך המוציא משום דא"א לברך ולאכול יחד), אבל כאן שיכול לשחוט ביד אחת ולכסות ביד השנייה, א"צ לחזור ולברך.

פ"ז: כסוי הדם מוטל על השוחט, דכתיב "ושפך וכסה" מי ששפך יכסה. שפך ולא כסה וראהו אחר, חייב לכסות, דכתיב "ואומר לבני ישראל". ומועשה באחד ששחט וקדם חבירו וכסה וחייבו רבן גמליאל ליתן לו עשרה זהובים, משום שכר הברכה. ולפי חשבון זה מי שחטפו לו את ברכת המזון חייבים לו מ' זהובים, (וכדמצינו שהיה מין שטען לרבי דהא דכתיב "יוצר הרים ובורא רוח" זה מראה שזה לא אותו בורא, וענה לו רבי שסוף הפסוק הוא "ד' צבקות שמו" וביקש אותו מין ג' ימים, ורבי צם באותם ימים, ואח"כ בא מין אחר ואמר לו שאותו מין לא מצא תשובה ונפל מן הגג ומת, ואמר לו רבי שיסעוד אצלו, ואח"כ שאלו אם ישתה כוס של ברכה או יטול שכרה שהוא מ' זהובים, (ולא אמר שיתן נ' זהובים משום ברכת הגפן על כוס של ברכה, דס"ל כמ"ד שאין מברכים עליה אלא על הכוס הראשונה. תוד"ה או), ואותה משפחה עדיין קיימות ברוימי, ונקראת בר לויאנוס). וכתבו התוס' (ד"ה וחייבו) שלא היה יכול לפטור עצמו במה שהיה נותן לו עוף אחר לשחוט, דזו מצוה אחרת ומצוה ראשונה הלכה לה, אמנם לא דינינן השתא לחייב עשרה זהובים, דבמילתא דלית בה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו, ואחד שעמד במקום חבירו לקרוא בתורה פטור בלאו האי טעמא, ואפילו תפס מפקינן מיניה, משום דכולם חייבים בקריאת התורה, ואפילו עמד במקום כהן פטור, דהא דדרשינן "קדשתה" לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון אסמכתא היא.

צריך לכסות במה ששחט –ביד, דכתיב "ושפך וכסה" במה ששחט יכסה, ולא יכסה ברגל שלא יהיו מצוות בזויות עליו.

כסה ונתגלה פטור מלכסות, ואף שבהשבת אבידה "השב" – אפילו מאה פעמים משמע (ו"תשיבם" אתא לדרשה אחרתא), שאני הכא דכתיב מיעוטא - "וכסהו" כסוי זה ותו לא.

כסהו הרוח, אם לא חזר ונתגלה פטור מלכסות כיון שזה מכוסה ועומד, אבל אם חזר ונתגלה חייב לכסות, דאין דיחוי אצל מצוות אלא רק בקרבן שנפסל.

השוחט ונבלע הדם בקרקע חייב לכסות, כיון שרישומו ניכר.

דם שנתערב-

פ"ז: לענין כסוי הדם ולענין קרבן לזריקת הדם, אם נפלו מים לתוך הדם, דינו כדם אם יש בו מראה דם -אדמומית. ואם נתערב ביין שהוא אדום ואין מראה הדם ניכר בו, רואים את היין כאילו הוא מים ואם היה הדם ניכר במים כשעיור זה חשיב דם. ואם נתערב בדם בהמה או בדם חיה (לגבי כסוי הדם דם בהמה אינו בר כסוי ומיירי שרובו של בהמה, ודם חיה היינו דם הקזה, ולענין קרבן מיירי בדם בהמה או חיה שהם חלוקין). לת"ק רואים אותם כאילו הם מים, ולרבי יהודה אין דם מבטל דם דמין במינו לא בטיל. (וכיון שאם דיהה ממראהו בטל כמו גבי טבילה במקוה בזבחים (ע"ה), ממילא כשמוערב דם הפר ודם השעיר אף שאילו דם הפר היה מים היה ניכר דם השעיר מ"מ היה בטל משום שדידה מראהו, ולכן כיון שאין בטלים זה בזה לומדים מזה רבנן שעולין אין מבטלין זה את זה, ורבי יהודה לומד שמין במינו לא בטל. תוד"ה רואין). ואמור רבי יוחנן שאם נפל דם לתוך המים, לענין קרבן קמא קמא בטיל. (ואף דבכמה מקומות אמרינן 'חוזר וניעור', הכא לא אמרינן הכי משום 'ד'חיו', ולגבי דם תבוסה לא אמרינן חוזר וניעור מפני שזה דרבנן, ובמערה יין נסך מחבית לבור אמרינן קמא קמא בטיל רק עד שיהיה בזה שיעור ונותן טעם שאז חוזר וניעור, ואם נפיש עמומדיה טפי מחבית אף כשאין בו נותן טעם לא אמרינן קמא קמא בטיל והכל אסור. תוס' שם). ואמור רב פפא שלענין כסוי הדם אינו בטל שאף שבתחילה הוא בטל, כשנהפך מראה המים למראה דם חוזר הדם הבטל וניעור וחשיב דם, דאין דיחוי אצל מצוות.

ולענין הכשר לקבלת טומאה, באופן הרגיל אין בזה נ"מ, מפני שגם דם וגם מים מכשירים, ואם נתערב הדם במים שאינם מכשירים, כגון שנתערב מאיליו במי גשמים שאינם מכשירים אלא היכא דאחשביניהו לירד על הפירות, (או במי פירות שאינם מכשירים. תוד"ה שנתמדו), אם יש בו מראה דם הוא מכשיר לקבלת טומאה, (אבל אם עירב דם במי גשמים, גם המי גשמים מכשירים, כיון דאחשביניהו). ורב אמר מנהרביל מבאר דמיירי ב'צללתא דדמא' (-מים שהם מיהם עצמו כששהוא נקרש יש סביביתו צלול כמים), שאם יש בו מראה דם הוא מכשיר, והאוכל כזית דם גמור ענוש כרת, ואם יש ממנו רביעית מדם המת מטמא באהל, אבל שאר משקין היוצאים מן המת כגון דמעות עינו וחלב אשה, טהורים, (ומה שאינם טמאים מדאורייתא במגע ע"י שנגעו במת כשיצאו ממנו, דרשין בנדה דחשיבי משקין, צ"ל שיצאו בשפופרת ולא נגעו, ולכן מבואר בנדה דמטמא רק ברביעית, ואם היה דאורייתא היה מטמא בכל שהוא. אי נמי מיירי אף אם נגעו במת, דאינם משקה אלא במוט, וקראי נדה אסמכתא בעלמא, ומה שמשמע בכריתות וחגיגה שרוק וחלב אשה מטמאים בכל שהוא, היינו בתרומה וקדשים, דרק בחולין בעינן רביעית. תוד"ה כל), דאף שבשרץ (כגון מימי רגליו של שרץ הנמצאים בשלפוחית שלו) וזב דין המשקין היוצאים מהם כדין המשקין שנגעו בהם, שנעשים ראשון לטומאה דאילו שני מטמא משקה להיות תחילה לטמא שני והשני שלישי, (חוץ מהמשקה שהוא אב הטומאה זוזב ורוקו ומי רגליו של זב ושכתב זרעו של כל אדם שהם אב הטומאה לטמא אדם וכלים, ובטבול יום משקה

היוצא ממנו אינו מטמא, שהרי גם משקה שנגע בו אינו מטמא), שאני זב דכיון דלא בדילי אינשי מיניה כיון שהוא חי ועוד שאינו ניכר גזרו ביה רבנן, אבל מת דבדילי אינשי מיניה לא גזרו ביה רבנן.

וכתבו התוס' (ד"ה משקה) שמשקה דטבול יום אינו מטמא אלא פוסל, ולא מיירי במשקה חלול או מעשר שני שטבול יום מותר בהם, וגם בחולין שנגעו על טהרת הקודש למשנה אחרונה בנדה ע"א: הוו כחולין גמורים, וגם לא מיירי במשקה קדשים, דמבואר שם בנדה דטבול יום תחילה לקודש ומשקין שנגע בהם הם שני ומטמאים שלישי לעשות רביעי, אלא מיירי במשקין תרומה שהם נעשים שלישי ופוסלים קודש ולא מטמאים. והא דאשכחן בפסחים ששמן תרומה נפסל מטבול יום ומשמע שאין פוסל קודש, היינו מדאורייתא, אי נמי הכונה שם שלמינו והיינו לתרומה הוא פסול, דאינו פוסל תרומה, אי נמי נחלקו במעילה ה: אם טבול יום תחילה לקודש או שהוא רק פוסל קודש, וכן סובר רבי עקיבא שהוא רק פוסל קודש.

פ"ח: דם הניתן מחוץ לגומא, ודם שנשאר על הסכין או על האגפיים (-כותלי בית השחיטה), לת"ק צריך לכסותו, דכתיב "וכסהו" מלמד שחייב לכסות את כל דמו, ד"דמו" היינו כל דמו. ולרבי יהודה אם יש שם דם אחר א"צ לכסותו, ד"דמו" ואפי' מקצת דמו. ולרשב"ג אם כסה את דם הנפש פטור מלכסות, ד"דמו" היינו המיוחד.

עוד כתבו התוס' (ד"ה רבנן) שהגמרא נקטה שרבי יהודה חולק על ת"ק אף דקיימא לן ש'אימית' דר"י בא לפרש, הכונה לת"ק דרשב"ג, א נמי אתיא כרבי ירמיה (גיטין ז:): שאימית דר"י בא לחלוק, ואף לרמי בר חמא שבמשנה בא לפרש ובברייתא בא לחלוק, הכא גילה בברייתא שגם במשנה בא לחלוק, ור"ת פוסק כהסוברים שבמשנה תמיד בא לפרש וממילא הלכה כר"י דמתני' אתיא כותיה.

כתבו התוס' (ד"ה ורבי יהודה) דבבכורות (ג.) סברתם הפוכה, דרבנן סברי בכור אפילו מקצת בכור, וכל עד דאיכא כוליה, ורבי יהודה סבר בכור כוליה בכור, כל דאפילו כל דהו, ואין לדמות הדרשות אלא מה שה"ש מדמה, ומצינו עוד דרשות כהאי גוונא (שה ומקצת ש, חמש וחצי חמש, חמשה בקר וחמשה חצאי בקר, ועוד, ואין לדמותם). ור"ת תירץ דו' ד"דמו" משנה משמעות דם, ולכן לר"י משמע כוליה דם ולרבנן מקצת דם, ולטעמייהו דהתם, והתוס' מקשים שהו' נצרך לחלק, ועוד דבבכורות קיימא לן כחכמים והא פסק ר"ת כר"י. ועוד י"ל דזווקא בבכורות משמע ליה לר"י בכור כוליה בכור, דסתמא דקרא מיירי בסתם בהמות שכל בהמהו של ישראל, א"נ משום דכתיב "כל בכור בישראל" דמשמע כוליה דישראל.

מה ראוי לכסוי הדם-

לא יכפה כלי על הדם ולא יכסהו באבנים, דכתיב "בעפר".

זבל הדק, או חול הדק (והיינו שאין היוצר צריך לכתשו, וי"א אף בנפרץ ביד), או סיד, או חרסית (-שחיטת חרסים. רש"י. ולתוס' ד"ה חרסית) אין הכונה לא לשחיטת חרסים, ולא למה שפרש"י במרובה שהכונה ללבנה כתושה), או לבניה או מגופה שעל פי חבית שכתשם, ושחיקת אבנים ושחיקת חרסית, ונעורת פשתן דקה, ונסורת של חרשים דקה, מכסים בהם, דכתיב "וכסהו" ואח"כ כתיב בעפר, דמשמע "וכסהו" - בפני עצמו. אבל זבל הגס, או חול הגס (והיינו שהיוצר צריך לכתשו, וי"א אף בנפרץ ביד), או לבניה או מגופה שלא כתשם, ושחיקת כלי מתכות, וקמח, וסובין שהנפה קולטת, ומורסן (-קליפה היוצאת כשכותשים במכתשת), אין מכסים בהם, דכתיב "בעפר", למעט אלו שאינם מין עפר, דמאחר שריבה הכתוב ומיעט, עדיף לרבות את אלו שהם מין עפר ומגדלים צמחים, ולמעט את אלו שאינם מין עפר. (והא דמבואר במרובה שאין הנאה מחרסית, הכונה שלמרות שזה מגדל צמחים אין מהם הנאה, דאינו מוציא ביד נפילה. (תוד"ה כל). ושחיקת כלי מתכות דמבואר הכא שאינה מגדלת צמחים, היינו לבדה, אבל היא מועילה לזבל כמבואר בע"י, א"נ ע"י שריפה זה מגדל צמחים. תוד"ה שחיקת). ואין דנים כאן כלל (וכסהו) ופרט (בעפר) שאין בכלל אלא מה שבפרט אע"פ שמגדל צמחים, כיון שכלל הצריך לפרט ללמוד את הכלל מן הפרט אין דנים אותו בכלל ופרט, ואי הוי כתיב "וכסהו" הוה משמע שיכפה עליו את הכל, קמ"ל "עפר" שאין כסוי אלא בדבר המשתער ונבלע בו כגון עפר וכיוצא בו, ובנהאי גוונא לא אתר פרטא אלא לפרוש' כללא שאין הכונה שיכסה בדבר שלם, ולא למעוטי לגמרי. רש"י. ור"ת (תודה כלל) מפרש דחשיב צריך לפרט משום דילפינן מ'בפעיר' שצריך שיתן עפר למטה, ובבכורות גבי 'קדש לי כל בכור פטור רחם', לרש"י חשיב כלל הצריך לפרט, משום דבכור משמע כמה מיני בכורות (לזכרים או לרחמים או לכל החלולות, וגם לאב"י שבכור לדבר אחד לא הוי בכור, וכ"מ משמע גם אם הבכור יוצא דופן ואינו בכור לרחמים). ולר"ת לא בא לפרש כלל הצריך לפרט, אלא פרט הצריך לכלל.

לרשב"ג כל שאינו מגדל צמחים אין מכסים בו.

פ"ח: רב נחמן בר רב חסדא אמר שאין מכסים אלא בדבר שזורעים בו ומצמיחן למעוטי ארץ מליחה. (וקמ"ל שאף שגדלים במדבר צמחים מאליהם, אין מכסים בו אלא כשזומח מה שזורעים בו, והא דמבואר בע"י שאסור לזבל במדבר באיסורי הנאה, ואמאי דופן ואינו בכור לרחמים). ולר"ת לא במדבר והיה מצמיח. תוד"ה אלא), וכן מצינו שאין מכסים בעפר המדבר, וההולך במדבר ישחוק דינר זהב ויכסה, דכתיב "ועפרות זהב לו", (ומהני כיון דאיקרי עפר אע"ג דאינו מגדל צמחים, ודבר המגדל צמחים מועיל אף שאינו נקרא עפר, ושחיקת כלי מתכות שאין מכסים בה היינו בכל שאר המכות חוץ מזהב. תוד"ה שוחק), ובספינה ישרוף טליתו ויכסה, דמצינו שאפר נקרא עפר דכתיב "מעפר שריפת החטאת", והיינו כב"ה, אבל לב"ש אפר פסול, דלא מיקרי עפר סתמא אלא עפר שריפה. והא דמבואר בבבצה (ב.) שמכסים באפר

לב"ש, היינו באפר כירה שבא מן העצים, שהוא מגדל צמחים, מש"אכ אפר פרה וטלית.
אי נמי 'אפר כירה מוכן הוא' לא מיירי לענין כסוי לב"ש, אלא זה דין בפני עצמו.
תוד"ה מצינו.

אפשר לכסות בשחור פחמים כתושים, ובכחול, ובמה שמנקרים מהריחיים (עפר). רש"י. ואינו שחיקת אבנים, דזה כבר שנינו שמכסים. תוד"ה ונקרת), וי"א אף בזרניך.

לימודים ממה שנאמר באברהם ומשה

בשכר שאמר אברהם אבינו "ואנכי עפר ואפר" זכו בניו לאפר פרה ועפר סוטה שיש להם בזה הנאה שמטהר מטומאה, ומשים שלום בין איש לאשתו ונקטה ונזרעה זרע, (אבל עפר כסוי הדם אינו אלא הכשר מצוה דבלא הכסוי הבשר מותר).

פ"ט. בזכות שאמר אברהם אבינו "אם מחוט ועד שרוך נעל" שלא רצה להנות מן הגזל זכו בניו לחוט של תכלת לציצית (ותכלת נשתנתה מכל מיני צבעונים מפני שתכלת דומה לים שהחלזון מן הים הוא עולה אחת לשבעים שנה ומראית דמו דומה לים, וים אנו רואים שהוא דומה לרקיע, ורקיע לאבן ספיר, ואבן ספיר לכסא הכבוד), ולרצועה של תפילין (דהא דכתיב "וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נראה עליך ויראו ממך" היינו תפילין שבראש).

קשה גזל שאכלוהו שאפי' צדיקים גמורים אין יכולים להחזירו.

הקב"ה חשק בישראל מכל העמים מפני שכשהוא משפיע להם גדולה הם ממעטים עצמם בענוה, אברהם אמר "אנוכי עפר ואפר", ומשה ואהרן אמרו "ונחנו מה", ודוד אמר "ואנוכי תולעת ולא איש", אבל עכו"ם אינם כך, נמרוד שהיה מלך בדור הפלגה ונקרא כך לפי שהמריד כל העולם במלכותו של הקב"ה, אמר "הבה נבנה לנו עיר", פרעה אמר "מי ד', סנחריב אמר "מי בכל אלהי הארצות וגו', נבוכדנצר אמר "אעלה על במתי עב", וחירם מלך צור אמר "מושב אלקים ישבתי בלב ימים" - שבנה לו שבעה רקיעים של נחושת ועלה וישב עליהם.

גדול מה שנאמר במשה ואהרן "ונחנו מה" ממה שנאמר באברהם "ואנוכי עפר ואפר".

אין העולם מתקיים אלא בזכות משה ואהרן שאמרו "ונחנו מה", וכתיב "תולה ארץ על בלימה". וי"א בשביל מי שבולם את עצמו בשעת מריבה, וי"א בשביל מי שמשים עצמו כמי שאינו.

מה אומנותו של האדם בעוה"ז, ישים עצמו כאילם, אבל לא יעשה כך בדברי תורה, ולא יגיס דעתו.

עפר עיר הנידחת כשר לכסוי הדם, והיינו עפר הקרקע, דכתיב "ואת כל שללה תקבוץ אל תוך רחובה ושרפת", מי שאינו מחוסר אלא קביצה ושריפה, למעט עפר הקרקע שמחוסר תלישה. (ומכאן נראה שגט שנכתב על קלף גדול ואח"כ תחתו פסול, דבעינן שלא יהא מחוסר אלא כתיבה ונתינה, וזה יותר חיבור מחיבור עפר לעיר הנדחת. תוד"ה יצא), אבל באפר י"א שאין מכסים כיוון שהוא אסור בהנאה, וי"א שמכסים דמצוות לאו להנות ניתנו. ואף ששופר של ע"ז לא יתקע בו ואם תקע לא יצא וכן לולב של ע"ז לא יטול אותו ואם נטלו לא יצא, שאני התם דכתותי מיכתת שיעוריה, דכל העומד לישוף כשרוף דמי, ובשופר בעינן כדי שיאחזנו בידו וייראה לכאן ולכאן, ושיעור הדס ועברה ג' טפחים ולולב ארבעה, אבל בכסוי הדם ככל שהוא כתות יותר הוא טוב יותר לכסוי ומשום הנאה ליכא דמצוות לא להנות ניתנו.

וכתבו התוס' (ד"ה והתניא) דמייירי בשופר ולולב של עבודת כוכבים של ישראל, שאין לה ביטול, אבל של עכו"ם שיש לה ביטול לא מיכתת שיעורה, ויצא ידי חובת שופר ולולב, (וכן בסנדל מוהי לחליצה), ואף שישארל קונה אותה בהגבהה, מיירי שהגביה ע"מ שלא לקנות, ומייירי בלולב ביו"ט שני [דלא בעינן "לכם"], ובחליצה א"צ שהיה המנוע שלו. וי"א מפרש דגם הכא מיירי בעבודת כוכבים של עכו"ם, אלא דמייירי קודם ביטול, ולאחר ביטול לכתחילה לא יטול ולא יתקע ולא יחלוץ, דמאיס לענין מצוה לפי שהיה עליה שם עבודת כוכבים, ואפי' את"ל דשירי לכסות בעפר עבודת כוכבים לכתחילה כמו בשל עיר הנדחת, דלענין כסוי לא חיישינן ממאי דמאיס,

גיד הנשה

איסור אכילת גיד הנשה

לאחר מאבקו של יעקב עם המלאך לפני פגישתו עם עשוי אחיו, כאשר ראה המלאך כי לא יכול לו, ויגע בכף ירכו, ותקע כך ירך יעקב בהאבקו עמו", ואומרת התורה "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה, כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה".

כף הירך הכונה לבשר העגול והתפוח הנמצא מסביב לעצם הירך (-הקולית), והוא נקרא כף מפני שהוא עגול ודומה לכף.

ישנם בירך שני גידים עיקריים: הגיד הפנימי והגיד החיצון, הגיד הפנימי הוא הגיד הארוך היוצא מהשדרה מאחורי עצם האליה ונמשך למטה לאורך הירך, והוא 'גיד הנשה' שנאסר מדאורייתא, והגיד החיצון נמשך לרוחב הירך והוא אסור מדרבנן, ונתקלו נתאים אם הגידים של שני הרגלים נאסרו, אך רק של רגל אחת.

בפרק זה יבוארו פרטי איסור גיד הנשה, כגון באלו בעלי חיים הוא נוגה (פ"ב:), מתי חל איסור גיד הנשה גם בקדשים למרות שיש עליהם איסור קדשים ואין אסור חל על איסור, והאם מעלים את הגיד הנשה של קדשים ע"ג המזבח (פ"ט: -צ'), באיזה רגל יש בירכה איסור גיד הנשה (צ: -א"), איסור גיד הנשה בעוף ובשליל, איזה חלק מהגיד נאסר ומה הדין בחלב הגיד (צ"ב), האם מותר לשלוח ירך עם גיד הנשה לעכו"ם או לישראל (צ"ד), האם צריך ליטול את כל הגיד או שמספיק לחותכו מלמעלה, חיוב מלקות על אכילת גיד הנשה (צ"ו), האם יש אסור גיד הנשה בבהמה טמאה או שאין איסור חל על איסור (ק:), כמה מלקות חייב האוכל גיד הנשה של בהמה אסורה (ק"א). ועוד מדיני גיד הנשה.

עוד נתבארו בפרק זה הלכות חשובות כגון איזה חלב אסור באכילה (צ"ב: -ג"), אלו ורידים (-חוטים) אסורים משום דם ואלו קרומים אסורים, ומה הדין בביצי זכר (-ג"), על אלו דברים השוחטים (-טבחים) נאמנים, (צ"ג:), איסור גניבת דעת (צ"ד), מתי מותר לקנות בשר מעכו"ם ואיסור בשר שמעלם מן העין ואיסור נידוש (צ"ה), דיני תערובת איסור והתר וכללי ביטול בשישים או בשיעורים אחרים (צ"ו: -ק), איסור אבר מן החי (ק"ב. – ק"ג).

פ"ט: באלו בעלי חיים נוגה איסור אכילת גיד הנשה- גיד הנשה נוגה בארץ ובחוצה לארץ, בפני הבית ושלא בפני הבית, בחולין ובקדשים (כדלהלן), בבהמה ובחיה, אבל אינו נוגה בעוף מפני שאין לו כף והיינו שאינה עגולה, שבבהמה הגיד נכרך בעיגול סביבות עצם הקולית העליונה, אבל בעוף זה ברוחב ואינו דומה לכף.

גיד הנשה של קדשים

באיזה אופן גיד הנשה נוגה בקדשים-

הגמרא שואלת מה החידוש שאיסור גיד הנשה נוגה בקדשים, וכי משום שהקדיש את הבהמה פקע ממנה איסור גיד הנשה. ואף שגם שאר דיני המשנה פשוטים, צריך שאחד נכתב לצורך והשאר נכתבו אגב אותו דין. תוד"ה גיד.

אין לפרש דאיירי שהקדיש בהמה חיה, וס"ל לתנא שיש בגיד בנותן טעם בבשר, וממילא בגיד הנשה של קדשים לוקה שתיים, אחת משום גיד שאפילו עץ הוא התורה חייבה עליו, ואחת משום קדשים שיש בו טעם ונהנה מן הקדשים, וחל איסור קדשים על איסור גיד, (דאף שאיסור גיד לא חל על איסור טומאה, איסור מוקדשים דחמיר שיש בו כרת אם אכלם בטומאה חל יותר על איסור גיד. תוד"ה ואתי). דא"כ הול"ל שקדשים נוהגים בגיד הנשה. ואין לומר שהתנא סובר שאין בגידים בנותן טעם, ואין איסור קדשים בגיד הנשה, דהא איתא במתני' לקמן שירך שנתבשלה עם הגיד ונתן בה טעם (וסתם נותן טעם שיעור חכמים בשישים), אסורה, ואין לומר שהאיסור הוא משום שמנו של גיד, אבל בגידין אין בהן בנותן טעם, דלהר' מאיר אין לאסור מחמת שומן הגיד כיוון שהגיד עצמו אינו אוסר, ור"ת מפרש דשמנו של גיד לא נקרא גיד בסתמא, וקשה על דבריו מלקמן צ"א. תוד"ה אם).

וכן אין לבאר דאיירי בולדות קדשים, וסובר התנא שאיסור גיד הנשה נוגה בשליל בן תשעה חי הנמצא בבהמה, ושהקדושה חלה במעי האם, וממילא אין האיסורים חלים יחד ביצירת העובר, (אמנם אם נשחטה אסור סובר ר"מ שהגיד של השליל בן ח' הותר בשחיטת האם, אבל כל זמן שלא נשחטה יש איסור בגיד. ואיסור חלב ליכא עד שיהיה בן ט', דכתיב "כל חלב שור וכשב" ובן ח' לא מיקרי שור וכשב, אבל איסור גיד יש בו. אי נמי באמת ניתן להקשות שאיסור גיד לא חל עד שיהא בן תשעה, וניחא למיפרך ממתני' בניזיר דמבואר להדיא ששני האיסורים לא חלים יחד. תוד"ה בולדות), שהרי אין האיסורים חלים יחד, וכמו שמצינו שנפל שכולו קיים שלא נקשרו אבריו בגידים שהרי כל אבריו נוצרים ועדיין אין עליו כזית בשר, מטמא, והנזיר שנטמא לאחר שמנה מקצת ימי נזירותו סותר כל מה שמנה ומגולח על טומאה זו (כמו על כזית מן המת, אבל לא על שאר טומאות כנבילה ושרץ, דכתיב "וכי ימות מות עליו"), ויחזר ומונה ימי נזירותו מתחילה, ומבואר שאיסור גיד הנשה חל אחרי איסור קדשים ד'יצירת העובר היא לפני יצירת הגידים, (דמתחילה הכל בשר, ואח"כ הבשר מתקשה ומתלבן ונעשה גיד. ובמקא' פירש רש"י דמתחילה כשהגיד נוצר אינו על הכף, והאיסור חל רק כשהוא מתקשה על הכף. תוד"ה אלמא). ואין לומר שאיסור גיד הנשה חל אף אחרי שכבר חל איסור קדשים, מפני שהוא חמור שהוא אסור גם לבני נח, וכשיטת רבי יהודה, ונימא שאף שתנא דמתני' חולק על רבי יהודה במה שהוא אוסר ירך של ימין ושל שמאל, מ"מ לענין איסור גיד הנשה לבני נח סבר כוותיה. דלא אמר רבי יהודה שאיסור גיד הנשה חל על איסור אחר, אלא לענין בהמה טמאה שזה איסור לאו, ולא לענין קדשים שזה איסור כרת אם אכלם בטומאה או פיגול וותר. וכתבו התוס' (ד"ה קדשים) דמשמע דרצה לומר שאפילו בשלמים ולאחר זריקה דשרי אף לזרים לא חייל כלל איסור גיד ושרי באכילה, ואף שבאותו זמן אין איסור קדשים, וכבר יכול לחול איסור גיד, כיון דמחיים לא חייל איסור גיד, כיון דאיכא איסור מוקדשין דיכול לבא לידי כרת על ידי פיגול וותר וטמא, תו לא חייל איסור גיד לאחר שחיטה וזריקה, דאיסור גיד בעינן שיחול מחיים דומיא דיעקב שנשה לו גידו מחיים. והקשו התוס' דנימא דמיזגו שנוסף איסור גיד לבני נח הוא נאסר גם לישראל. ותירצו דהא גיד נאסר לבני נח היינו דווקא לבני יעקב קודם מתן תורה, דאיקרו בני נח, ואפילו אם נאסר מתחילה לכל אומות העולם, הא מבואר בסנהדרין (נ"ט) שכל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסניי לישראל נאמרה ולא לבני נח, וא"כ לאחר מתן תורה אין האיסור אלא לישראל.

צ. ולכן הגמ' אומרת דאיירי בבכור שקדושתו חלה ביציאתו, וא"כ ממה נפשך, אם חל איסור גיד הנשה ברחם א"כ הוא קודם, ואם הוא חל בלידה,

שני האיסורים חלים יחד. וכתבו התוס' (ד"ה הכא) דמק"ל דאיסור קדשים החמור לא מבטל את האיסור גיד מלחול עימו. ורבי יוחנן סובר שאיסורי גיד וחלב חלים רק כשיוצא לאויר העולם.

או דמיירי בכל קדשים, ואשמועינן האי תנא שקדושתם חלה בלידה ולא במעי אמן, וממילא איסור גיד קודם לפי שהוא נוגה בשליל והוא קודם, ותו לא פקע.

האוכל גיד הנשה של קדשים הנאכלים (-חטאת אשם ושלמים) לוקה.

העלאת גיד הנשה ע"ג המזבח-

ללישנא קמא דרב פפא מותר להעלות גיד הנשה של קדשים שאינם נאכלים (-עולה) על גבי המזבח, וללישנא בתרא אסור להעלותו בפני עצמו, אבל כשהוא בירך א"צ להוציאו.

לרב נחמן בר יצחק יש מחלוקת אם מותר להעלותו כשהוא בירך, דאיתא בברייתא דהנה כתיב "והקטיר הכהן את **הכל** המזבחה" ומשמע שגם העצמות והגידים והקרניים והטלפיים בכלל ההקטרה, ומאידך כתיב "ועשית עולותיך הבשר והדם" ולא גידים, ולומדים מזה שאם הם מחוברים לבשר יעלו ואם פרשו אפי' בראשו של מזבח ירדו, וכדעת רבי. אבל לרבנן אפי' בפרשו יש להקטירם (דמחוברים לא איצטריך קרא, כדמצינו בראש העולה שצריך להקריבו שלם אף שיש בו הרבה עצמות), אלא שאם נפלו גידים ועצמות אין מחזירים אותם, אבל בשר שנפל מחזירים אותו, ולדבריהם גיד הנשה אין מעלין אותו למזבח, דכתיב "ממשקה ישראל" - מן המותר לישראל, וחלב ודם אע"פ שאסורים לישראל מעלים אותם למזבח מפני שמצותן בכך - שיהחלב והדם זה עיקר הקרבן.

צ. גיד הנשה של עולה מעלהו עם הירך כמות שהיא שלימה למזבח, כדי שלא יביא בעל מום דכתיב "הקריבהו נא לפחתך", ולמעלה חולצו מן הירך ומשליכו לתפוח (-ערימת אפר שבאמצע המזבח שלשם היו גורפים תמיד את האפר, וכשהוא רבה מוציאים אותו לחוץ), דבעינן "ממשקה ישראל" מן המותר לישראל. וכן איתא בברייתא שגיד הנשה של עולה חולצו לתפוח. ולרב חסדא מעלהו ומקטירו, דלא כתיב "על כן לא יאכל המזבח".

גיד הנשה של שלמים שהירך נאכל, זורקו לאמה וא"צ לשורפו משום נותר, דלא נאמרה שריפה אלא בדבר הראוי לאכילה, דכתיב "יאכל והותרו ישרף". וכתב רש"י שגראה לגרוס חטאת ואשם, דהם נאכלים בעזרה, אבל ירך של שלמים למה חותכו בעזרה והרי הוא נאכל בכל העיר. אי נמי משום חזה ושוק של כהנים שהם נאכלים בעזרה ורוב אכילתם ודירתם ושיתנם בעזרה. (אי נמי בשלמים של כהנים, שהיו רגלים לאכול כל קדשיהם בעזרה. תוד"ה של).

תפוח היה באמצע המזבח, ופעמים היה עליו ג' מאות כור, ואמר רבא שהוא **לשון גוזמא** דמעולם לא הגיע לשלש מאות כור, כמו מה שכתוב שהיו משיקים את התמיד כשבאים לשוחטו כדי שיהיה נח להפשיטו בכוס של זהב שאין זה בדווקא, ולשמואל זה בדווקא, דאין עניות במקום עשירות. ואמר רבי אמי שהתורה והנביאים והחכמים דיברו **לשון הבאי** (-לשון הדיוט שאינו מדקדק בדבריו ומוציא בפיו דבר שאינו, ואין כוונתו לשקר אלא לא דק), חכמים כנ"ל, וכן הא דתנן שפעם אחת היו צריכים ג' מאות כהנים כדי לפנות את הגפן של זהב שהיתה בפתח ההיכל (שכל מי שהיה מתנדב גרגיר או אשכול היה תולה שם), וכן הא דתנן שהיו צריכים ג' מאות כהנים כדי להטביל את הפרוכת כשנטמאת, (שאף שהיא אסורה בהנאה היא מקבלת טומאה מפני שהיא אהל, שהיו מאהילים בה על הארון. תוד"ה שלש), דלא בעי כולי האי, (ועוביה טפח, ונארגת על ע"ב נימין, וכל נימה מכ"ד חוטים, אורכה ארבעים אמה כמנה פתח האולם, ורחבה עשרים אמה כרוחב פתח האולם, (ופרוסה נגדו לצניעות בעלמא, ונראה שגם פרוכת הדביז זו מידתה, רחבה עשרים אמה כרחבו של היכל, וגובה ארבעים אמה מן העליה ועד הרצפה), ונעשית מפ"ב ריבוא (חוטים). ל"א נערת העוסקות בה), ושתי פרוכות היו עושים בכל שנה), תורה הא דכתיב "ערים גדולות ובצורות בשמים", ונביאים דכתיב "ותבקע הארץ לקולם".

באיזה ירך יש איסור גיד הנשה

לתנא דמתני' איסור גיד הנשה נוגה בין בירך של ימין בין בירך של שמאל. ולרבי יהודה אינו נוגה אלא באחת, והדעת מכרעת דהיינו של ימין, והגמרא מוסתפקת אין שפיטא ליה דהיינו של ימין וכוונתו לדעת תורה, או שהוא מסתפק בזה וכוונתו לדעת נוטה, ומסקנת הגמרא (צ"א). דפשיטא ליה דהיינו של ימין, מדתנן אכל ב' גידים מב' ירכות מב' בהמות לוקה שמונים, ולרבי יהודה אינו לוקה אלא ארבעים, והיינו כשאין בכל אחד כזית, ולת"ק לוקה בגיד שלם אף פחות מכזית משום דהוי בריה.

העצמות והגידים והנותר ישרפו בט"ו ניסן ולא בט"ו, דקיימא לן אין שורפים קדשים ביום טוב, ומיירי בעצמות שיש בהם מח, מפני

ששימשו את המח שהוא כבשר, אבל מה שאינו ראוי לאכילה אינו טעון שריפה. הגמ' מבארת שגידיים הכונה לגיד הנשנה, (שהרי גידי בשר (-גידיים רכים המתפשטים בבשר) נאכלים בליל פסח, ואם נותרו הרי הם בכלל נותר, ואם הכונה לגידי צואר שהם קשים כעצמות ומשיירים אותם, אם אינם בשר יזרקם לאשפה), ואין מכאן ראייה שרבי יהודה מסתפק איזה גיד נאסר, ד"ל דאיירי לשיטת רבי יהודה שגיד הנשנה נוהג רק בגיד אחד, וב' הגידיים הוכרו (-לאו דווקא) ולבסוף נתערבו שלא יודעים מה ניטל מן הימין ומה מן השמאל, ולכן שורף את שניהם דאותו המותר באכילה היה הוא נותר. או דאיירי בשמנו של גיד, שהוא מותר מדאורייתא וישראל קדושים העושים סייג לתורה נהגו בו איסור, וכיון שהוא מותר מדאורייתא בעי שריפה. או דאיירי בגיד החיצון הסמוך לבשר, שלרב יהודה אין לוקים עליו שאינו על הכף אלא בתוך הכף, ורק על הפנימי והיינו הגיד הסמוך לעצם שהוא ארוך ונתון לאורכו של שופי כשפורעים את הירך, והוא מתפשט בכל הירך, ראש אחד מחובר לעצם האליה ומשם הוא מתפשט לאורך השופי עד מקום חיבור הקולית ועצם הירך ושם הוא סמוך לעצם, לוקים.

צ"א. האוכל כזית מכל גיד -משל ימין ומשל שמאל, לרבנן לוקה שמונים, ולרבי יהודה להצד דמספקא ליה איזה גיד אסור, הדין תלוי, שאם לרבי יהודה התראת ספק שמה התראה לוקה ארבעים, ואם אין שמה התראה אינו לוקה, (ונחלקו בזה תנאים דאיתא בברייתא שהמכה או מקלל שני אנשים שאחד מהם הוא אביו בספק בן ט' לראשון או בן ד' לאחרון, לרבי יהודה אם עשה זאת בבת אחת -בהכאה אחת, חייב דהתראת ודאי היא, אבל בזה אחר זה פטור משום דהוי התראת ספק, ולרבנן חייב. ומאידיך בברייתא אחרת מבואר שלרבי יהודה אין לוקין על נותר משום שניתקו הכתוב לעשה, ולא משום דהוי התראת ספק דכל נותר זו התראת ספק, דשמא קודם עלות השחר יאכלנו. ולרבי יעקב אין לוקים בנותר משום שזה לאו שאין בו מעשה), ואם פשיטא לרבי יהודה שהימני אסור לכו"ע לוקה ארבעים.

המקור של רבי יהודה לאסור רק גיד הנשנה של ימין-
לרבא רבי יהודה לומד מדכתיב "הירך" והיינו המיומנת שבירך, ורבנן לומדים מ"הירך" שהחיוב הוא על הגיד שאיסורו מתפשט בכל הירך והיינו הגיד הפנימי. ולרבי יהושע בן לוי רבי יהודה לומד מדכתיב "בהאבקו עימו" והיינו כאדם החובק את חבריו וידו מגיעה לכף ימינו של חבריו, ורבנן לומדים מזה שהם העלו אבק עד כסא הכבוד. ולרבי שמואל בר נחמני המלאך היה נדמה ליעקב כעכו"ם שהפוגשו בדרך צריך לטופלו לימינו. ולרבא בר עולא היה נדמה לו כתלמיד חכם וחלק לו יעקב כבוד כאילו הוא רבו ונעמד לשמאלו, והמהלך לימין רבו הרי זה בור. ולרבנן המלאך הגיע מאחוריו.

נקרא שמו גיד הנשנה לפי שנשה (-פֶּפֶץ) ממקומו ועלה.

"וטבוח טבח והכן" – שיפרע להם בית השחיטה ויטול גיד הנשנה בפניהם, וכמ"ד שגיד הנשנה נאסר גם לבני נח, והם שמרו מצוות אע"פ שלא ניתנה תורה, שמקובלים היו מאבותיהם. וכתבו התוס' (ד"ה כמאן) דאין לומר שהיו מקיימים אע"פ שלא נאסר לבני נח, כמו לגבי שחיטה דאמר פרע להם בית השחיטה, דמ"והכן" משמע דבלא הכי היה האסור. אי נמי פרע להם בית השחיטה היינו נחירה, כיון שנצטוו על הנחירה.

אין לתלמיד חכם לצאת יחידי בלילה, כדמצינו ביעקב וויאבק איש עמו עד עלות השחר", וכן כתיב "ויזרח לו השמש", ובבועז "הנה הוא זורה את גורן השעורים", ובאברהם "וישכם אברהם בבקר ויחבוש" וגו', (התוס' (ד"ה מהכא) לא גורסים ויחבוש, שהרי שם לא היה יחידי, ועוד דשלווי מצוה אינם ניזוקים, אלא הכונה ל"וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם", שהמתין מלהתפלל על סדום עד הבוקר, מפני שלא רצה שיהיה עמו אדם בזמן התפילה, ולא רצה לצאת יחידי בלילה. אי נמי לא היה שום אדם רשאי לראות בהפיכת סדום), וביוסף "לך נא ראה את שלום אחיך". וכתבו התוס' (ד"ה כמאן) שרק לת"ח אין לצאת יחידי בלילה, דהמזויקים מתקנאים בהם כדאמרינן ג' צריכין שימור מלך ות"ח וחתן, והא דאמרינן (פסחים ב.) לעולם יכנס אדם בכי טוב כו', דמשמע דהיינו בכל אדם, מיירי ברחוק מן העיר, מפני המכשולות והליסטים.

חלום יעקב, ומאבקו עם המלאך

ויותר יעקב לבדו- שנשאר בשביל פכים קטנים, מכאן לצדיקים שממונם חביב עליהם יותר מגופם, לפי שאין פושטים ידיהם בגזל.

צ"א: כשהגיע יעקב מבאר שבע לחרן אמר אפשר שעברתי על מקום שהתפללו בו אבותי (-ירושלים, והוא הר המוריה שהתפלל בו אברהם, והוא השדה שהתפלל בו יצחק דכתיב "לשוח בשדה") ולא התפללתי, מיד קפצה לו הדרך, ואמר הקב"ה צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה, מיד שקעה השמש קודם זמנה. ולקח כמה אבנים למראשותיו וכל אחת אמרה עלי יניח צדיק ראשו,

וכולם נתחברו יחד, דכתיב "ויקח מאבני המקום" וכתיב "ויקח את האבן". ולפי פשוטו י"ל שלקח אחת מאבני המקום. תוד"ה כתיב.

רחבו של הסולם שראה בחלום היה ח' אלפים פרסאות, שהרי עלו בו ב' מלאכים וירדו ב', וכל אחד הוא ב' אלפים פרסאות.

המלאכים היו עולים ומסתכלים בדיוקנו של מעלה (-פרצון דמות יעקב שבארבע החיות), ויורדים ומסתכלים בדיוקנו של מטה, (משמע שאלו שעלו הם שירדו, ולעיל משמע שאחרים ירדו. תוד"ה עולין), ורצו לפגוע בו מחמת קנאה, מיד "והנהג ד' ניצב עליו" לשומרו כאדם המניף את בנו במניפה להצילו מהשרב, (ואלמלא מקרא כתוב א"א לאומרו).

קיפל הקב"ה את כל ארץ ישראל והניחה תחת יעקב, כדי שתהא נוחה ליכבש לפני בניו כד' אמות.

המלאך ביקש מיעקב שישחררו בעלות השחר, אמר לו יעקב למה אתה מתיירא מן השחר, גנב אתה, או קוביוסטוס אתה (גונב נפשות. רש"י. ולתוס' (ד"ה קוביוסטוס) הכונה למשחק בקוביא, שדרך שהוא חייב לכמה בני אדם, ומתיירא מן השחר כדי להטמין עצמו). אמר לו מלאך אני, ומיום שנבראתי לא הגיע זמני לומר שירה עד עכשיו.

שירת המלאכים וישראל לקב"ה- ג' כתות של מלאכי השרת חדשות אומרות שירה בכל יום, אחת אומרת קדוש, והשניה אומרת קדוש קדוש, והשלישית אומרת קדוש קדוש קדוש ד' צבקות. וישראל חביבים לפני הקב"ה יותר ממלאכי השרת, שישראל אומרים שירה בכל פעם שירצו, ומלאכי השרת רק פעם ביום, וי"א פעם בשבוע, וי"א פעם בחודש, וי"א פעם בשנה, וי"א פעם בז' שנים, וי"א פעם ביובל, וי"א פעם אחת בלבד. ואין המלאכים אומרים שירה למעלה עד שישראל אומרים למטה. וישראל אומרים את השם אחרי ב' תיבות "שמע ישראל", והמלאכים אחרי ג' תיבות קדוש קדוש קדוש, (ומה שהם אומרים "ברוך כבוד ד' ממקומו" ששם מוזכר השם אחרי ב' תיבות זה נאמר ע"י האופנים, וי"א שאחר שכבר ניתנה להם הרשות להזכיר שם השם יכולים לומר שוב). וכתבו התוס' (ד"ה ברוך) ש"קדוש" אומרים השרפים, ומה שאנו אומרים 'והאופנים וחיות הקדש וכו' ברוך', חיות נמי אומרים ברוך, דעדיפי משרפים. ולפ"ו מבואר שחיות ושרפים אינם דבר אחד, ואי"כ הא דפרין (רהגה י"ג) דפסוק אחד אומר "שש כנפים לאחד" ופסוק אחד אומר "ארבע כנפים לאחד", י"ל דמסתבר ליה שאין משונים בכנפיהם, וכן מצינו (וימא ע"ב): לגבי הארונות, ובב"ב (ט"ז) לגבי כרובים של משה ושל שלמה.

צ"ב. יעקב נעשה שר למלאך, והמלאך בכה לו שישלח אותו. והא דכתיב "כי שרית עם אלוהים ועם אנשים" זה רמז שעתידים לצאת ממנו נשיא שבארץ ישראל וראש גולה שבבבל, ורמוזה בזה הגלות.

ביאורי חז"ל על כמה מקראות

ובגפן שלשה שריגים- י"מ שבכל דור יש מישראל ג' שרי גאים –עשרים וקרובים למלכות, אחד בבבל ושנים בארץ ישראל או איפכא. וי"מ ג' שרי גוים שמלמדים זכות על ישראל בכל דור.

כמה פירושים לגפן, שלשה שריגים, והיא כפורחת עלתה ניצה, הבשילו אשכולותיה ענבים- י"מ דהיינו העולם, אברהם יצחק ויעקב, האמהות, והשבטים. וי"מ דהיינו תורה, משה אהרן ומרים, סנהדרין, והצדיקים שבכל דור (דאין מראים לאדם אלא מה שעתיד להיות). וי"מ דהיינו ירושלים, מקדש מלך וכהן גדול, פרחי כהונה, נסכים (שכולם במקום אחד). וי"מ דהיינו תורה, באר עמוד ענן ומן, ביכורים, ונסכים. וי"מ דהיינו ישראל, ג' רגלים, הגיע זמנם של ישראל לפרות ולרבות, והגיע זמנם של ישראל להגאל.

ג' כוסות האמורות במצרים היינו אחד ששתתה בימי משה, ואחד ששתתה בימי פרעה נכה שהחריבה נבוכדנצר, ואחד שעתידה לשתות עם כל העכו"ם.

ישראל נמשלו לגפן, הבעלי בתים הם הזמורות, התלמידי חכמים הם האשכולות, עמי הארץ הם העלים, והריקנים הם הקנקנות. וצריכים האשכולות להתפלל על העלים, כיון שבלי העלים אין קיום לאשכולות.

ואכרה לי בחמשה עשר כסף וחומר שעורים ולתן שעורים- היינו שהקב"ה קנה את ישראל בט"ו בניסן שגאלם בזכות הצדיקים שיש ל' בארץ ישראל וט"ו בבבל, ורובם בבית הכנסת שתחת היציע.

ואקחה שלושים הכסף ואשליך אותו בית ד' אל היוצר- י"מ דהיינו ל' צדיקים שבארץ ישראל שהקב"ה מבקש שיחזירו לו, וי"מ דהיינו ל' צדיקי אומות העולם שאומות העולם מתקיימים עליהם, וי"מ דהיינו שלושים מצוות שקיבלו

עליהם בני נח ואינם מקיימים אלא ג', שאין כותבים כתובה לזכרים, שאע"פ שחשודים על משכב זכור ומייחדים להם זכר לתשמיש אין נוהגים קלות ראש כ"כ יכתבו כתובה, ואין מוזכרים בשר המת של אדם באיטליז -שאין אוכלים אותו כ"כ בפרהסיא, וי"מ בשר בהמה שמתה מעצמה, ומכבדים את התורה.

עוד באיסור גיד הנשה

צ"ב: גיד הנשה אינו נוהג בעוף. במתני' איתא שהטעם הוא מפני שאין לו כף, והגמרא מבארת שאף שיש לעוף כף בשר סביבות הקולית העליונה, הכונה שהיא אינה עגולה ואינה דומה לכף, דכל בשר גבוה ועגול נקרא כף. ורבי יומיה הסתפק אם נמצא עוף שיש לו עגול, או בהמה שאצלה אינו עגול, אם הולכים אחרי אותו בעל חי או אחרי המין. תיקן.

חלב וגיד הנשה של שליל- לר"מ חלב וגיד הנשה של שליל אסורים, דס"ל ששליל בן ט' שנשחטה ונקרעה אמו והוא ח' ועומד לפנינו טעון שחיטה, וכיון שאינו ניתר בשחיטת אמו לאו שליל הוא ואינו בכלל "כל בהמה תאכלו" שלומדים מזה להתיר גם חלב וגיד של שליל. ולרבי יהודה שניהם מותרים, דס"ל שאינו טעון שחיטה.

חלבו של גיד הנשה- לת"ק צריך לחטט אחרי חלב הגיד בכל מקום שהוא, ולחתוך את שומנו מעיקרו -מכל מקום שהוא נבלע ונשרש בבשר, דאף שמדאורייתא שומנו מותר, מ"מ מדרבנן אסור, דישראל קדושים הם ונהגו בו איסור. ולרבי יהודה גוממו עם השופי -חותכו בשוה מפני מראית העין שלא יאה נראה כאכול גיד, אבל עיקרו ושורשו של שומן ושל גיד מותרים. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה גוממו) שלרש"י יוצא שבין לר"מ בין לרבי יהודה אין חילוק בין הגיד לשומנו, דבכל מקום שהגיד אסור גם שומנו אסור. ושיתס התוס' ש'גוממו' היינו לגיד ולא לחלב, וחלבו תלוי במנהג המקום.

איזה חלק מהגיד נאסר- לרב התורה אסרה רק את הקנקנות שבו גידיים דקים ההולכים באורך הירך מתחת הבשר מגיד החיצון לגיד הפנימי, שהם רכים ונותנים טעם, ולכן הם אסורים, אבל הגיד עצמו הוא קשה והוא כעץ בעלמא. ולעולא הגיד הוא עץ ואעפ"כ התורה חייבה עליו. וכתבו התוס' (ד"ה עולא) שרב סובר דהא דפליגי תנאי אם יש בגידין בנותן טעם, היינו בקנקנות, אבל גיד לכו"ע עץ הוא, ורב ודאי סובר כמ"ד שיש בהם בנותן טעם, דלמ"ד אין בגידין בנותן טעם אין חילוק בין הגיד לקנקנות, וכן את המחלוקת של ר"מ ורבי יהודה בחטיטה והתנא שחולק על רבי יהודה וסובר שלא אסרה תורה אלא שעל הכף בלבד, לרב מיירי בקנקנות, ולעולא כל המחלוקות הם בגיד דאין בקנקנות, דקנקנות שרו לכולי עלמא, דגיד אמר רחמנא ולא קנקנות, ועולא ודאי סובר כמ"ד אין בגידין בנותן טעם, דהא קאמר עץ הוא). ואביי אמר שמסתבר כעולא, שהרי באיסור חלב, החוטים כגון חוטי הכסלים והחוטים הדקים שבחלב שעל הקרב אסורים מדרבנן ואין חייבים עליהם כרת, (וה"ה חוטים שבכוליא), דכתיב "חלב" ולא חוטים, וא"כ ה"ה "גיד" ולא קנקנות. ואיתא בשאלילות דאף שמסתבר כעולא אסרינן הקנקנות מדרבנן, ומשמע שלעולא שרי אפילו מדרבנן. תוד"ה חותיה.

איזה חלֵב אסור באכילה

חלב בהמה טהורה אסור באכילה דכתיב "כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו, וחלב נבילה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה ואכול לא תאכלוהו", עוד נאמר "כל חלב וכל דם לא תאכלו", והאוכל כזית חלב במזיד ענוש כרת דכתיב "כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה אשה לד' ונכתרה הנפש האוכלת ממעיה", ואם התרו בו הרי הוא לוקה, ואם אכלו בשוגג חייב חטאת (כדין כל חייבי כריתות). ואיסור זה וחויוב כרת שבו נאמר בין בחלב של חולין בין בחלב של קדשים, והחלב אינו אסור אלא באכילה אבל הוא מותר בהנאה, וחלב חיה ועוף מותר. חלב היינו שומן הבהמה (אלא שהשומן האסור באכילה, שהוא החלב הנפרד מן הבשר, נקרא חלב, והשומן המותר שהוא מעורב בבשר נקרא שומן.

החלבים האסורים הם החלב שעל הקרב ושעל הכליות ושעל הכסלים, לרבי ישמעאל חלב שעל הקיבה בכלל האיסור, ולר"ע חלב שעל הדקין בכלל האיסור, וחלב הטחול וחלב היתר של הקיבה בכלל האיסור מפני שהם מחוברים לחלב האסור.

חלב הכליות והכסלים- לזבן הכליה (-החלב הנמצא בחריץ שבכליה ומתפשט לתוכה) נחלקו רבי ורבי חייא אם הוא אסור, ורבה ורבי יוחנן היו משרשים אחריו, ורבי אסי היה חותך רק את מה שלמעלה, ואמרו אביי שמסתבר לומר כרבי אסי, שהרי שמואל אמר שחלב שהבשר חופה אותו מותר, ומבואר ד"חלב אשר על הכסלים" אמר רחמנא ולא חלב שבכסלים, והכא נמי התורה אסרה רק חלב שעל הכליות ולא חלב שבתוכם. הכסלים נמצאים מתחת הכליות, וחלב הכסלים מגולה בחלקו העליון שתחת הכליות, וחלקו התחתון נבלע ומתפשט בכסלים, ואותו חלק שהבשר חופהו מותר, ולמטה כשכלה הבשר יוצא ממנו קרום לבן עבה שתחתיו יש חלב, (ואין זה הקרום הדק שמתפשט בכסלים), ואותו חלב שתחת הקרום יש שנוהגים בו איסור משום שאותו קרום הוא דק ואין זה נחשב שהחלב מחופה בבשר, אבל באשכנז נהגו בו היתר, וכן נראה שהוא חיפוי גמור. ולענין לזבן הכליה יש להחמיר לשרש אחריו כרב אסי, והמיקל לא הפסיד. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה אמר) שמשמע מרש"י שחלב שהבשר חופה אותו פשוט שהוא מותר. ור"א ממיז"ץ אסר שומן שעל יותרת הכבד אף לאחר שנטל הקרום מעליו, והתוס'

מקשים על דבריו. עוד כתבו התוס' שנראה שדווקא חלב דפנות שדומה לשאר חלב ושמוא הוא תותב קרום ונקלף, הוה מיתסר אי הוה קרב, אבל חלב יותרת ולובן כוליא ושומן האליה שאין דומין כלל לחלב לא מיתסרי, דאין קרבין בתורת חלב אלא אגב יותרת וכוליא ואליה.

צ"ג. חלב שתחת המתנים והיינו החלק העליון של חלב הכסלים לפני שנתכסה בבשר, אבל הוא מכוסה במתנים, אסור, כיון שבחיי הבהמה אבריה מתפרקים –נעים כשהיא הולכת, והמתנים נמשכים כלפי מעלה והכסלים כלפי מטה ונמצא שהחלב אינו מכוסה.

חלב שעל ההמסס ובית הכוסות אסור, והאוכלו ענוש כרת, וזהו חלב שעל הקרב, והוא נמצא בסוף הקרב ודבוק לחלב המכסה את הקרב.

חלב שעל הקליבוסת (-עצם קטנה בסוף חוליות השדרה והיא מונחת על עצם האגן ומוחברת לאליה, ועל עצם זו יש חלב) אסור, וזהו חלב שעל הכסלים.

צריך לגרור את החלב אמה מתחילת המעיים -ממקום יציאתם מן הקיבה, וזהו **חלב שעל הדקין** שנחלקו בו רבי ישמעאל ורבי עקיבא (מ"ט:).

חלקים בבהמה האסורים באכילה

להלן יבוארו מספר חלקים בבהמה האסורים באכילה משום איסור חלב או דם, וכן יבואר האם יש איסור מן החי בביצי זכר שנתלשו ועדיין הם מעורים בגופו, ואיזה גיד נאסר באיסור גיד הנשה.

חוטים שביד שנטלים מן הכתף אין לאוכלם, משום איסור דם, אמנם אם חתכם ומלחם מותר לבשלם אפי' בקדירה.

וכתבו התוס' (ד"ה חתכיה) שמבואר כאן שגם לצלי בעי חתיכה, וכתבו שדוחק לומר שאם נאמר שכשדוידרי' בית השחיטה עומדים בפני עצמם מחוץ לצוואר לא בעי חתיכה לצלי, דדרך מקום חתך שלהם יצא הדם, אבל כשהחוטים שלימין בתוך היד בעי חתיכה לצלי, אבל היינו אומרים כן היה קשה לפירוש ר"ת שאמר שכמו שנהגו העולם לבשל כבד בקדירה אחר צליה, כך מותר לבשלו בקדירה אחר מליחה כששהה שיעור מליחה, דמליח הרי הוא כרותח והיינו כרותח דצלי, שהרי בבי"ג אמר ששיעור שהיית מליחה כשיעור צליה, ולפי"א אם לא היה צריך כאן חתיכה לצלי א"כ אין ראייה מצלי למליחה, שהרי צלי פולט יותר ממליחה, דלצלי לא בעי חתיכה ויהא מותר לבשלו בקדירה, ועם המליחה בעי חתיכה לקדירה.

חוטים שבעוקץ (-באגן, ראש אחד מחובר לשדרה, וראשי הפיצולים נדבקים תחת החזה בראשי הצלעות. וכתבו התוס' (ד"ה חמשה) שהקונים חלק של פנים צריכים להזהר לחטט אחריהם עד החזה) אסורים, ויש שם ה' חוטים בה' מקומות, ג' בצד ימין וכל אחד מהם מתפצל לשנים, וב' משמאל וכל אחד מהם מתפצל לשלש, ואם מוציאים כשהם חמים הם יוצאים, ואם לא צריך לחטט אחריהם עד שימצא את כל החמשה. וכתבו התוס' (ד"ה בעי) שההטיטה היא מדרבנן, חדא דהא חלב אמר רחמנא ולא חוטים, ועוד שעל הכסלים ולא תוך הכסלים, ומ"מ צריך לחטט אחריהם מדרבנן, ולא דמי לבשר החופה את החלב דשרי, דבהמה בחייה פרוקי' מיפרקא ונמשכים החוטין בהליכתה ומתגלים, אי נמי כיון דבלאו הכי רובן גלויים גם מה שבתוך הבשר אסור מדרבנן.

חמשה מקומות בבהמה יש בהם חוטים האסורים באכילה, חוטי הטחול והכסלים והכליות אסורים משום חלב, ואין להם תקנה, ו**חוטי היד והלחי** אסורים משום דם, ואם חותכם ומולחם מותרים, ומנו כאן את החוטים הדקים, ולכן לא נמנו כאן חוטי הצוואר שגם הם אסורים משום דם.

דין הקרומים - חמשה קרומים יש בבהמה, הקרום שעל הטחול ועל הכסלים ועל הכליות אסורים משום חלב, והקרום שעל הביצים של הזכר ועל המה אסורים משום דם. וי"א שמספיק לקלף את הקרום מהטחול בחלקו העליון במקום עובי שהוא מחובר שם לכרס ולחלב, דלא אסרה תורה אלא חלב שעל החד, וחייבים עליו כרת, וי"א שצריך לקלף גם מלמטה, ובברייתא איתא שהוא אסור ואין חייבים עליו. וכן קרום שעל הכליות, על העליון הקרום הדק שעל הכליות שהוא חלב ממש חי"ב, ועל התחתון הקרום שתחתיו פטור.

צ"ג: ביצי זכר שנתלשו והם מעורים בגופו נחלקו רב אמי ורב אסי אם הם אסורים כאבר מן החי שאע"פ שהם עדיין תלויים בגופו הם נחשבים כחתכים, שהרי אינם חוזרים ומבריאים, ומה שאינם מסיירים זה בגלל שאינם פתוחים לאויר, (והאיסור הוא מדרבנן, אבל מדאורייתא כיון שהם מחוברים מעט הם ניתרים בשחיטה כאברים המדולדלים. תנוד"ה מזלא), או שהם מותרים, דממה שאינם מסיירים מוכח שיש בהם חיות (ומה שאינם מבריאים זה בגלל כחישותא). ורבי יוחנן אמר לרב שמן בר אבא שהם מותרים, אבל שלא יאכלם משום "אל תטוש תורת אמן" שאתה מבבל ושם נוהגים כמ"ד שאסור. וכתבו התוס' (ד"ה משום) דסבר כרב אשי דאמר (לעיל י"ח): הדיקו שדעתו לחזור ונתנים עליו חומרי מקום שיצא משם. אי נמי כוונתו שלא יאכלם במקומו.

ביצי גדי וכדו', עד לו' יום מהלידה מותר לאוכלם בלי לקלף את הקרום דאין בהם הרבה דם שיבלע באברים, מכאן ואילך, אם יש בהם זרע (והסימן לזה הוא שיש בהם חוטים אדומים) אסורים דבידוע שיש בהם דם, ואם אין בהם זרע מותרים.

אומצא שהאדימה, וביצי זכר, ומזרקי (-ורידי הצואר), אם חתכם להרבה חתיכות ומלחם מותר אף לבשלם בקדירה, ואם תלאם בשפוד בתוך התנור לצלותם, ולא חתכם, ומלח אותם מעט כמליחה לצליה, הדם זב מהם כיון שהם תלויים, ואם הניחם על גבי גחלים, לרב אחא מותרים מפני שהגחלים שואבים את הדם, ולרבינא אסורים מפני שהגחלים מייבשים את הבשר והדם לא יוצא אלא נצלה בתוך הבשר, (ובג' אלו בלבד רב אחא לקולא ורבינא לחומרא, והלכה כרב אחא, אבל בשאר דברים רבינא לקולא ורב אחא לחומרא, והלכה כרבינא).

ראש שהטמינוהו ברמץ שכשרוצים להסיר שיער הראש נותנים עליו מים ומטמינים אותו ברמץ, אם בית השחיטה היה למטה מותר כיון שהדם זב דרך החתך. ואם נקבי החוטם למטה י"א שמותר, וי"א שרק אם נעץ שם משהו מותר. ואם הניחו על הצדדים -על הלחיים, י"א שאסור, וי"א שאם נעץ שם משהו מותר. וכתבו התוס' (ד"ה רישא) שיש שנותנים תרנגולת במים אחרי שחיטה וטומנין אותה ברמץ כדי להסיר הנוצה, ואף דמבואר הכא שצריך שהדם יוכל לזוב למטה, זה נאמר דווקא בראש, מפני שיש בו הרבה עצמות ודברים המעכבים את הדם מלצאת, אבל בתרנגולת האש שואבת את הדם. ובבי"ג משמע שהאיסור בראש הוא רק בגלל הקרום של המוח שיש בו דם, והמוח נאסר מפני שהוא מתבשל בדם הקרום, אבל בתרנגולת דליכא למימר הכי שריא, ונראה דגם החוטים שבלחי אסורים אם לא חתכם מתחלה, דגם הם אסורים משום דם כמבואר לקמן קל"ג.

איזה גיד נאסר - הגיד הארוך הנמצא בצד הפנימי' של הירך הסמוך לעצם, אסור וחייבים עליו, והחיצוני הקצר שנמצא בסוף השופי לרוחבו בצד החיצון של הירך הסמוך לבשר אסור ואין חייבים עליו, אמנם גם הפנימי יש מקום שהוא נכנס בבשר, וחייבים עליו, וגם החיצוני יש מקום שהוא סמוך לעצם הקולית, והיינו במקום שהטבחים חותכים.

נאמנות הטבחים-

טבח שנמצא אחריו חלב כזית מלקין אותו, וי"א שזה אפילו אם הכזית הוא בב' או ג' מקומות. אבל מעבירין אותו כבר מוחלב כשעורה, והיינו במקום אחד.

לר"מ אין הטבחים נאמנים על הגיד לומר שנטלוהו, מפני שזה טורח לחטט אחריו, וכן אינם נאמנים על החלב דאע"ג דליכא טירחא כולי האי כמו בגיד, החמירו שלא להאמינם כיון שאיסורו חמור וגם בו יש טירחא. (תוד"ה נאמנין), ולחכמים נאמנים על הגיד דס"ל דלא בעי אלא גמימה (שם), ועל החלב שאף שיש בו טירחא יותר מבגיד, אין בו טירחא כמו בגיד לר"מ, ומיירי הכא בסתם חלב, דחלב דגיד רבי יהודה מתירו לגמרי, ושמואל מתירו לכור"ע. (שם). וי"א שבתחילה פסקו שאין נאמנים, דסברי כר"מ שצריך לחטוט את כל הגיד וטריחא להו מילתא, ולבסוף פסקו שנאמנים בחלב (תוד"ה חזרו), דסברי כרבי יהודה שא"צ חטיטה. וי"א שבתחילה האמינו לטבחים דסברי כרבי יהודה, ובדורו של רבי יוחנן לא האמינו כי פסקו כר"מ ויש לחוש שהטבח נוהג כרבי יהודה, ואמרו רב נחמן שבזמן הזה נאמנים, משום שכבר שכחו את דעת רבי יהודה והוחזק המנהג כר"מ.

איסור גניבת דעת

הגונב דעת הבריות, והיינו שמתעה את חבריו שיחשוב שעשה לו טובה והוא לא עשה, בין עי' דברים בין עי' מ"עשה, עובר ב"לא תגנובו", ולהלן יבואר מה בכלל איסור זה, ומה לא בכלל האיסור (כגון שחבירו היה יכול לחשוב שלא עשה לו טובה, או מפני כבודו של חבירו).

צ"ד. לשמואל אסור לגנוב דעת הבריות ואפי' דעת העכו"ם, וכדמצינו ששמואל אמר לשמשו לתת שכר לבעל המעבורת שהעבירם, ונתן לו תרנגולת טריפה במקום שחוטה ושמואל הקפיד עליו, (ואין לומר שהקפיד מפני שאמרו לו שהיא שחוטה ויש לחוש שיתנה לו בפני ישראל ויקנה ישראל ממנו, דאם מותר לגנוב דעת העכו"ם אין לחוש שהישראל יקנה, מפני שהוא יחשוב שאמר כך כדי לגנוב דעת העכו"ם. תוד"ה טריפה), וי"א שהשקה אותו יין מזוג והעכו"ם סבר שהיין חי ושמואל הקפיד עליו. אמנם אין משם ראייה גמורה, די"ל שהקפיד משום שהשהה טריפה ברשותו עד עכשיו, או ביין משום שאמר לתת לו אנפקא שזה יין חי והקפיד משום כבודו מפני שעבר על דבריו.

לא יפציר בחבירו לסעוד אצלו אם הוא יודע שחבירו יסרב משום שגונב דעתו להחזיק לו טובה בחינם, שהוא סבור שמן הלב הוא מפציר בו, ולא ירבה בתקרובת אם יודע שאינו מקבל.

אסור לפתוח חבית יין חדשה לאורח, אם מכרה לחנוני, כי הוא חושב שלכבודו הוא מוכן להפסיד שיתקלקל שאר היין שבחבית, ובאמת הוא

נותנה מיד לתנוני שימכרנה עבורו, (וברשי" צ"ד: מבואר דמיירי שאומרו לו שפותח לכבודו, דאי לאו הכי הוא הטעה את עצמו). ואם הודיעו שמכרה לחנוני ואינו נפסד, או שבאמת היה פותח אפי' בלא שמכר לחנוני, מותר.

לא יאמר לחבירו שיסוך מפך שמן ויודע שאינו סך, אם הפך ריק וחבירו סבור שיש בו שמן, ואם כוונתו לכבדו -להודיע לבריות שהוא חביב עליו, מותר.

לא ילך לבית האבל עם קנקן יין חסר, ולא ימלאנו מים, מפני שמטעהו, ואם יש שם רבים וכוונתו להחשיבו בעיניהם מותר, דגדלו כבוד הבריות.

לא ימכור לחבירו סנדל של בהמה שמתה כאילו הוא משחוטה, מפני שמטעהו, דעור של בריאה שחוטה חזק יותר משל בהמה שמתה, ומפני הסכנה שמא מתה מנשיכת נחש והאסר נבלע בעור.

לא ישגר לחבירו חבית יין ששמץ צף על פיה שיחשוב שהכל שמן ויזמין אורחים ובטוח שיש לו הרבה שמן לצרכם, ומעשה היה שעשו כך והמקבל חנק את עצמו מפני הבושה.

אין האורחים רשאים לתת לבני בעה"ב ממה שנתנו להם, אא"כ נטלו רשות מבעה"ב. ומעשה היה שעשו כך, ולא היה לבעה"ב דבר אחר לתת להם, וחבט האב את בנו בקרקע ומות, ומחמת כך עלתה אמו לגג ונפלה ומתה, ומחמת כך עלה האב לגג ונפל ומת.

מתי יש לחוש שהבשר אינו כשר

להלן יבואר באיזה אופן מותר לשלוח לנכרי (או לישראל) ירך עם גיד הנשה, או למכור לנכרי נבילות וטריפות, ובאיזה אופן מותר לקנות בשר מנכרי.

שליחת ירך עם גיד הנשה לעכו"ם - מותר לשלוח ירך שלימה לעכו"ם ואין חוששים שימכרנה לישראל ויאכלנה בגידה, מפני שכיון שהיא שלימה מקום הגיד ניכר אם נחטט הימנה, והלוקח מבין שהגיד לא ניטל ונטלו. (מתני' צ"ג:).

ללישנא קמא מותר במקום שמכריזים והיינו שכל הטבחים שם ישראלים, ואם נמצאה טריפה ומכרוה לעכו"ם מכריזים על כך, ואם לא הכריזו מותר לקנות בשר מעכו"ם, ואין חוששים שהנכרי יחתוך והישראל יחשוב שישראל הוציא את הגיד, מפני שחיתוך עכו"ם בירך ניכר, דהישראל חותכה כדרך שהגיד מונה, וכתב רש"י שרבו סמך על זה ושלח ירך לחבירו עי' עכו"ם ולא עשה בה חותם, אבל באבר אחר שחיתוך עכו"ם וישראל שוה בו אסור עד שיהא בו חותם. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה חיתוכא) שאין לאסור בשולח ירך לחבירו עי' עכו"ם שמא נזדמנה לעכו"ם ירך אחרת שלא נודע לישראל שהיתה טרפה עד אחר שניטל גידה והחליפה בזאת, דכילי האי לא חיישינן, דלא שכחי שיוזמן כך ליד עובד כוכבים, אבל במקום שאין מכריזים אסור אף שניכר החיתוך של ישראל, דשמא לאחר הניקוח נודע לו שהיא טריפה ולכן שלחה לעכו"ם. וללישנא השניה וכן ללישנא השלישית רק במקום שאין מכריזים מותר, דבאותו מקום לא קונים בשר מעכו"ם, דחיישינן שהיא טריפה.

ואם הירך חתוכה, ללישנא קמא דווקא במקום שמכריזים אסור לשולחה עם גידה, אבל במקום שאין מכריזים מותר, וללישנא השניה אסור אף במקום שאין מכריזים ואסור לקנות שם מעכו"ם, דיש לחוש שישראל יראה את הנתינה ויחשוב שהישראל הוציא את הגיד, וללישנא השלישית ג"כ אסור אף במקום שאין מכריזים, משום שהנכרי יסבור שהישראל אוהבו מאד ולכן תיקן את הירך ליטול גידה עד שתהא ראויה לעצמו, ונמצא מחזיק לו טובה חינם וגניבת דעת אסורה אפי' בעכו"ם.

דעת ר"ת (תוד"ה אמרו) שרק כשהישראל אומר שהיא מנוקרת יש איסור גניבת דעת, ובשלימה מותר גם בכהאי גוונא משום שהעכו"ם יודע שהוא משקר, ולכן בחתוכה חוששים גם שמא יתנה לו בפני ישראל ויקנה ישראל מן העכו"ם אף במקום שאין מכריזין ויאכלנה בגידה, ולא חייש דילמא טריפה היא כיון שהישישאלא אמר בשעת הנתינה שהיא מנוקרת, דאפילו אם היה מותר לגנוב דעת העכו"ם לא מסיק אדעתיה שהטעונו ואמרו לו כך, ולא יחשוב שנתנה לו כיון שהיא טריפה, דאם היא טריפה מה נ"מ בכך שהיא מנוקרת וברייתא דקתני ובעובד כוכבים בין חתוכה ובין שלימה א"צ ליטול הימנה גיד הנשה, מיירי כשנתן לו סתם ולא אמר לו שהיא מנוקרת, דאין בזה גניבת דעת כיון דאיהו דאטעי' אנפשיה, וגם ליכא למיחש דלמא חזי ליה ישראל וחבין ליה מן העכו"ם, דמיירי במקום שאין מכריזין ויחשוב הישראל שמא אחר שניטל הגיד נודע לו שהיא טרפה ולכן נתנה לעובד כוכבים, ומציעתא דאין מוכרין נבלות וטרפות לעובד כוכבים היינו כשאמרו לו דכשרה היא, ולכן יחסור גם משום שמטעהו וגם משום שמא יקנה ישראל ממנו במקום שמכריזין ולא הכריזו, אבל במקום שאין מכריזין לא חיישינן, דאפילו ראהו שאמרו לו הישראל כך יחשוב הישראל הוואה דלהשביח מקחו אמר לך, דכשרה דמיה יקרים מפני שהיא ראויה להמכר לישראל, אבל כשאמרו שניטל ממנה הגיד לא שייך טעם זה, דלא עדיפא בהכי. ורב אשי סבר דאפילו במקום שאין מכריזין חיישינן דישראל השומע לא אסיק אדעתיה דלהשביח מקחו אומר כן.

שליחת ירך עם גיד הנשה לישראל - השולח ירך לחבירו, אם היא שלימה א"צ ליטול את גיד הנשה, ואם היא חתוכה צריך ליטול את גיד הנשה.

מכירת נבילות וטריפות לעכו"ם-

איתא בברייתא שאסור למכור נבילות וטריפות לעכו"ם מפני שמטעהו, ושמא ימכור אותם לישראל אחר.

צ"ד: לאביי ורבא איירי במקום שמכריזים ובאותו יום אירע להם אונס ולא הכריזו, שכין שתמיד מכריזים והיום לא הכריזו יבוא לקנות ממנו. ולרב אשי איירי במקום שאין מכריזים שישראל לא קונה מנכרי בשר, אלא שחוששים שישראל אחר יראה שהוא נותן לנכרי ולא שמע שהיא טריפה וילך לקנות ממנו, ואם אומר לו שהיא טריפה דליכא גניבת דעת, מותר למכור לנכרי, דליכא למיחש שימכרנה לישראל, וכן במקום שמכריזים מותר ביום שהכריזו. אמנם בשולח ירך עם הגיד לנכרי אין חשש זה, דבאיטליז נמצאים הרבה ישראלים, משא"כ בשולח לעכו"ם שזה בביתו אין חוששים שמא יראנה אדם והוא יקתנה.

אין לומר לעכו"ם קנה לי בדינך זה בשר, שמא יאנוס את הטבח לתת לו בחינם, ושמא ימכרו לו נבילות וטריפות. לאביי ולרב אשי איירי במקום שאין מכריזים, ולרבא איירי במקום שמכריזים ובאותו יום הכריזו.

דרך ההכרזה - מכריזים שנפל לידם בשר הראוי לעכו"ם, (ולא יכריזו שזה טריפה, מפני שהעכו"ם לא יקנו מפני שזה גנאי להם לאכול בשר שישראל לא רוצים לאכול), ואין בזה משום **גניבת דעת**, מפני שהם מטעים את עצמם מפני שהיו יכולים לשאלו אם זה טריפה, ומטעים זה כשהלכו רבא ורב ספרא וחשב מר זוטרא שיצאו לכבודו, ואמר רב ספרא שאם היו יודעים היו טורחים יותר, ושאל רבא מדוע אמרו לו כך והחלישו דעתו, דאין זה נחשב שהטעוהו שיחזיק להם טובה בחינם, אלא הוא הטעה את עצמו שהרי לא אמרו לו שיצאו לכבודו. והא דקתני לעיל 'מפני שמטעהו', מיירי במוכר לו בחזקת שחוטה, וכן הפותח חביות המכורות לתנוני מיירי כשאומר לו בשבילך אני פותחן, דודאי גונב דעתו. רש"י. והתוס' (ד"ה אינהו) כתבו דאין נראה, דהא קתני אלא אם כן הודיעו, דמשמע שרק בהודיעו מותר אבל בסתמא אסור, וטעמא משום שאין לאורח לאסוקי אדעתיה שהם מכורות לתנוני, אבל הכא איבעי להו לאסוקי אדעתיהו דטריפה היא, ומר זוטרא איבעי ליה לאסוקי אדעתיה שלא לקראתו היו באים אלא לצורך עצמם. עוד כתבו התוס' (ד"ה והא) שאף שבלאו הכי היו באים לכבודו, בפועל הם לא באו לכבודו, ולא דמי לחביות שפתחם בעבורו, ולכן אף שאין לו בזה כ"כ פסדיא כיון שזה מכור לתנוני, מ"מ כיון שהיה פותחם בעבורו גם אם לא היו מכורות א"צ להודיעו.

צ"ה. קניית בשר מעכו"ם - לרבי מותר לקנות מעכו"ם בשר שקנאו באיטליז של טבחי ישראל, שהנכרי קנאו מן הטבחים כדי להשתכר בו, דהוא ודאי לא שחט, דאזלינן בתר רוב טבחי ישראל, ואין לחוש שישראל מכר לו טריפה, כיון שאין למכור טריפה לנכרי, (ואין לחוש שמא יביא עכו"ם מנבילה שנביתו למכור באיטליז, או שאחד מהטבחים מכר טריפה לעכו"ם לאכילה ולא כדי למכור, דאין לאסור בשביל כך איטליזים של עכו"ם, דאזלינן בתר רוב בשר כשר שקונים מטבחים ישראל כדי למכור. תוד"ה רבי.) ומעשה באחד שאמר לחבירו שקנה מהעכו"ם את מה שהוא מכר לו, שזה היה טריפה, ואמר רבי שאין לאסור משום כך את כל האיטליזים כיון שרוב השוחטים הם מישראל ולא הכריזו באותו יום, וללישנא בתרא כיון דאיתחזק איסורא דטריפה יש לחוש שמכר ממנה להרבה עכו"ם, ורק באותו מקרה שהתכוין לצער את חבירו שהיו שונאים זה לזה, אין חוששים דשקר דיבר.

בשר שנתעלם מן העין

בשר כשר שהיה מונח זמן מה בלי שראו אותו, רב אסורו באכילה שמא נטלוהו עורבים או בעלי חיים אחרים והביאו בשר נבילה תחתיו, וכדלהלן.

שיטת רב שבשר שנתעלם מן העין שהיה שעה אחת שלא ראהו, אסור, אפי' אם היה מונח על שלחנו, שמא נתחלף לנבילה. (ואסור אפילו בעיר שיש בה רוב טבחי ישראל, ששמוא הביאו עורבים נבילה מרובא דעלמא והחליפו את החתיכה, וחומרא בעלמא הוא משום עובדא דלקמן. תוד"ה אמר).

והגמרא (צ"ה:) אומרת שלפ"ז אין לאכול בשר אא"כ לא העלימו ממנו עין מהשחיטה, או היכא שהוא צרור וחתום, או היכא שיש בו סימן או טביעות עין (שזה מועיל גם לחוטי תכלת שנאבדו ולא חוששים שזה קלא אילן, וטביעות עין עדיפה מסימן, שהרי אדם מותר באשתו אף שהוא סומא או בלילה ע"י טביעות עינא דקלא ומאבידה לא ילפינן, דשם חוששים שישקר בגלל חמדת הממון, דגול ועריות נפשו של אדם מתאוה להם ומחמדתם, וכן אם מעידים על רוצח לפי סימן בגופו ובכליו של הרוצח אינו נהרג ולפי טביעות עין נהרג, וכן השולח למצוא אדם על פי סימנים לא ודאי שיכירו אבל ע"פ טביעות עין יכירו), או אם הניחוהו במחרוזת. (משמע שאין דרך לחרוז בשר, ואף דאיתא בתוספתא שהמוצא דגים ובשר חרוזים הרי אלו שלו, הכא סמכינן בדבר מועט. תוד"ה בחרוזים), אמנם בערב יוה"כ, כיון שבאותו יום רוב הבשר בעולם הוא של התר, מותר לאכול אפי' בשר שהשליך עורב.

בשר שהיה ביד עכו"ם בחזקת המשתמר, והעכו"ם לא שחטו, ולא מכרו לו טריפה למכרה כאן, מותר, אבל בבשר המונח שמא עורבים החליפוהו.

ולפי זה הא דתניא שעיר שיש בה ט' חנויות מוכרות בשר שחוטה וחנוות אחת של בשר נבילה, ספיקו אסור דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, (והא דקיימא לן דמדאורייתא חד בתרי בטל, היינו היכא שהאיסור מעורב ואינו ניכר, אבל כאן האיסור ידוע במקומו בחנות המוכרת בשר נבילה, ובדבר חשוב אפילו במעורב אינו בטל. תוד"ה ספקו), ובנמצא (דיידי ואינו קבוע) הלך אחר הרוב, איירי שנמצא ביד עכו"ם.

והקשו התוס' (ד"ה ובנמצא) שהרי במקום שמכריזים והכריזו, אוסרים את כל האיטליזים של העכו"ם משום טריפה אחת, וכן במקום שאין מכריזים אסור, ולא אזלינן בתר רוב כשרים, אמנם י"ל שהאיטליז נחשב קבוע, אבל קשה למה ביום שהכריזו נאסר בשר שבדי עכו"ם לא באיטליז, דמתסבר שירבי לא התיר בשר הנמצא ביד עכו"ם אלא במקום שמכריזים ולא הכריזו, אבל בהכריזו אסור, וכן קשה למה אסור במקום שאין מכריסים לקנות באיטליז אע"פ שרוב טבחי ישראל שמא איתרמי טריפה לטבחי ישראל ולא אזלינן בתר רוב בהמות שהם כשרות. וכתבו התוס' דאע"ג דמדינא שרי תיקנו חכמים לאסור, וכדמצינו (נדה ס"א:) שבגד שאבד בו כלאים לא ימכרנו לעכו"ם שמא ימכרנו לישראל, אע"פ דמדינא א"צ לחוש כיון דאזלינן בתר רובא.

עוד הקשו התוס' (ד"ה הכא) אהא דאמר בפסחים (ט:) דתשעה צבורים של מצה ואחד של חמץ ואתא עכבר ושקל כו' היינו תשעה חנויות דספיקו אסור, פירש ואתא עכבר ושקל היינו סיפא, וקשה דגם כשהכבר נטל מהצבורים נתיר כדשרינן הכא בנמצא ביד עכו"ם, דאזלינן בתר רוב. ותירצו דהתם איירי שראינו שלקח מן הצבורים, שנוול הספק במקום הקביעות. והא דפריך (ובחים ע"ג:) ונכשניהו וינייידו וימיא כל דפריש מרובא פריש, הכונה שנעשה באופן שלא נראה בשעה שיפרוש. עוד הקשו התוס' דהתם משני גזירה שמא יקח מן הקבוע, ואמאי לא אסרינן הכא גבי נמצא ביד עכו"ם משום גזירה שמא יקח מן הקבוע, וכן קשה אהא דאמרין התם כוס של עובד כוכבים שנפל לאוצר מלא כוסות כולן אסורים, פירש א' מהם לרובא ומרובא לרובא מותרים, ולמה לפני שנתערב ברובא אסורים ולא אמרינן כל דפריש מרובא פריש, אלא משמע דאסור גזירה שמא יקח מן הקבוע, ואין סברא לחלק בין קדשים ועבודת כוכבים לשאר אסורים. ותירצו התוס' דהכא לא שייך כלל למיגזר שמא יקח מן הקבוע, כיון שהאיסור ידוע במקומו, ורק כשהאיסור מעורב אם נתיר בפריש יבוא לקחת מן הקבוע. ור"ת היה מתיר כשנכנס זאב בעדר ודרס שנים או שלשה טלאים כל אחד ואחד מטעם כל דפריש מרובא פריש, וכתבו התוס' דאין זה נראה, דכיון שאין האיסור ידוע חוששים שמא יקח מן הקבוע.

והא דתניא שהמוצא בשר בעיר שישראל ועכו"ם דרים בה, אם הבשר מבושל הולכים אחרי רוב אוכלי הבשר אע"פ שרוב הטבחים ישראל, דבשר מבושל לא נופל מהשוחטים, ושמא עכו"ם בישלו, ואם

הבשר אינו מבושל הולכים אחרי רוב השוחטים, צ"ל שראה את הבשר מאז שנפל מיד האדם לשם, (ובעודו ביד הבעלים יא נאסר אפילו אם הוא עכו"ם, דבנמצא ביד העכו"ם מותר), דאל"כ הרי נתעלם מן העין ואסור.

בשר שנמצא בגבולין ורוב השוחטים מישראל, לרב האברים נבילות דדרך לחתוך נבילה לאברים ולהשליכה לאשפה, ומחזיקים את האבר כודאי נבילה ואם אכלו לוקה, וחתיתכות מותרות משום נבילה שאינם מטמאים ואם אכלם אינו לוקה כיון שזה ספק, ואסורות באכילה מספק כדין בשר שנתעלם מן העין, וללוי מותרות אף באכילה.

צ"ה: מקור הדבר שרב אוסר בשר שנתעלם מן העין הוא ממה שהיה אדם שנפל לו למים ראש בהמה והביא סל ועלו לו שני ראשים, ואסר רב את הראשים, (וכתבו התוס' (ד"ה אסיק) שאם היה עולה לו ראש אחד לא היה רב אוסר, שהרי ראה שלא היה שם עורב, ואין לחוש ששלו נאבד וזה ראש אחר, אבל בנמצאו שני ראשים יש לאסור אע"פ שרוב טבחי ישראל, בדמקומות אחרים שעורב יכול להביא משם איסורא שכיח טפי). ושאלו אותו רב כהנא ורב אסי שהרי גם חתיכות היתר מצויות וחתיה זז של היתר היא, וענה להם רב דאיסורא שכיחי טפי, מפני שזה היה נמל של עכו"ם וי"ל שברוב טבחי ישראל מודה רב שמוותר. ואמנם אין מזה ראיה גמורה, כיון שבאותו מקום היה רוב עכו"ם.

עוד מצינו שרב בא לבית חתנו ויצאו כולם לקראתו ונזהר שלא להעלים עיניו מהבשר שהיה שם, ואמר שולוא זה היה אסור לאוכלו, (ומזה אין להוכיח שרב סובר שבשר שנתעלם מן העין אסור, דשמא היו שם רוב טבחי עכו"ם. תוד"ה לא), ומ"מ רב לא אכל מאותו בשר, מפני שנזהר שלא להנות מסעודת הרשות -בת ת"ח לעם הארץ.

ואין הלכה כרב שאסר בשר שנתעלם מן העין, אלא כמתני' שמשמע שמותר, ואף שתירצנו דמיירי בעומד ורואהו זה תירוצ דחוק, ואין הלכה כרב באיסורי אלא כנגד שמואל ולא כנגד מתני', וכן מצינו שרב כהנא התיר.

איסור ניוחש והתר סימן- אסור לנחש אם סומך על ניוחשו

ממש, כאליעזר עבד אברהם שאם תשקה אותו ידבר בה ואם לא לא, (ולמ"ד (סנהדרין נ"ו:) שכל האמור בפרשת מכשף בן נח מזהר עליו, לא נתן לה את הצמידים עד שאמרה לו בת מי היא, ואע"פ שזה כתוב קודם, אין מוקדם ומאוחר בתורה, וכן מוכח ממה שסיפר אח"כ. תוד"ה כאליעזר), וכיונתן בן שאול שאם יאמר עלו נעלה, (וי"ל שאמר כך כדי לזרז את נערו, אבל היה עולה בכל מקרה. תוד"ה וכיונתן), אבל בלאו הכי אין בזה איסור ניוחש. ולכן רב היה בודק אם באה מעבורת מיד ואם לא היתה באה מיד לא היה הולך, ושמואל היה בודק בספר, ורבי יוחנן היה בודק בינוקא שהיה אומר לו פסוק לי פסוק. ומעשה ברבי יוחנן שרצה לצאת לשמואל (שהיה כותב לרב כששלח לו שאלה או תשובה 'לקדם רבינו שבבבל', ולשמואל כתב 'חברינו', ושלו לו שמואל חשבון עיבור ס' שנים, ואמר רבי יוחנן שזה חשבונות בעלמא, ושלח לו שמואל תליטר גמלי (לאו דזוקא. רש"י. ור"ח גורס גילי, והיינו י"ג גוילים עם שאליות. תוד"ה תריסר) ספיקי טריפות, ואמר שהוא רבו ורצה לצאת לקראתו), ואמר לינוקא פסוק לי פסוקך, ואמר לו "ושמואל מת", אמנם באמת לא מת, אלא שמשמים לא רצו שרבי יוחנן יטרח.

מי שבנה בית או נולד לו תינוק או שנשא אשה, ואח"כ הצליח ג"פ בסחורה, אע"פ שאסור לנחש, יש בזה סימן שילך ויצליח, ואם לא אל ירגיל לצאת יותר מידי שיש לחוש שלא יצליח, דכתיב "יוסף איננו ושמעון איננו (הרי שטים, ואם) ואת בנימין תקחו עלי היו כולנה" ואין לך צרה שאינה עוברת עלי.

מבצע סיכומי סוגיות

מערכת 'תמצית' יוצאת בתוכנית חדשה של כתיבת סיכומים ע"י כלל הלומדים ושליחתם למערכת.
מתווה סיכום מיוחד המועיל מאד לבהירות וזכרון. שיעורי הסברה ופרטים בטל: 02-3131-465 שלוחה 7.
הנרשמים (בגדרים פלוס קופת תמצית) לשליחת הסיכומים, זכאים לשמיעה טלפונית של קורס 'אומגות הסיכום' - כדרך להתענג בידיעת התורה, במחיר מוזל (120 ₪ במקום 500 לאברכים, 601 ₪ במקום 300 לבחורים).
הגרלות מיוחדות לכותבי הסיכומים.

מבחגי 'לדעת'

מבחן שבועי על דף היומי / עמוד היומי / משגה ברורה / חפץ חיים / אהבת חסד
ניתן לעשות את המבחנים מיום שישי עד יום שלישי בשעה 7:00 בבוקר:
- בטלפון 0737-289-669
- במייל 7692282@gmail.com
- בגדרים פלוס קופת לדעת.
הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן, ו5 זוכים בזכות קניה 100 ₪ ב"פה גוף'.
קו עדכונים ושיעורים - 02-3131-465
לפרטים - 055-400-7977

סיכומי 'תמצית'

ניתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החדשיים על הדף היומי / משגה ברורה ומוסר (לפי סדר הדף היומי בהלכה) / ועמוד היומי
- בנקודות ההפצה
- במייל 7692282@gmail.com
בנוסף ניתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשגה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר הלימוד של: העמוד היומי, חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום, ומפעל הש"ס.

לדעת חכמה

מה מזהירים דלהלן מניעל לכסוי הדם?
א קמח טובין ומורס.
ב שחיקת כלי מותרות.
ג נעזרת פשתן דק.

לאזהר חלק בנפן נמשלו עמי הארץ?
א לזבורות.
ב לעלים.
ג לקונקנות.

מה דין הקרוב שעל המוח?
א מותר.
ב אסור משום חל.
ג אסור משום דם.

טבח שמנאזו בבשר שלו חלב, באיזה שיעור מעבירים אותו למוסקא?
א כשעורה.
ב כזית.
ג כביצה.

שאלה מדברי התנאים

האם מחזירים חטף חב א מוצאים ממון מידי הנעלים על פי סימנים?
א כן.
ב לא.
ג שטר חוב מחזירים אבל ממון אין מציאים.

לעזר ר' בון ב"ר יעקב אריה ז"ל.

ניתן לעשות את המבחנים:
בטל: 0737-289-669
בגמדות 'נדרים פנים' (לדעת)
7692282@gmail.com
במיי: 7692282@gmail.com
במיי: 0799-414-144
בפסק: 0737-289-669
4 שילוח

מטרת המבחנים פתוחה מיום שיש בבוקר עד יום שני בבית.
הגרלות בכל שבוע:
פרס ראשון עד 500 ש' במזומן,
ועוד 8 זוכים ביוזכי 100 ש' ב'פ' נוף.

מבחן שבועי בדה היומי

כסוף הדם שנתגלה, האם חייב לכסות?
א בכל אופן חייב לכסות.
ב אם נתכסה תחילה ע"י הודו.
ג בכל אופן אין חייב לכסות.

דם שנתערב במים, האם חייב לכסות?
א אם יש בו מראה דם חיוב ואם לאו פטור.
ב חייב אפילו אם אין בו מראה דם.
ג פטור אפילו אם יש בו מראה דם.

הדיל במדבר כמה יכסה את הדם, נעפר המדבר או נשחיקת דיני ודב?
א נעפר המדבר.
ב נשחיקת דיני ודב.
ג שניהם כשרים לכסוי.

האם אפר של עיר תגדול כשר לכסוי?
א כשר.
ב פסול.
ג מחלוקת.

לעיר שילוח קדשים נמעי אמן קדושים גיד נוגה בשלל איזה מום קדום?
א אסור קדשים.
ב אסור גיד.
ג שניהם חלים וחד.

האם מותר לאכול גיד נגשה של קדשים הנאכלים?
א מותר.
ב אסור מדרבנן.
ג האוכלו חייב מלקות.

האם גיד הנצור או הבשר של קרבן פסח נעשים נותר ונשרפים בט"ו ניסן?
א שניהם נשרפים.
ב גיד הנשר נשרפים וגיד הנצור לא.
ג גיד הנצור נשרפים וגיד הבשר לא.

באיזה אופן חולץ רבי יהודה ורבנן האם מי שהכה שני אנשים שספק איזה מהם הוא אביו חייב?
א מותר.
ב במכה בבית אדני.
ג בן במכה בבית אדני בן במכה בבית אדני.

מי אמר שיר קודם, ישראל או המלאכים?
א ישראל.
ב המלאכים.
ג לפעמים ישראל ולפעמים המלאכים.

מה דין הנישוא שחלל?
א מותרים.
ב אסורים וחיבים עליהם.
ג אסורים ואין חיבים עליהם.

לעזר ר' בון ב"ר יעקב אריה ז"ל.

לדעת חכמה

עשר בהמות מזה הכתוב, מה הכוונה?
א שיש ג' מיני בהמות וז' מיני חיות המותרות באכילה.
ב שיש עשר מיני בהמות מכוס מותרות, וללא החיות.
ג שיש עשר מיני בהמות הכשורות למוטב.

מומתי, עגלה ערופה נאסרת לפי ריש לקיש (גמרא ורש"י)?
א משעת לקיחה.
ב משעת ירידתה לחל ארץ.
ג משעת שריטה.

השוטט חולין והוא טריפה בעורה, מה דינה לרבי שמעון?
א מותרת בהנאה ומסמאת טמאת נבילה.
ב מותרת בהנאה ואינה מסמאת טמאת נבילה.
ג אסורה בהנאה ומסמאת טמאת נבילה.

באיזה אופן אמר רבי יהודה שיכסה את הדם ואח"כ ישחוט?
א בכל אופן.
ב רק בין חיה לחיה.
ג רק בין חיה לעוף.

שאלה מדברי התנאים

האם הותרו כלאים לוקח משום 'לא תשג בגול רעך' ומדוע?
א לוקח, משום דהוי לאו שיש בו מעשה.
ב אינו לוקח משום שיה אסור גם השגת בגול שניתנת להשגון.
ג אינו לוקח משום דאין אלא אסמכתא בעלמא.

לעזר ר' ישראל יעקב ב"ר יעקב אריה ז"ל.

ניתן לעשות את המבחנים:
בטל: 0737-289-669
בגמדות 'נדרים פנים' (לדעת)
7692282@gmail.com
במיי: 7692282@gmail.com
במיי: 0799-414-144
בפסק: 0737-289-669
4 שילוח

מטרת המבחנים פתוחה מיום שיש בבוקר עד יום שני בבית.
הגרלות בכל שבוע:
פרס ראשון עד 500 ש' במזומן,
ועוד 8 זוכים ביוזכי 100 ש' ב'פ' נוף.

מבחן שבועי בדה היומי

שני אנשים ששטחו בפניו חולין אותו ואת בנו, מהו עונשו של השני על לאו דאבות ואות בנו?
א מלקות.
ב י"א מלקות וי"א פטור.
ג י"א מלקות וי"א כרת.

שט שטחים בפנים ואח"כ חולין אותו ואת בנו, האם לוקח?
א לוקח.
ב אינו לוקח.
ג מחלוקת.

השוטט אותו ואת בנו ושטח את השני לעבודה זרה, האם חייב מלקות?
א לא.
ב פטור, א"כ הותר בו רק משום אותו ואת בנו.
ג פטור, ואם יתירו בו משום אותו ואת בנו מחלוקת.

השוטט פרה ואח"כ שטח את אמה ואח"כ את בתה, כמה מלקות הוא חייב?
א ארבעים.
ב שמונים.
ג לרבנן ארבעים ולסמכות שמונים.

אבות ואת בנו לא תשחטו ביום אחד, מה הדין בלילה?
א מותר.
ב אם שטח בלילה אסור ביום שלאחריו.
ג אם שטח ביום אסור בלילה שלאחריו.

האם כסוי הדם נוגה בחיץ לארץ?
א כן.
ב לא.
ג בזמן הבית נוגה רק בארץ, ואחרי החורבן הוקנו שינוי בכל מקום.

לחם האדם ולחם ביתו, מי קודם?
א לחמו.
ב לחם ביתו.
ג אשתי קודמת לו אבל הוא קודם לבניו.

באיזה אופן אין ראוי לשמות מינם פשרים?
א בכלי חרס כשלא הורגם תחילה.
ב בכלי מרחכת כשלא הורגם תחילה.
ג בכלי מרחכת כשהורגם תחילה.

הכן לר"צ שחטת שאינה ראויה שמה שחטת?
א בבסור הדם.
ב באיסור אותו ואת בנו.
ג שתי והשבות נכונות.

הש שטח וקטן ששטחו ואחרים האו ששטחו כדן, האם הוראה חייב לכסות את הדם?
א חייב.
ב פטור.
ג לזמן קמח חייב ולחכמים פטור.

לעזר ר' בון ב"ר יעקב אריה ז"ל.

